గానేరదు" ని బహువిధంబుల బ్రార్థించి సెలవుం గైకొని తొలుకొల్లనాని గొంది య
నుపురంబున నున్న జగదేకవిఖ్యాతిం గాంచిన కృష్ణదేవరాయలవారి సందర్శనం బొనర్చిన
వారు నీ వెచ్చటనుండు కవివని యడిగిన నేను వినుకొండ దుర్గాధీశ్వరులగు భాస్కర
మంత్రులవారి యాస్థాన కవులలో నొకండ నమడు రాయలవా రాభాస్కరమంత్రి యంత
దాతయే యని యాతనిపై నీవు రచించిన పద్యం బెద్దియేనియు నొకటి చదువుమనుడు
నాకవి నిరాఘాటంబుగా మూఁడు పద్యములు వక్కాణించెను.

కం. వగ మాన్చి యర్థి కియ్యవి। మగముండకు మీసమేల• మరి మూతిపయిం?
దిగఁగొరగఁ డాయె మంగలి। రగడందువెఁ గీర్తిఁ దోఁచ• రాయని బాచా!

కం. ఏరా! రాయని బాచా। యేరా! నీకీర్తికాంత• కేలర గర్వం?
జేరాజసభల నైనను। దారాపట్టంబుగట్టి• దానే రాజా.

కం. పసమిత్తె యొకటిచాలును। కసవుప్రాశ్చిన బిడ్డపెట్టాలు• గంపెండేలా?
రసికుం డొక్కఁడె చాలును। రసహీనులు పలువురేల?• రాయని బాచా.

అటుల చదువ రాయలవా రాగ్రహాగ్రహగ్రస్తచిత్తులై "యేమి? భూమీశ్వరులం
బును మీస్వామియగు భాస్కరుండుగా కీర్తులు మగముండలేనా?" యనుచు దౌవారి
కుంగాంచి యీభట్టువానిం గారాగృహంబునఁ బడవేయుమనిన విని సనసకవి తానిట్లనో
యమనోద్యమంబును, యనేకజనవితసంబున ... ప్రఖ్యాపించుచుండును నను రామరాజ
భూషణకవీంద్రుండు రాయలం గాంచి "యోరాజేంద్రా! యిది యెక్కడినగత్త్రి
భిక్షాప్రవృత్తులందినవారు మాత్రులుండగా వర్థిప్రవర్తనంబున నెట్టివారినైన నీయట్టివారు
లేరని వర్ణించుచు వారిచ్చిన సంతసించుచు నీకుండిన నిరసించుచుఁ బ్రవర్తించు యాచ
కునా నేమి? మరియు నాదాతకంటె మిక్కిలి యొసంగినవారిపై నంతకంటె ని
ంబుగా కృతులు రచించెదరు. లోకంబున సామంతు లెట్టివారినైన నిగ్రహానుగ్రహ
సామర్థ్యం గాని కవీంద్రులపట్ల తమ గర్వాతిరేకంబు చూపింపరాదు. వారు సంతోషించి
దీవించిరేని బ్రహ్మదేవనకైన పృథ్వి కొండెంతకీర్తి నాకల్పంబుగా నాకల్పించుదు ... ంచి
తిట్టిరేని బ్రహ్మశాపంబుగా నశించి శాశ్వతంబగు నపకీర్తి వర్తింపజేయుదురుగా వున
నె ... భోజాదిమహారాజులుకూడ కవ్యాకాంక్షానువర్తులై యుండిరి. రసికుండగువాడు కవి
మాత్రిసిం గనినతోడనే ... వారలనే ... జేయకమానడు. తన్నాశ్రయించుచు మాత
ఁ వర్ణించుకవి నెట్టియాసికున్నైనను జేపట్టి ప్రోచుచుండఁ డెట్టి యోగంబులవారు ... గ
ములవలె శాశ్వతంబుగా కీర్త్యపకీర్తులఁ గల్పింపఁజాలరు గావునఁ గవు లెంతయు ...
తే (శ్లో॥ విద్వాన్ సర్వత్రపూజ్యతే) యనియును (శ్లో॥ కవితా ... స్మృతి
... యుండు ... గదుడవేకదా? కాన. కృతిగొనునాతఁడు దానందుల

కృతార్థుఁడను గానోపుదునోయని విచారింపవలయును గాక!" అనుటయు నా రాయలవారాకవిని చటనే తమయొద్దనున్న తమసన్నిధిలోని మరియొక భట్టుకవినిఁ బిలిచి నీవా నియోగివరునిం గాంచి యోడించి రమ్మనుటయు నాతండా పల్లెయని సమస్త బిరుదాభిరాముఁడై వినుకొండకుం జనునప్పటి కాభాస్కరమంత్రి మహామఖ్యావిధాన దీక్షాదక్షితుఁడై గ్రామాంతంబున నాంజనేయాలయంబున నుండి యావచ్చువానిం గాంచి యెదురేగిన నబ్భట్టుకవి ఓయీ! భాస్కరుండను వాఁడెవ్వఁడెచ్చటనుండు ననుటయు నయ్యా యేన యబ్భాస్కరుండ మీకు గావలసిన పనియేమన నీవేనా యడిగిన తప్పక దాతలకగ్రేసరుండవై యర్థుల కిచ్చువాఁడ వట్టియున నీపై పద్యంబు చదివెద విను మని యొకపద్యము చమత్కారముగఁ జదివెను.

ఉ. ఒక్కఁడు మాంసమిచ్చె నటి • యొక్కఁడు చర్మముఁ గోసి యిచ్చె వే
ఱొక్కరుఁ డస్థి నిచ్చె నిక • నొక్కఁడు ప్రాణము లిచ్చె వీరిలో
నొక్కని పట్టునం బ్రతికి • నోపక యిచ్చిరొ? కీర్తికిచ్చిరో?
చక్కఁగఁ జూడు మంత్రికుల • సంభవ! రాయని మంత్రి భాస్కరా!

అని పద్యముం జదివిన నీకేమి కావలెనని పలుకక నేనిన్ను పొడుచునటులెనను కోరుట లేదు ఉంచినది యంగీకరించిన నేకమాసంబు సకుఁ గాని నిన్ను పొడవనని చెప్పి సవయోలిక యగు రాయలవారి కావృత్తాంతంబు వ్రాసిపంప వారొక క్రమాయుధంబును, తమ సన్నిధిలోని యొకమంత్రిని బంప నాతండేతెంచి భాస్కరమంత్రిని గాంచి (నను మాభట్టుకవిచేఁ బొడిపించుకొనుట కియ్యకొంటివా? అట్టియన మాధ్యస్థంబు గావలయు నని కొండవీటి ప్రభువగు నల్ల వేమారెడ్డి, జిల్లముకొండ ప్రభువగు [illegible] కొమ్మిరెడ్డి, తంగెళ్ళ మాచిరెడ్డి మొదలగు సామంతులంగోరిన వారిచెంతం బొడుచుటకు ఒప్పుకొంచి యొకనాఁ డాభట్టును, భాస్కరమంత్రియును సుస్నాతులై సభామధ్యంబున నుండిన భాస్కరమంత్రిని సభామధ్యంబునఁ గూర్చుండఁ జేసి యాభట్టు [illegible] కృత్తిమఖడ్గంబున నమ్మంత్రివక్షంబున శ్రీహరీ యని చేతికొలందిం బొడుచుట నప్పుడు [illegible] నం [illegible] సభాసదులగుండెలు [illegible] నిమ్మళించెను [illegible] భాస్కరమంత్రి నవ్వుచు నోయీ! కవిమణీ! నీవు పొడుచుటలెనని కోరి పొడుచుకుండుట యేమిటో? నాకు పోటు నాటలేదు. నూటిగానిం కొకసారి నూటి వేఁ బొడుచుము [illegible] త్రపహాసంబున నేఁ బొడిచినయంతటనూ [illegible] నేనుకృత్తంబు గాఁ బొడిచితి నొక్కమారు పొడవఁ గోరితింగాని పలుమారు బొడువఁగోరఁ గాన నింకఁ బొడువనొల్ల నీయట్టి ధైర్యశాలిని దానశూరునిం జూడలేదని వినుతించుచు నీవృత్తాంతంబు [illegible] రాయలవారికిఁ దెలియ వ్రాయ వారు సంతసించిరఁట! ఇట్టి [illegible]

నిమంత్రి పేరిట రచించిన పద్యము.

సీ. ఫణిరాజు తనశిరోమణు లక్ష్మి కిచ్చునో, యని విష్ణు క్రిందటనణఁగి యుండె
తనలోనిమణులు శ్రీతఱచిచ్చునో యని, వనధిసంతసమును నొందకుండె
సుకరనాకరము నెవ్వరి కిచ్చునో యని, తరణి యగ్గిరిచుట్టుఁ దిరుగుచుండె
కైలాసకుబేరమే కరికిచ్చునో యని, యుగ్రుఁ డక్కడ కాపుండె బూనెఁ
గాక నీదానవిఖ్యాతి యఖిలదిశల మించి విలసిల్లె నీకీర్తి నెంచఁ దరమె
తక్షకుఁ డేశీఁ గాపెనో తండ్రి నిన్ను ప్రణుతనగధైర్య! రాయని భాస్కరార్య.

అను నీపద్యంబొనరించి సబహుమానంబుగా నాభట్టుకవి తన రాయలవారి యొద్ద [illegible] తత్కాలంబునందు నెఱింగించిన రాయలవా రత్యంత సంతోషాశ్చర్యర సముద్రమానసులై భాస్కరుని భాస్కరునిచేఁ బోషింపఁబడిన భట్టుకవి నవలోకించి మ [illegible] నతఁడేమి యొసంగెనని యడిగిన నతఁడు ప్రాణదానం బొనరించె నడిగిననింక నేమి యొసంగఁగలఁడు? మానంబయిన నిచ్చునని చదివిన పద్యములు.

క॥ ఔరా రాయని బావఁడు! కాకాలుగణించుమిన్న కాలము నాఁడే;
లాకేశ్వ మియ్యనేరఁడు! దాకును కొమ్మియ్యఁ దట్టి దాతలు గలరే?
క॥ పేవారలయినను వారియును, నావారియఁడు వారిసెనేని నవ్యుచునయినన్
[illegible] తావకియ్యఁడు! భావజ్ఞుఁడు రాయనార్య భాస్కరుఁ [illegible] డెలమిన్॥

అని యిట్లభినుతించిన మానంబైన దానంబుచేయునా? అని రాజడుగ నో మహా [illegible] సంకేతంబేల? అని భట్టు వక్కాణించిన రాయలవారు తమయాస్థానంబునం గల [illegible] నిరీక్షించి మీరా భాస్కరు పాలికిం జని యాతని భార్యనిమ్మని యాచిం [illegible] ఖ్యాపకైనక భాస్కరుం డర్థిజనజనకుండు మేము కీర్తి ప్రత్యేకముల మ [illegible] చేయనోపమనియు, నాదాతకును మాకును వర్ణతారతమ్యంబునుం [illegible] మాత్రంబున కైనను తదీయవర్ణజులఁ బంపుటయుచితంబుగా [illegible] కంబుగా వారలు తప్పించుకొనుచు, రాయలు తదీయకులజులగు [illegible] ప్రాణుల రావించి యిట్టులనే యుపదేశించిన వార లంగీకరింపకున్న నెట్ట [illegible] వారిరువురు భాస్కరుని సందర్శనంబునకేగి రట్టిసమయంబున [illegible] ఒక విప్రశిఖామణియగు నేదమయాజి యనునాతని యగ్రత [illegible] భాస్కరుండు కుటుంబవృద్ధిచే వర్ధిలు నెడ నా నేదమయాజియు నీ [illegible] తృతీయపుత్త్రికను నెచ్చోటంగానక మరలనీ భాస్కరు [illegible] కొనుమని ప్రార్థింప వల్లెయని యుద్వాహంబై కొన్ని [illegible] దదీయ పునస్సంధాన మహోత్సవంబునం దెలంగుచుండ్

యనేకభూసురాగ్రేసరాదిమార్గణగణంబుల నిష్టార్థవితరణంబులచేఁ బరితృప్తులం గావిం
చునెడ నీయిరువురు దత్సమీపంబునకుం జనినం జూచి సగౌరవంబుగా నేదమయాజి
బహుబహూకృతుల నొనర్పంబూనిన, నతనిం గనుంగొని నీ వొసంగుబహూకృతులం
గైకొన మనిన, నాదాత జామాత యగుభాస్కరమంత్రితో వారల యభిప్రాయమును
దెలిసిన నాభాస్కరమంత్రి వారలం గని మీమనోరథం బెద్ది యని యడిగిన లేదన కి
చ్చెదవేని కోరెదము; లేకున్న నిన్నపయశోదూషితుం జేసెద మనిన విని, నేనడిగిన లే
దన ననివ్రతం బూనితిఁ గాన సందియ మొందక యడుగుం డిచ్చెద ననిన వారిలో నొ
కఁడు నేను బ్రహ్మచారి నగుటయును నీ కిరువురుకళత్రములు కలుగుటయును తటస్థిం
చెఁగాన నీరెండవభార్యను నా కొసంగు మని వేఁడిన నాభాస్కరుం డత్యంతసంతోషి
తస్వాంతుండై పతివ్రతాతిలకం బగుతనరెండవభార్యం గనుంగొని నీవు పతివ్రతవును,
సత్కులసంజాతవు నయితివేని పతిమాటలమితి దాఁటరాదనుమాటంబట్టి నాయాజ్ఞ మీ
ఱక, ఈవిప్రవరు నంగీకరించి నన్ను సత్కీర్తివంతునిగాఁ జేయుమని యొడంబఱిచియా
బ్రాహ్మణునకు సంకల్పపూర్వకముగా దానంబొసంగిన నేదమయాజి మొదలగు బంధురాజి
యుత్సాహశూన్యం బైయున్నం జూచి యర్థికిచ్చెద నని లేదనుట మహాపాతకం బని
యును, విప్రుని మనస్సంతోషంబు వాటింపంజేయుట బ్రహ్మలోకావాప్తి యనియును
నే నీతనికి నాతి నొసంగితిని, మున్ను సూర్యవంశసంభవుం డగునొక మహారాజు తన
భార్య నొకవిప్రుం డడిగిన నొసంగి విశేషయశో భూషితుండయ్యె నని వారలనూఱడిం
చి సువర్ణభూషణాంబరంబు లొసంగి చందనప్రసూనమాలికాలం కృతులం జేసి యా రే
యి కేళికాసదనంబున వారల నుంచ నెంచి తొలుత నావిప్రుని లోనికిం బనిచి పిదప
దనసతీమణిం బనుప నాబ్రాహ్మణుం డామె కెదు రేగి ప్రణమిల్లి తల్లీ ! నీవు జగదే
కపతివ్రతవు, నేను నీపుత్త్రుఁడ నగుటం జేసి నాయందలివాత్సల్యంబున మజ్జనకుం డగు
భాస్కరమంత్రి చెంత కేగు మనిన నాసాధ్వి యట్లు లొనరింప నాభాస్కరుండిది యే
మి? అని యాంతర్యము దెలిసికొని, ఓవిప్రులారా! ఇట్టిపని యొనరించితి రిది యేమియు
చితం బని యడిగిన నోతండ్రీ! కృష్ణదేవరాయలవారియాజ్ఞచే మేమిట్టు లొనరించియా
మీవలన లేదనువాక్యంబుఁ బలికింప నేరమైతిమి. నీవదాన్యత్వం బనన్యసామాన్యం బీ
కన్యకామణిం బరిగ్రహింపు మని ప్రార్థించిన నొల్లక మరునాఁ డరుణోదయంబునఁ గా
లోచితకృత్యంబుల నిర్వర్తించి కొలువుండినసమయంబున నీవిప్రు లేల భాస్కరునిం గ
ని, ఈమె నేనుచేయుదు? ఏరి కొసంగఁగలను? అని యడిగిన వారిం జూచి మీయిష్ట మ
గువారి కిండు! అని భాస్కరుండు వచించిన, బ్రాహ్మణులు నీవే మ కిష్టుండవు. నీకే
మేమిచ్చెద మని ప్రార్థింప నొల్లకుండిన నందొకవిప్రుఁడు చెప్పినపద్యము.

క. బొంకుట సుర సేవించుట
బొంకుట యాయువ్వ మడఁగిపోవుట గాదా?
బొం కాదువానివాలుక
అం కాడెదు దానిభగము రాయనిబాచా!

అని యీపద్యము చెప్పి భాస్కరమంత్రీ! నీ వాడితప్పని సత్యవ్రతముగల దాన శౌర్యములందు విప్పడీవు మీ కిష్టమయినవారల కిచ్చుకొండని పలికిన మా కిష్టుండవు నీవే పరిగ్రహింపు మని నొల్లవైతివి. ఈ పతివ్రతాశిరోమణి నీకత్యంతకీర్తిఁ దెచ్చెఁ గాన నీమంచి కీర్తింపు మన నెట్టకేలకటు లొనరింప నానందభరితులై యావిప్రులు స్తుతించి చెప్పిన శ్లోకము,

శ్లో. కృతేయుగే బలిర్దాతా, త్రేతాయాం రఘునందనః
ద్వాపరే సూర్యపుత్రశ్చ, కలౌ రాయనభాస్కరః.

అని కీర్తించి మణికనక వస్తువాహనాదుల బహుమాన మంది యాబ్రాహ్మణులు రాయలకడ కేగి తద్వదాన్యావంత కల్యాణగుణగణంబు లుగ్గడించిన నచ్చెరు వంది యా సౌర్వభౌమశిఖామణి భాస్కరునిం జూడఁ దలంచి వినుకొండదుర్గాధీశ్వరుం డగుకోన బుద్ధారెడ్డిగారి చేర మీమంత్రి యగుభాస్కరునిం జూడ నత్యంతకౌతూహలం బయ్యెడిఁ గాన నితనిఁ బంపు మని పత్రికం బంచిన, తద్దర్శనం బొనరించి కృతార్థుండ నయ్యెద నని యా జ్ఞాపత్రికం జూచి యతం డోమహానుభావా! నీవిచ్చట మంత్రిత్వం బొనరించుట చే నత్యంతకీర్తివంతునిం జేసితివి. ఇపు డారాజపేరేండ్రుం డగు శ్రీకృష్ణదేవరాయల సమ్ముఖమునకు నేగి వారిదర్శనం బొనర్చి నన్నుఁ గృతార్థునిం జేయు మనిన భాస్కరుం డెట్లని జూచి రాజా! ఇపుడు నాచేత ద్రవ్యము తక్కువగానున్నది అచట వనేక కానుక లియ్య నవశ్యకమయి యుండెను. వారివలన కీర్తిఁ గనుట కసాధ్యంబు. కాన నే నచటి కిం జనలేను నని పరుసవేదిగల యల వేమారెడ్డిమొదలగు మాదృశులము నీకు వశ్యులమై యుండఁ నీకు లోపంబు కలుగునే? నీ కెంతద్రవ్యంబు కావలయు నంత మేము నీవు వాడ్కసరికి సమకూర్చెద మని శపథం బొనర్చి భాస్కరుని రాయలవారిసన్నిధికిఁ బంపిన నతం డా వెనుకొండ యను రాజధానిం బ్రవేశించెను. అంత నాయనంతాకాంతుండు భాస్కరుని కడ కేగి విశేషసన్మానం బొనరింప నూహించి నక్కడి మంత్రివరుం డగు అప్పాజీ యను మహామాత్యుండును గలతిమ్మరుసు మిగులననూయచే నాభాస్కరునకుఁ జేయుగౌరవముం జూచి సహింపలేక రాజుతో నితఁ డొకపాకనాటి యగు రెడ్డియొద్దమంత్రి. ఇతని కింత గౌరవము చేయఁ దగదని నెదురేగుటమాని తనయాస్థానంబున కతనిం బిలిపించి యతికి విశేషం బొనర్చి సముచితంబగు గృహంబున నుండ నియమించి కొన్నిదినంబు లామడ

త్రివిక్రమునితో మైత్రి సలిపి యొకనాఁడా భాస్కరునికి యోమంత్రి [illegible] దినములలో నొకసూర్యగ్రహణము పట్టునప్పుడు మన మిరువురు [illegible] స్నానము నరించి దానాదికంబుల విప్రులందరి నియింపఁ జేయవలయునని భాస్కరుం [illegible] జడేవేంద్రా! నీ వఖండదానఖండ భూమండలాఖండలుండవు నేను [illegible] కాంతరము కలదు. నీతో సమ్మంబుగా దానం బొనర్ప [illegible] తుంగభద్రానదిలో స్నానదానంబు లాచరింపఁ [illegible] టులనాచరింపక తీఅని నిరోధింప నియ్యకొని తనపోక [illegible] బున్హెంచి యగణ్యధనంబుఁ బంపుఁడని వ్రాసిన [illegible] చూచుకొని వారలతిఘనంబగు ధనంబు స్వకీయభృత్యుల [illegible] గంబునఁ దద్భటు లాధనంబు మార్గమధ్యంబున [illegible] రాయల కొప్పగించిన వారి నొరు [illegible] గక భాస్కరమంత్రి తనప్రభువులకు [illegible] తొలుతటివలె మిగుల ధనంబు పంపఁ దద్భటులును [illegible] చుకయును దనకుఁ జేరకుండుటచే భాస్కరుఁడు [illegible] డ్డివారి నెడ్డివారిగా నెఱుంగక మోసపోయితి [illegible] గంబు సేయ నిశ్చయించికొని విపసంగ్రహం [illegible] బరుదేర వారిరువురుం దుంగభద్రానదికి స్నానంబు [illegible] స్నాతులయి యుర్వీసుపర్వుల కఖర్వదానంబులు [illegible] నీతం బయినధనంబు చెంగట నిడుకొని భాస్కరుండు [illegible] ను. ఇట్లు పరస్పరము నామ్రేడితంబుగా నొసంగుచుండ [illegible] బు పరిమితం బగుటచే నీషదవశేషం బగుటం [illegible].

శ్లో. ద్రవిణం పరిమిత మమితవ్యయినం, జన [illegible]
హీనాంశుక మిన పీనస్తనజఘనా యాః [illegible].

అనుశ్లోకం బుగ్గడింపుకొనుచు నిక లేవను [illegible] రణం బని యెంచుకొని స్వాభీష్టదైవంబగు శ్రీరామచం[illegible] డుకొని ధ్యానించి విపపాత్రంబుపైఁ జేయిడి [illegible] రుండగు శ్రీరామచంద్రుండు భక్తవత్సలుండు గావున [illegible] పాత్రంబున స్వకీయముద్రాంకంబులగు శ్రీరామమాడ [illegible] నుగ్రహప్రాప్తంబులగు శ్రీరామమాడల నొసంగసాగెను. [illegible] ప్రభు విడుధనంబుకంటె నామ్రేడితముగా నొసంగినను [illegible].

[illegible] రాత్రి [illegible] మంబులవరకు నిచ్చి యమ్మంత్రివరున కింతధనం బె [illegible] దనకు ధనాభావంబును నలసత్వంబును [illegible] యిట్టిదానకృమూర్ధన్యుండు ధన్యుండు గావున భగవ [illegible] కరణకృణీకృత రాధేయుండయి యున్నవాఁడు. [illegible] పంపినధనంబుతో మనకో [illegible] గా సంతసము నొసంగినవాఁ జాలనయ్యెను. అతనితో [illegible] మనవులను, వసుంధరాదేవి నిక్షేపమూ [illegible] క్రమక్రమంబుగా సమధికంబుగాఁ దోఁచుచున్న యట్టి [illegible] ఇఁక మనము విరమించుట లెస్స యని పలికి [illegible] యిలాబృందారక బృందంబు లీరా [illegible] దానశాలి [illegible] ప్రకాశంబుగా పసుపులం బ్రసరించుటను నిస్తేజస్కుం [illegible] పూర్వకంబుగా క్రోలావాలం బొనర్పసాగిరి. అవ [illegible] కుండెను. భాస్కరుండు డాబ్రాహ్మణులం జూచి [illegible] తన సంతోషుండ నగుచున్న వాఁడ సంతుష్టి [illegible] యంతఃపురంబునకుం జనియె. మీకింత వలసినసం [illegible] యుదుమండ నరుణోదయం బగుటయు నవ్వాసరంబున నస్తమ [illegible] ఘనాసురానీకంబులు దునుపుము నటుల వాసరత్రియంబు గడిచె. అప్పుడు [illegible] దానవీక్షు ధురంధరత్వమునకు నా రాజశిరోమణి వెఱఁగంది సపరివా రంబుగాఁ [illegible] జని యోమంత్రిశేఖరా! నీవిట్టి దేవతాప్రసన్నుండవగు [illegible] నొనరించినయపరాధంబుల సహింపు మని ప్రణామపూర్వకంబుగా [illegible] తన యాస్థానంబునకుం దోడితెచ్చి సముచితాసనాసీనుం జేసి భట్టుమూర్తిం [illegible] యిమ్మంత్రిచంద్రుండు రెండవభాస్కరుండు సుమీ! అని ప్రశంసించిన నా రా మరాజభూషణ కవీంద్రుండు రచియించినపద్యము:

మ. [illegible] రిపు డేల భాస్కరులు? భా [illegible] నాథ!; పుత్రా! వసుం
[illegible] దొక్కఁడు మంత్రియయ్యె; వినుకొండన్ రాయనామాత్యభా
స్కరుఁ [illegible]; నయినన్ సహస్రభుజశాఖల్ లే; నవేయున్నవే!
[illegible] దానము నేయుచో రిపుల హేతిన్ వ్రేయుచో వ్రాయుచోన్

అని యిటుల నతియించిన భాస్కరుండా భట్టుమూర్తిని గాఢాలింగనం బొన ర్చి [illegible] బహుబహుమానకృతుల నొసంగి యాదరించెను. ఆసమయంబునఁ గృష్ణదేవరాయ [illegible] వారా మంత్రితిలకంబునకు వనర్ఘ్యంబులును, దేవతాదత్తంబులు నయిన పచ్చలకడెయుం

బులు బహుమానంబుగా నొసంగఁబూన నేను దాతను గాని ప్రతిగ్రహీతం గానని సమయంబునఁ దొలుత రాయలు గాంచిన భాస్కరుండు పెంచినభట్టు వచ్చి భాస్కరుని గాంచి కయివారంబొనర్చి ఇట్లనియె ని మంత్రిశేఖరా! నీ మహాదాతృత్వశౌర్యాదిగుణంబులకు మెచ్చి యీరాజు నీవు భాస్కరుండవు గావున నీకరంబులు పట్టి యభ్యుదయంబు నొందఁ దలంచి సవినయంబుగాఁ బ్రార్థించి యుపాయనంబుగా నుపాయంబుచే నీమరకతకంకణంబుల సమర్పింప నేల యొల్లవు? నీవు బ్రాహ్మణుఁడవే! యుపనయనసమయంబునఁ బిత్రుసన్నిధిని భిక్షం గయికొంటివిగదా. ఈరాయ లఖండభూమండలాఖండలుండు గావునఁ బిత్రుసమానుం డితఁడిచ్చినదాని బుచ్చుకొనుట సముచితంబు. నీ ప్రక్షిప్తంబులు పలుకక స్వీకరింపు మనినం గయికొనియెను. అప్పుడా భట్టుం జూచి నిన్ను పెంచి యింతవానిం జేయుటచేతఁగదా యిట్టుల ప్రఖ్యాతిం బొందితివి యారాజ సార్వభౌముండు నిన్ను వంచింపఁదలంచి ప్రాణమానదానంబుల కొనసంగ్రహీతులనే నడిగించిన నీవిచ్చితివి యితఁడే వంచితుఁడయి నీవు మహానుభావుండ వని నిన్ను ప్రార్థించి ప్రజించె నిది కష్టంబుగా నెంచి నాయందాగ్రహింపకు మనిన భాస్కరుండు వానిం జూచి సుతుం డెట్టికష్టం బాచరించినను తండ్రి సహించుట యనుచితంబు కావున కీర్తిప్రస్ఫురింప నగునీ వొనరించుకష్టంబు లయిన నిష్టంబులుగా నెంచితి నని యతనిం దనసమీపంబునఁ గూర్చుండ నియమించినప్పుడాకవి చెప్పినపద్యము.

క. ముసలాపెవ్రేలందన్నుల, పసనంటిది లోభివానిబ్రతుకు పరికింపన్
పసిబాల వయసువంటిది, రసికుని జీవనము మంత్రిరాయని బాచా!

అని నీ వత్యంతసరసాగ్రేసరుండ వనూనదానకర్ణుండ వనుటం జేసి నిన్ని రాజ దేవేంద్రుం డిచటికిఁ బిలువ నంపి కృతార్థుండయ్యె నని మఱియుం జెప్పినపద్యము.

క. పన్నిద్దఱుభాస్కరులని, యెన్నికఁ జూచినది కల్లయిద్దఱు గారా?
మిన్నున నొకభాస్కరుఁడును, పన్నగ వినుకొండ నున్న భాస్కరుఁ డొకఁడున్.

అని నుతించునెడ రాయలా భాస్కరుం జూచి నీవు మహానుభావుండ వనేకవంది మాగధసంస్తూయమానకీర్తిధురంధరుండ వగుట సర్వలోకప్రసిద్ధుండవు. నీపద్యంబులం దింటి పేరు మదీయనామాంకితంబగునటుల ప్రతిపద్యమునందును నానామాంకంబు విడువ లేదు యని ప్రార్థించె నది మొదలు తొంగరుచీటిహా రనుగృహనామంబు విడిచి రాయని భాస్కరుం డనునామ మమరిచి తత్పూర్వగృహీతపద్యములను దిద్దుబా టొనరింపఁజేసి యాచంద్రతారార్కంబగు సత్కీర్తి బ్రహ్మాండకటాహంబునఁ బ్రకాశింపఁజేసెను.

ఇది మొదటి దగురాయనింమంత్రిభాస్కరుని చరిత్రము ముగిసెను.

శ్రీరస్తు.

రెండవమంత్రియు భాస్కరునిపుత్రుఁడు నగు కొండనామాత్యునిచరిత్రము.

సీ. వరదాతయై మణి నిలయముల్ కవి కిచ్చె, దండిభాస్కరుసూతి కొండమంత్రి॥

ఒకానొకనాఁ డీకొండనామాత్యుండు సకల సముచితపరివారపరివృతుండై వాహ్యాళి వెడలినం జూచి యొకమాగధవంశజుండగు పరిస్వాతి రామరాజు అనుమహాకవి యాదండనాథుని కెదుటఁ దటస్థించి ఓహో! యీతండు సకలమంత్రిపుంగవశిరోభూషణంబగు రాయనిభాస్కరమంత్రీంద్రునిగారవపుత్రుండు గానోపు! కావున నాఁడిట్టి యుదారగుణసంపన్నుఁడు ముజ్జ్వలభూషణంబు గానేరదు. ఇతండు, "యథాబీజస్తథాంకురః" అనునట్టులతండ్రియంతటి దరళేభాదిశేషంబులం గాన్పించుచుండె నని సంతసించి తదీయగుణపాత్రంబుగాఁ జెప్పినపద్యము.

శా. కాండాపిర్ఘనభాండభూపతిస్పృహ గ్రైశ్రీజయశైలేయసూ
కాండాటోపకేతుమాతుల బాణాకాశసస్యంతిమదు
తాకాండాఖండలశుండిపాండురయశఃకర్పూరకోటిభవ
తాకాండా! రాయనిమంత్రిభాస్కరునికొండా! దండనాథాగ్రణీ!

అని యీపద్యముం జదివిన కొండదండనాథుండు తనవిద్యాగురు వగుభట్టాచార్యులవారిం జూచి యీకవి రచించినపద్యము నాలించితిరే? అనిన నప్పండితాఖండలుండు నప్పద్యంబు హృద్యంబుగా నుండుటకు చోద్యం బంది యోమంత్రికుమారా! నీవును సమస్తశాస్త్రాలంకార విజ్ఞానభాసురుండవు. రసికాగ్రేసరుండవు. దానరాధేయుండవు రాయనమంత్రిభాస్కరుని నందనుండవు. నన్నడుగం బనియేమి? పద్యమెఱుంగినకవికి బహుమానం బిచ్చుట కీర్తి యని మీతండ్రి బిరుదుచేత వహించి నిరంతరదానవినోదశాలి యయ్యె నదియునుం గాక,

గీ. కూడి యుడకయున్న పీవెనపద్యమే, ప్రభువువారి యిల్లు పాడుసేయు
ఔషధంబు పథ్యమలవడ కుండిన, మృత్యు వగుచు రోగి మ్రింగుకరణి.

క. పద్యముచెప్పినసుకవికి, హృద్యముగా నీయనట్టి హీనాత్ముని నా
పద్యము పామై కఱచును, ప్రద్యోతితకీర్తికాండ భాస్కరుకొండా!

గీ. పదుచు గడినవాని పద్య మిచ్చినవాని, కడుపు కిడినవాని నడుపవలయు
నడుపలేనివాని నయవిదు లెంతురా?, భువిని భాస్కరేంద్రుపుత్ర! కొండ

న్ను శిక్షించుట వంచించుటకుఁ గాదు. రెండవకడియంబునుం గూడ నొసంగి సన్మానించుటకుఁగానఁ గయికొమ్మని యిచ్చి యిట్టి నన్ను దూషించుట పాడియే? అనసక్క విరచితమై మూఁడుపాదంబు లిట్లని రచియించె.

"గండా మొండిశిఖండిబండలకు లెక్కల్ సేయఁ బెక్కుల్ సుమీ!
చండారాతికలాటవీదహనచంచజ్జైత్రయాత్రాలస
త్కొండా! రాయనిమంత్రిభాస్కరునికొండా! దండనాథాగ్రణీ!

అని స్తుతియించి బహుమానంబు లంది దీవించి చనియెనఁట. ఇట కొండమంత్రియు బహుకాలంబు సత్కీర్తి వడసెను.

ఇది రెండవమంత్రియగు రాయనిమంత్రిభాస్కరుని కుమారుం డగుకొండవదండనాథుని చరిత్రము ముగిసెను.

మూఁడవమంత్రి.

రాయని భాస్కరమంత్రి మనుమం డగు

రామలింగభాస్కరునిచరిత్రము.

క. భాస్కరునకుఁ గీర్తియుతుఁ డత్యూర్జితుఁడౌ ఘనరామలింగభాస్కరుఁ డొకండు॥

ఈరామలింగ భాస్కరుని మనఁ జెప్పఁబడిన చిన్నతనము నుండియు [illegible] మంత్రిత్వము [illegible] ఇటు లుండ నొక నాఁడు [illegible] [illegible] భాస్కరు [illegible] పెక్కునిధంబులం జేరొ [illegible] [illegible] యతండు నతించుట విని యామహా [illegible] కీర్తి [illegible] చినవారిలోఁ [illegible] వారిలో నున్న [illegible]. కావ నీవలన నామహాత్ముని చరిత్రంబు విని కృతార్థుల మయితి మ [illegible] యొకపద్యం [illegible] చెను

చ. సహజకళంకయుక్తులు కు [illegible] జాతులు గూఢవరోదయు పత్రిభా
మహీనులు గోత్రవిద్వేషద • మాత్యులు రాత్రిచరానుకూలధీ
సహితులు మందవృత్తులు • సర్వసమానులు రాజసేవక
గ్రహము[illegible] గాసనయ్యె మన • రాయనిభాస్కరుఁ డస్తమించినన్.

అని యీపద్యముఁ జదివి తదీయ పౌత్రుండగు రామలింగమంత్రి శిక్షించి యిట్టని పద్యం బొకటి పఠియించెను.

“ క. రాయని బాచనితోడనె । పోయెఁగదా । కీర్తికాంత ” అని భట్టు చదివినవిని రామలింగమంత్రి పోదన భట్టేడియన నిదిగో । అనిరత్నఖచితంబగు పూర్వము భాస్కరుఁడు సంధ్యావందన మొనర్చుకొను బంగారుపుటరివాణం బొసంగ గయికొని యిటుల పఠియించెను.

“ ఆయనమనుమఁడ వని నినుఁ । బాయదురా । రామలింగ ♦ భాస్కరమంత్రీ । అని పలుక నప్పద్యంబు సంపూర్ణంబయ్యెను.

క. రాయని బాచనితోడనె । పోయెఁగదా కీర్తికాంత, పోదే దిదిగో ।
ఆయనమనుమఁడ వని నినుఁ । బాయదురా । రామలింగ ♦ భాస్కరమంత్రీ ॥

అని కొనియాడి మరియును జెప్పిన పద్యము.

సీ. కడఁగి మేఘుండు లేక ♦ కాలంబునెగాని, కొమరొప్ప నేవేళఁ ♦ గురియఁగలదె?
కల్పభూరుహ మొక్క ♦ కాలంబునెగాని, గరిమ నేవేళలఁ ♦ గాయఁగలదె ?
కామధేనువు లేక ♦ కాలంబునెగాని, పెంపొంద నేవేళఁ ♦ బిదుకఁగలదె?
కమలారి తానొక్క ♦ కాలంబునెగాని, యేవేళ నమృతంబు ♦ [illegible]ఁగలదె?
పలుచనైకాఁక నాకుల ♦ పాటులేక, పట్టువిడుదిక చిల్లర ♦ [illegible]లేక
అనుదినం బర్థులకొసంగెందారఁ । ఘనిని, మనసుగణ[illegible] రామలింగ[illegible]మంత్రి ॥

ఇట్టులనుతించి భట్టు వీడిమట్టుకును జని సకలకీర్తి క్రమంబున [illegible] జవిటి దుర్గమేలు మేలుగుణంబులుగల యలతిమారెడ్డి సుతుండగు [illegible] రాజ్యాధిపత్యంబున కెల్ల స్వతంత్రాధికారం [illegible] భువన కథుం[illegible]యశస్సమ్పన్నుల [illegible] [illegible]ంబులును ననపాయంబుగ [illegible] [illegible] గణసూర్ణ [illegible] [illegible]

ఇక [illegible] మంత్రియగు రామలింగ భాస్కరమంత్రి [illegible]

నాలుగవ మంత్రియగు

గోపరాజు రామప్రధాని చరిత్రము.

సీ. గణకనిర్వాహంబు ♦ కల్పించెనూరూర, మహి గోపరాజు రా ♦ మప్రధాని

ఈ మంత్రిలోక పరమేశ్వరుండిప్పుడు చెప్పుచున్న కృష్ణదేవరాయలకంటె పూ

ర్యంపగు గజపతి సంతతిసంభవుండయిన గణపతియను క్షితిపతికి నమాత్యసత్తముండై యతని సామ్రాజ్యంబు ఖండఖండముల సముద్దండంబుగఁ బాలింపుచుండె. ఒకనాఁడొక విప్రుండు పవిత్రమైన బ్రాహ్మణార్థంబునకు నామంత్రణంబుజేసిన నావిప్రుండియ్యకొని తాను దారిద్ర్య పీడితుండగుటంజేసి యవలంబించిన కృషివ్యాపారంబు గలవాఁడుగావున దద్గ్రామాధికారియను నొక యగపాలి కరణము పన్నుయొక్కలెక్కలు మరి చేయు నిష్టంగంబుచే ప్రయత్నంబునఁ దవాజ్ఞాబద్ధుండై యతనిరచ్చసావడిలో నిర్బంధిం బడియుండెను. అట్టియెడ మంత్రిపార్శ్వభాములందగు రామప్రధాని యావిప్రుని స్వాస్థ్యము తెలుపందగువారలు బనుప వారావిప్రు నామంత్రణంబుసేయ నాబ్రాహ్మణుం డాకరణాలిం జూచి యోయీ! పన్నులు రేపుచెల్లించెదను. మంత్రిం [illegible] నా [illegible] నేను భుజించినంగాని తక్కినవిప్రులు [illegible] [illegible] పెడు. అనుటయు నాకర్ణి [illegible] [illegible] చెల్లించవలయుననిదండించి యాబ్రాహ్మణుని [illegible] నంగీకరింపుము. ఇత్యకార్యభంగంబు చే [illegible] నేనునుమతింగనుకొనియెదను సరిన [illegible] [illegible] బ్రాహ్మణార్థంబు గ్రీష్మార్థంబు నటించు [illegible] లేనేరవావప్రు రేపు [illegible] [illegible] కాలు [illegible] ప్రేషుమ నిష్ఠ [illegible] [illegible] మరి యీరాక [illegible] [illegible] తక్షణస్థంభంబు చేయుచు నొక్క మ్లేచ్ఛభటునిం జూచి ఘనం [illegible] [illegible] [illegible] చించిన నా తల [illegible] ఇట్టిదుర [illegible] [illegible] [illegible] ఊరక [illegible] [illegible] [illegible] మేమారూక లిచ్చెద మరియు నాబ్రాహ్మణుని సదువు [illegible] [illegible] యావృత్తాంతంబు దెలుప వాఁడు బ్రాహ్మణునాజ్ఞయటుగాని రూక లొసంగక యావిప్రుని బోనీ ననియును, తన కంతయవసరం బున్న [illegible] రూక లొసంగి విప్రునిం బిలిపించుకొనవచ్చు నన నా

వార్తవారేగి మంత్రిపరువ కతేంగింప నాహా! ఎంతముష్కరుండు? వీని నీ యుద్యోగంబునుండి తొలఁగింపఁజేయవలయు. కానిండు. అయాకల మనభాండాగారంబులోని విం గొనిపోయి యావిప్రుని గొనిరం డాపిమ్మటం జూతమని యాద్విజుఁ రావించి వితృకౌర్యంబు నిర్వర్తింపుచుకొని యాగసాలి కరణీకంబులం దొలంగించి బ్రాహ్మణుల కయ్యధికారంబు లిప్పింపఁ దలంచి తద్విషయంబులగు శాసనపత్రిక లనేకంబులు లిఖించి తదాలోచనాయత్తచిత్తుండయి యుండ నొకనాఁడు దైవజ్ఞముఖోద్దీపితంబగు రాఁగల సూర్యోపరాగవృత్తాంతంబు నాలించి తద్దేశవాస్తవ్యులగు ధరామరుల నెల్ల రావించి యాగ్రహణసమయంబున మనగణపతిదేవరాజేంద్రుండు గోభూసువర్ణాదిమహాదానంబులం దెవ్వరి కేదియిష్టంబగు నాధనంబు వారలకొసంగెదరు గాన మీరలెవ్వర వ్వసుమతీపతికి దృష్టిగోచరులై కావలసిన [illegible] నియమించిన నారిచే ననేక ప్రమాణంబులం బడసి తానును వారికిం దగువారికిం గనుపింపక యుండునంత నయ్యుపరాగం బేతేర స్నానార్థంబు మంత్రియుఁ ధరణీశ్వరుండును నదీతీరంబునకుం జని స్నానంబు సేయఁగమకించునెడ నచ్చోట నొకరుండును బ్రాహ్మణుండు నుండమింజేసి రాజు మంత్రింజూచి ఇదియేమి? బ్రాహ్మణు లొక్కరుండైన నిక్కడఁ గానంబడఁడక్కజంబుగా నున్నది దేవా! [illegible] కాని పతిదేయికంబు కానరాఁడు. పుణ్యసమయం బతిక్రమించుచుండె. సంకల్పము చెప్పెద. స్నానం బొనర్పుమనిన రాజతనిం జూచి నేనీసమయంబున [illegible] నిత్యనియోగి నగుటంజేసి బహుమానార్హుండనే కాని దానార్హుండను కావలసిన [illegible] సార్వభౌముండును గావున నప్పుడ రచియించి చదివినపద్యము.

ఉ. మానఘనుండు బ్రాహ్మణకులంబున [illegible] కాని దు
ర్దానదురన్నముల్ గొనఁ [illegible] కార్యముల్
దీనులఁ బ్రోచు [illegible] పొందఁబూనఁడిం
పూనినభక్తితో [illegible] నియోగి [illegible]?

అనుపద్యము జదివి నియోగి దానార్హుండు [illegible] యని శాస్త్రంబు పక్షాళించె? చెప్పు మన నారాజు నియత్తరుండై [illegible] నియోగికి దానమీవచ్చుంగాని నాచెంత సంతతంబును లెక్క [illegible] దానార్హుండవు కావలసిన రామన్న మఱలం జెప్పినపద్యము.

ఉ. వ్రాయుట దోసమా? [illegible] సుతదారరక్షకా
పాయముకై నియోగి నయి పార్థివసేవ యొనర్చి నంత నే
వ్రాయునె వంకశీలముల? బాగుగ మున్నలచిత్రగుప్తులున్

వ్రాయరె యెల్లలోకముల • వారలు చేసిన పుణ్యపాపముల్.

అను నీపద్యము జదివిన రాజు నిర్వచనుండై కొంతతడ వుండి వ్రాయువాఁడే వయిన నీవమ్మంగాని కవి వసటచే బహుమానార్హుండవు గాని దానార్హుండవుగావనిన మరల రామపక్షిధాని రచించినపద్యము.

చ. కవి కమలాసనుండు త్రిజ • గత్పతియైన పినాకపాణియున్
గవియె తలంపఁగాఁ గవులు • గారె పరాశరబాదరాయణుల్
కవికృతపుస్తకగ్రహణ • గర్వితు లబ్బురు పూజ నొందఁగా
కవులట? దానపాత్రములు • గారఁట? యిట్టివెపో విచిత్రముల్!

అని యీపద్యము జదివి మహారాజా! నీ విచ్చుదానం బిపుడు పరిగ్రహించెద, క్షేత్రంబు నిరీక్షించి బీజనిక్షేపంబును పాత్రంబు పరీక్షించి దానంబునుం గావించిన విహాపర సౌఖ్యంబులుం గలుగు నని పండితోత్తములు వచింప వినియుంటివేగదా! నీవో నిచ్చుదానంబుఁ కేను పాత్రుండ. నేనును వేదవేదాంగవేత్తను. కావున నవశ్యంబు దానం బిమ్ము. పరిగ్రహించెద నన మంత్రిని జూచి రాజు మంత్రీ! నీ వేమి కోరెదవో యిట్టిసమయంబున దాని నొసంగ కుండిన రాజధర్మంబుగా దిచ్చినఁ బుచ్చుకొని నన్నేమి చేసెదో యని మదీయచిత్తంబు సంశయాయత్తంబగుచున్నదనిన మంత్రీంద్రుండు మహారాజసార్వభౌమా! స్వామిద్రోహం బొనర్చునట్టి మంత్రి పంచమహాపాతకంబు లొనర్చినం గలుగు నరకంబులం బడు. నేనట్టిద్రోహినిగా ననుట దేవరదివ్యచిత్తంబునకు విశదంబే యయినను నేనయినం బ్రమాణం బొనర్చెద నమ్ము మని త్రిమూర్త్యాత్మక మగు సూర్యనారాయణపరబ్రహ్మంబు సాక్షిగాఁ ద్రిలోకపావనియగు గంగ సమీపంబున నవ్వృతం బాడుదునే? నమ్ముమని రాజునకభయప్రదంబులగు ప్రమాణంబు లాచరించి తదనంతరంబ సంకల్పంబు చేయించి యారాజును సుస్నాతుం గావించిన సతఁ డేమికోరెద వనుచు మిచ్చెద ననిన నో మహారాజచంద్రా! నీప్రభుత్వాకారణంబు అనుశాసనముద్రాంకంబుల వాసరత్రయంబు నాకొసంగి మదీయచిత్తానుకూలంబుగా నడుపు మనిన వల్లెయని రాజటు లొనరించె. పిదప నారామమంత్రి యఖండభూమండలస్వతంత్రాధికారియయి తత్తద్దేశగ్రామవాసులగు గణకోత్తముల రావించి యారాజువేల శాసనపత్రికల నొసంగె నపుడు వారల కతిశుభసూచకంబు లగు నిజనీతిధర్మంబు లిట్లుపదేశించె.

క. అధికార మబ్బినప్పుడు, బుధులు ప్రమోదించి పేఁడె • పురుషోత్తముఁడం
చధికంబుగఁ గొనియాడెదు, విధమున వర్తింపఁదరమె • వేల్పులకైనన్.

మ. విధిసంకల్పముచే నొకానొకఁడు తా • విశ్వంబు పాలించుచో

బధిరం బెక్కువ చూపుతక్కువ సదా • భాషల్ దురుక్తుల్ మనో
వ్యథతో మత్తతతోడ దుర్వ్యసన దు • ర్వ్యాపారతన్ జెందు న
య్యధికారాంతమునందుఁ జూడఁబడదా • యాయయ్య సౌభాగ్యముల్.

క. ఉద్యోగ మొదవినప్పుడు, సద్యోమద మొదవి పూర్వ • సరసతలుడుగున్
విద్యావంతున కైనను, విద్యాహీనునకు వేరె • వివరంబేలా?

ఉ. పండితులుం గవీంద్రులును • బంధులు మాగధు లర్థులాశ్రితుల్
నిండినవేడ్కతోడఁ గడు • నేర్పున సత్కృతి సేయకున్న వా
రొండొకవేళఁ గోపమున • నుగ్రమతిన్ శపియించిరేని యా
ద్దండతఁ దిట్టిరేని ఘన • దైన్యము నొందరె యెంతవారలున్.

భగవంతుఁడును బ్రాహ్మణోత్తముల నధీనులుగా వచియించె.

శ్లో॥ దైవాధీనంజగత్సర్వం, మంత్రాధీనంతు దైవతం
తన్మంత్రంబ్రాహ్మణాధీనం, బ్రాహ్మణోమమదేవతా.

అని యుండెను. మఱియును భీమకవిప్రముఖు లాగ్రహించి శపించినపద్యములు.

ఉ. వేములవాడభీము నొక • వెట్టిగఁ జూచి కళింగగంగు డీ
జామునఁ గాదు రేపు కడు • సందడి తీఱినవెన్క రమ్మనెన్
మోముకు చూడఁగాఁ దగదు • ముప్పదిరెండుదినాళ్ళ మీఁదటన్
జాము తదర్ధమందతని • సంపద శత్రులపాలుగావుతన్

బంగారుకామయ్యం దిట్టినపద్యము.

క. అంగజసంహారుండవగు, సంగరభీముండు వ్రేళయు • సమరోగ్రాసుఁడై
యింగలపుకంటఁ జూచిన, బంగరుకామయ్యమేను • భస్మం బయ్యెన్.

అని యీరీతిగా కవి తిట్టిన నిట్టులయ్యెంగాన నిహంబున నపయశంబును పరంబున నరకావాసంబును కలుగునుగావున నట్టివారిం బాధింపఁదగదు యని యెన్నియో నీతుల నుపదేశించి కరిణీకంబు లొసంగి తనకీర్తి ప్రకాశింపఁ జేసెనట.

శ్లో. శ్రీమాన్గణపతిః ఖ్యాతో, గణపత్యన్వయోద్భవః
గోపరాజాన్వయామాత్యో, రామాఖ్యోగణకాగ్రణీః
గణకానాంహితార్థాయ, సద్వ్యవస్థాపనాయచ
గోత్రశాస్త్రాంకరేఖానాం, సంఖ్యాయాంశాలివాహనే
రక్తాక్ష్యబ్దేభాద్రపదే, శనివారేర్యమగ్రహే
గ్రామస్థావరవృత్తీనాం, సాక్షిణస్సర్వదేవతాః

అనిస్థాపించిన నారామమంత్రీంద్రునిం గని స్వకీయకవియగు వందిమాగధుండు

మొగతాటివేంకటరాజు చెప్పినపద్యములు.

సీ. తనకీర్తియాచంద్ర • తారార్కముగమంత్రి, కులులకుఁ గరణిక • ముల నొసంగె
నతిథిసంతర్పణ • మనుదినంబు నొనర్చి, ఖ్యాతిగా హరిహర • ప్రీతిచేసె
వర్ణాశ్రమాచార • నిర్ణయంబులనెల్ల, వేదోక్తరీతిగా • వెలయఁజేసె
ఘనవిప్రతవందిమా • గధకవీంద్రుల నెల్ల, నగ్రహారము లిచ్చి • యాదరించె
నతఁడు శ్రీగోపరాజాన్వ • యాబ్ధిచంద్రుఁ, డనఁగ విలసిల్లెఁ దనసాటి • ఘనులు పొగడ
మంత్రిదేవేంద్రుఁ డనఁగ స్వ • తంత్రలీల, మంత్రికులమౌళి రామయా • మాత్యమౌళి.

సీ. ఈఁడెపో దుష్టారి • వీరమంత్రికఠోర, భూధరంబులకు దం • భోళిధార
వీఁడెపో కవిరాజ • గాఢదారిద్ర్యాంధ, కారంబు లణఁగించు • కమలహితుఁడు
వీఁడెపో బహునీతి • విద్యానిరూఢిచే, సురగురు గెల్చిన • శుభకరుండు
వీఁడెపో చతురబ్ధి • వేష్టితావనిఁ గల్గు, బహుమంత్రికులసార్వ • భౌమమూర్తి
ఈతఁడే సర్వదేవతా • ప్రీతికరుఁడు; ఈతఁడే గోపరాట్కుల • శీతభానుఁ
డని కవీంద్రులు పొగడంగ • నతిశయిల్లె, మంత్రిజంభారి రామయా • మాత్యశౌరి.

ఇటు లాఱువేలనియోగులకు కరణీకంబులు కల్పించె నది మొదలు వైదికంబును నియోగంబు నను భేదంబునవెలఁ గాన్పించుటయె కాని శాఖాభేదం బించుకయును లేక యటునున్నెకరీతిగా నుండెనట. ఈమహానుభావుండు సమస్త సుజనాగ్రగణ్యుండయి కీర్తి యాచంద్రతారార్కంబుగాఁ బ్రవర్తింపఁజేసెను. ఇది నాలుగవమంత్రి యగు రామప్రధానిచరిత్రము ముగిసెను.

కరణము మల్లమంత్రి చరిత్రము.

సీ. దుర్గమయ్యుక శత్రు • విగ్రహంబుతోఁ బోరెఁ, బెల్లుగాఁ గరణము • మల్లమంత్రి

ఈయన రామగిరిదుర్గంబున నొకగడిమన్నె కోటకధికారి యగు సాళువ చెంచుభూపాలుఁ డనెడు రాజసింహునిమంత్రి. ఆరాజసింహుఁడు మోక్షప్రదంబు లగుసప్తపట్టణంబుల యాత్రలు సలుప నేగునెడ నీ కరణముమల్లమంత్రికి సర్వస్వతంత్రాధికారం బొసంగి చనియె నపు డిది సమయం బని శత్రురాజన్యులనేకు లాదుర్గం బాక్రమింపఁ దలంచి ముట్టడిం గావించిన శక్తిత్రయచతురుపాయపంచాంగషాడ్గుణ్యనైపుణ్యగుణోన్నతి నెసఁగుసచివాగ్రగణ్యుఁడు దోర్దండమండలాగ్రంబున నఖండంబుగా భండనం బొనర్చుచువైరికాండంబులయుద్దండవేదండహయకాండపదాతిమండలరథప్రకాండంబుల [illegible] చెండుచెండుగా ఖండించి విజయలక్ష్మీసమేతుండై యతికసత్కీర్తిశాంతుం డయి ప్రబలుచుండు నెడ యాత్రాసమాప్తి గావించుకొని యాగోత్రాకాంతుం

డే తెంచి తద్వృత్తాంతంబంతయు విని యత్యంతసంతోషాద్భుతకరుణాక్రాంతస్వాంతుం డై యామంత్రివరుని నాలింగనాదిబహుబహూకారంబులచే సంతుష్టుం గావించియనే కాగ్రహారాదు లొసంగె నయ్యెడ నతని యాస్థానకవియగు మాగధవంశజుండేనుగుదాటి సుబ్బరాజు స్తుతియించిన పద్యము.

క. గంటము ఖడ్గముతోడుత, వంటిన జగతీస్వవలయు నవసరమైనన్
గంటము శంతముకో అకా? కంటకరిపువ్యూహభల్లా! కరణముమల్లా!

క. వంచింపంజనదు మంత్రికి, వంచించినఁ గీర్తిగలదె వసుమతిలోనన్
దెంచవిసిన కోయనునా, కంచవిసిన మాయగాక కరణముమల్లా!

క. కరణము గ్రామాభరణము, కరణము తమయంకవారి కాభరణంబౌ
కరణము నృపునుపకరణము, కరణముకులవార్ధిచంద్ర! కరణముమల్లా!

అనియనేకవిధముల నుతియించె నామల్లమంత్రియు నఖండకీర్తిమంతుండై సౌఖ్యభోగంబు లనుభవించుచుండె ఇది యాయుదయమంత్రి యగు కరణముమల్లమంత్రి చరిత్రము ముగిసెను.

బండారు కేశన్న మంత్రిచరిత్రము

సీ. ఆత్రేయతపముచే నర్థినాలుకమద్దు, కేడించె బండారు కేశమంత్రి

బండారు కేశన్న యను నొకమంత్రివరుండు రాయల సభలో వ్యాపారికుండుగా నుండి యొకభట్టును పెంచి విద్యాధికునిం జేసి పోషించుచుండెను. అవంధికులుండగు రామరాజు బండారు కేశనమంత్రిని తప్ప నితరరాజులను మంత్రులను గూడ కైయివారంబుచేసి నుతింప నని ప్రతిన గావించి సంచరించుచుండెను. అట్టియెడ ననేక పర్యాయంబులు కృష్ణరాయలును తన్మంత్రియును నప్పరుసున గాంచి కయివారంబొన ర్చకుండుటచే నారాజవరుం డాసంగతి గ్రహించి మంత్రిం గాంచి ఇది యేమి అవ్వా! భట్టులు కయివారం బొనర్ప కుండుట వింతగా నున్నది. నీవిట్టి [illegible] నెన్నడైనఁ గంటివే? అని యాభట్టువనియాస్థానంబున నుండువారితో అని యడిగె. [illegible] వృత్తాంతం బంతయుం దెలిసికొని యాబండారు కేశన్న నదటికిం బిలిపించి నీ భట్టునన్ను గని కయివారం బొనర్పఁ డయ్యె నట్టిమరభిమానం బితనియందె కంటిని. ఇతఁ డెందుకిం గాన మని యడిగిన నాకేశనమంత్రి యతనిస్వభావం బట్టిది. కాని గర్వము కాదనిచెప్ప న్నవించిన రాజాభట్టును జూచి కయివారం బొనర్చెదవా? లేదా? అని యడుగగా భట్టు బండారు కేశన మంత్రిని నుతించిననానోట నితరు లెట్టివారైనను నే నుతింప నని ఖండితముగా నాడిన నాగ్రహించి నీవు నను పొగడ కుండిన నీనోటి లో నుడుకునీసపుమద్దు పోయించెద ననిన మద్దు పోయించినను నేనతని పద్యమే పఠి

వెదను గాని యితరుల నుతింపనని పలికిన రాజప్పుడే సీసము కాచించి యాతని నోటఁ బోయించు నెడ నాబట్టుతన యిష్టదైవమగు శ్రీరామచంద్రుని హృదయారవిందంబున నిడి బండారు కేతనను నుతించి నాలుకచే మడ్డుపట్టిన పద్యము.

ఉ. ఆలములోన నోడనికి ◆ నన్యవధూటులదిక్కు వోమికిన్
మేలిమికైనఁ జొక్కమికి ◆ మెచ్చి వచోవృథగామికిన్ మహీ
పాలితకీర్తిలోలుఁడగు ◆ బండరు కేతన నీతిపాటికిన్
నాలుక మడ్డు పట్టెద మ ◆ నంబున రాముని నిల్పి వేడుకన్.

అని కాఁగిన సీసపుమడ్డు నోటఁ బట్టినవికృతలంబై యమృతోపమానం బయ్యె అదిచూచి రాజు వెఱఁగుపడి ఆయాత్మకీర్తి యుపాయంబు కావించి నీమహాత్త్వంబెఱుంగక మూఢత్వంబున నీటుల సలిపితిని. నాయపరాధంబు సహించి యనుగ్రహంబుచే నాశీర్వదింపు మనియు నిట్టి యనుపమతేజము గాని చర్మమాంస నిర్మితకంఠంబుగాదు. ఇట్టి మహిమ నెచ్చటం గనుటయు, వినుటయు గూడ లేదనియు, భట్టును బహువిధంబులఁ గొనియాడి బండరు కేతనమంత్రిం జూచి నీకవియును నీవును నన్నుం గరుణింపుఁడనిన నామంత్రి యాజ్ఞాపించిన దానంగీకరించి యాసుకవి దీవించి యథాసుఖంబుగ నుండెను. కేతనమంత్రీంద్రుం డానాఁటి రాజచంద్రునిచే మునుపటికంటె నధికంబుగాఁ గారవింపఁబడుచు విశేషవిఖ్యాతిం గాంచెను. ఇది అవమంత్రి యగు బండారు కేతనమంత్రి చరిత్రము ముగిసెను.

పేకనమంత్రియు మంత్రిభాస్కరుని మామయు నగు
నేదమయాజి చరిత్రము.

సీ. కవి పాముచేఁ జావఁ ◆ గను నాయువాతని, కైయిచ్చె నేదమ ◆ యాజిఘనుఁడు॥

ఈనేదమయాజి యనుప్రధానశేఖరుండు వెల్లముకొండ యనుమార్గమున కేగి నందుకులుండగు మొగతాటి రామభద్రరాజసుకవి యానేదమయాజిపయి నొక కృతి రచియించుకొని యావెల్లముకొండ యనుదుర్గములోని కరుగునంతకు సాయంకాలమగుటచే నీరాత్రియిక్కడ వసియించి రేపటియుదయంబున నాఘనుదర్శనంబు గావింతుననుకొని గ్రామాంతంబున నున్న శ్రీమదాంజనేయస్వామి వారి యాలయంబున నిద్రించిన నాఁటి నిశీథసమయంబున నొకక్రూరసర్పం బతనిం గఱచి పంచత్వంబు నొందించెను. తత్ప్రాతఃకాలంబునం దాదేవతాపరిచారకుం డావార్త నేదమయాజి కెఱింగిం

చిన నామంత్రి పరమేశ్వరుండు విషాదాకులస్వాంతుండై యచ్చోటికేఁగి యాతనిం జూచి యతని పరిచారకులతో మీరెవ్వ రిచటి కరుదెంచుట కేమికారణంబని యడిగిన వారలయ్యా! మేము కీర్తిం గొనియాడెడి భట్టుకులులము మమ్ముం బోషించుచున్న యీకవి మీపయి నొక్క పద్యంబు రచియించి మీదర్శన మొనర్చి మీయనుగ్రహంబున సంప్రాప్తం బగు ద్రవ్యముం గొని మమ్మును తన కుటుంబమును పోషింపం దలంచి యిచ్చటి కరుదెంచి పాముచేఁ గఱవంబడి కాలధర్మంబు నొందె నని వార లత్యంత చింతతో విచారించుచు విన్నవించిన వారల నూరడించి తనయిష్టదైవం బగు వాయునందనుం జూచి ప్రార్థించి తత్పరప్రసాద యగుటచే నాకేవు నుపలక్షించి స్వామీ! లోకంబున నపకీర్తికంటె మరణం బతిశుభం బని యార్యు లెన్నుదురు. వన్నాశ్రయించి సంపదలం దగోరి యీకవి యిచ్చటి కేతెంచి పంచత్వంబుఁ గాంచె నట్టియపకీర్తి నొందుటకంటె నితనితోఁ గూడ నేనును బరలోకంబున కేగినం బరమశుభం బగు నని తద్దేవతావగణసమీపంబునం దా నొకగండకత్తెరం బరికించుకొన నూహించిన వెత్సున తనయుండతని ధైర్య సాహసానుగ్రహపరోపకారాదిగుణంబుల కత్యాశ్చర్య మంది తన కతండతిప్రియభక్తుం డగుటం బ్రసన్నుండయి హో మంత్రివర్యా! నీవిట్టి దారుణకృత్యంబు సలుపుట కేమి పని? కాలంబు సమకూడె. అట్టి పని కీవికనకార్యం బొనరించుట యుచితంబు కాదు. నీ కేఁబది వత్సరము లాయువు కల దిప్పుడేల నీపని యవలంబించెద వనిన నాస్వామిని స్తుతియించి దేవా! నీవు నాయం దనుగ్రహించి నా యాయువులో సగ మీతని కిచ్చి రక్షింపు మని సవినయంబుగా వేఁడిన నతనికారుణ్యంబునకు మెచ్చి యాకవిని సంజీవితుం జేసె నయ్యాంజనేయమూర్తి యంతర్హితుండయ్యె. నాకవి నిద్రించి లేచినటుల దిగ్గనలేచి చాలప్రొద్దెక్కెనని యావలావలం జూచు నెడ నతనిపరిచారకులా సేదమయాజి చేసినవృత్తాంతంబు విన్నవించిన భట్టు విని యద్భుతచిత్తుండయి కయివారం బొనర్చి స్తుతియించిన పద్యము.

ఉ. మీఁదనెఱుంగు పద్మజుని ♦ మేటిశిలంకముఁ గప్ప, క్రిందటన్
రోఁచెదమున్న శేషఫణి ♦ రోమములం గప్ప, సుధాపయోధిలో
నీఁదెడు కృష్ణుఁ గప్ప, పర ♦ మేశ్వరుకంఠముఁ గప్ప, కప్పె మా
సేదముయాజికీర్తి యిల ♦ నిల్లెను దిక్కులఁ బిక్కటిల్లుచున్.

అనినుతించిన నతని కనేక సత్కృతు లొనర్చి దిగంతవిశ్రాంత కీర్తికాంతుండయి సుఖంబున నుండెను. ఇదియేడవమంత్రియగు సేదపుయాజి చరిత్రము ముగిసెను.

ఎనిమిదవమంత్రి యగునాదెళ్ల యయ్యనమంత్రిచరిత్రము.

సీ. పేటాటుపునియల ♦ వినుతులఁ జెండాడె, నాజిలో నాదెళ్ల ♦ యయ్యలయ్య॥

ఈమంత్రికంఠీరవుం డలవేమారెడ్డియొద్ద దండనాయకుఁడు. ఇతనియేలిక యగు నారెడ్డికడకు కృష్ణదేవరాయ లొకజాబువ్రాసెను. అది యేమనిన, రెడ్డిని వంచింపఁదలంచి చదువుకొనినయెద్దు, సంసారివాగ్వ్యభిచారి, లంజెపతివ్రత, మాఁసిదున్న అను నీ నాలుగువస్తువులు మీసంస్థానములోఁగల వని వింటిమి గాన చూడవలయు నని యభిలషించెదము. ఆవస్తువు లతివేగంబునఁ బంపవలయునని వ్రాయించిన జాబుంగని తనమంత్రి యగు మామిడి సింగన్న నుం బిలిపించి ఇట్టిజాబు వ్రాయించుటకుఁ గారణం బేమి? మనతావున నీవస్తువులెటు లున్నవి? అని యాలోచించునెడ నీ యయ్యన్నమంత్రివరుఁడు మహీవరుం గని దేవర యాజ్ఞ యొసంగిన నీనాలుగు వస్తువుల నారాయలసంస్థానంబునందే కొన్పించి వచ్చెదననిన నట్లె యని యాతండాజ్ఞయొసంగినం జని తిమ్మరుసుం గనిన నతఁడితనిం గని నీ వెవ్వఁడ విచ్చటి కేల వచ్చితి వన నేను నియోగిని. మాయింటిపేరు నాదెళ్లవారు. నాపేరయ్యపరాజు. మీరఖిలవిద్యావిశారదులు. మీయొద్దఁ గొన్ని విద్య లభ్యసింప నిట వచ్చితి ననిన నీ విదివఱకేమివిద్య లభ్యసించితి వని యడిగిన నయ్యా! యేఁబదియాఱు దేశములనుంచి వచ్చిన యుత్తరములం జదివి వానికి జవాబులా యాభాషలతో వ్రాయఁగల ననిన నప్పరీక్షం గావించి సంతసించి యతనిచేతికి తనదస్త్ర మిచ్చి యింటిపెత్తన మతని యాధీనం బొనర్చి యతని రాయలసభకుఁ దోడ్కొని చనియె. తద్వృత్తాంతం బంతయు రాజున కెఱింగించిన నతఁడత్యంత కౌతూహలంబున నీదస్త్రమును దెచ్చునట్టి యధికారం బితనికి నిమ్మని సెలవొసంగె. అట్లతఁ డొనరించు నొకానొకనాఁడు ఢిల్లీపాదుషా పంపిన పారశీక రాజ ముద్రాక్షరచిహ్నంబులుగల జాబు రాయలవా రీక్షించి యప్పా! చదువు మనిన నాతఁడయ్యయ్యన్న చేతికిచ్చి చదివించి వాజాబుఁ దాఁ గయికొని తాను కూర్చుండెడిపీఠి క్రింద నుంచుకొని ఇతరగోష్ఠిచే నిడి మఱచి బసకుఁ జనియె. అది రాజవరుం డుపలక్షించి సభవారు లేచి వెడలిన పిమ్మట మఱల నచటికిం జని యాజాబుఁ గయికొని యాయప్పయసున కింతగర్వ మేనిచ్చిన యధికారంబునఁ గదా యని తల పంకించి వీని శిరచ్ఛేదముఁ గావించి సలోకమంత్రి నుం జెప్పి తాను తనగృహంబున కేగి శయనించె. ఈ యప్పాజీ గృహంబునకుం జనితన యంగీపేటికలోఁ గలపత్రికల వీక్షించి యాజాబు లేకుండుటచే నత్యంత చింతాకులస్వాంతుండై తనగృహంబునఁ గల పసపుంజలో వాడిన వస్తువులు జాబితా వ్రాసి సుతుండు బాలుఁడగుటంజేసి తనభార్యను రావించి యీయయ్యన్నం జూపి యితఁడతిమతిమం

తుండు; మనపుత్రునివలె నితఁడు మిమ్ము పోషించు; ఇతనియాజ్ఞలోనుండి గృహకృత్యములు సలుపుఁడని సెలవొసంగి యయ్యన్నకు ఈచిన్నవాఁడు నీకు సోదరుండు ఈయిల్లాలు నీతల్లి; కావునఁ గాపాడు మేనేగెద ననిన నయ్యన్న స్వామీ! మీకిట్టి మనశ్చాంచల్యము కలుగుట కెద్ది కారణంబనిన నాయప్పరుసును వానింగనుంగొని ఢిల్లీ జాబు తివాసి క్రిందనుంచి మఱచితి నది రాజునకు దొరకు, దానమోసంబు సంభవించు ననిన నవ్వి యతిప్పరస్తుఁ డింతటిపనికేనా మీవంటి ధైర్యహేమాద్రులు చింతించుట, నేనాజాబు సృష్టించి మీకు మిక్కిలి మేలొనర్చెద నని యాయుత్తర మాయుత్తరక్షణమందే యించుకయు భేదంబులేకుండ వ్రాసి యతనికిం జూపిన విశ్వసించి మిగుల సంతసించి యతం డుదయసమయంబున లేచి కాలోచితకృత్యంబులు నిర్వర్తించుకొని రాజదర్శనార్థంబు చనసముద్యుక్తుఁ డగువంతకుమున్న రాజు సభలోనికి వచ్చి యాగ్రహంబున తిమ్మరుస్సును బిలిపించి యాజాబేది? యని యడిగిన నయ్యన్న చదువుమనియె. ఇదివఱకు తనచెంతనున్న యుత్తర మొకవకీలుచేతి కిచ్చి రాజు జాబు పరీక్షించుమని నియమించె. అందు తప్పు గలిగిన నూరకుండుము లేకున్న సరిసరి యని చెప్పుమని యాజ్ఞాపించి యతని నొకచోట నునిచి యాయప్పరుసుకడ నున్న యయ్యన్న నీక్షించి యేది నీజాబు చదువుము వినియెద మని యాగ్రహంబునఁ బలికిన అయ్యన్న జాబు దీసి చదివిన రాయల వకీలాద్యంతంబుగా విని సరిసరి యని వక్కాణించి యోమహారాజ! మాతృక పుత్రికవలె పుత్రిక మాతృకవలె నున్న దని విన్నవించిన రాజు తిమ్మరుస్సుం గాంచి యీయుత్తరం బెవ్వరు సృజించిరి? నిజంబు చెప్పవేని శిరంబు ఖండించెద ననిన నీయయ్యపరాజు సృజించె నని యథార్థంబుగా నుడివిన దస్కతు మొహరు లేవీ చూపు మనిన ఢిల్లీశ్వరు మొహరు దస్కతులు సృజించిన తద్రుఁడుల రిని పిలిచి శిక్షింప నయితి. చేవక సెలవొసంగిన ట్లొనర్చెద ననిన చూతు మెద్ది యని యభయం బొసంగిన నటుల గావించె అందులకు మిగుల విస్మయం బంది అప్పాజీని ప్రాణమానంబు లితఁడు కాపాడె. ఇతఁడు నాకేమి గావలె నన చెల్లెలివరుస యగు నని చెప్ప నట్లేని నీకూఁతు నితనికొసంగి పరిణయంబు సేయుమని రాజానతిచ్చిన తిమ్మర సట్లుగావించె. ఆపట్టణంబున తిమ్మరుస్సుగారి గృహసమీపంబున నొకవేశ్యపుత్రిక సౌందర్యాతిశయంబుచే నించియుండ దాని నీయయ్యపరాజు చూచి కొక్కోకసాముద్రికాది సమ్మతంబుగా పతివ్రతా లక్షణంబు లుపలక్షించి దాని తానభోగినిగా నుంచ నిర్ణయించి యుండెను. అట్టియెడ నావేశ్యరజస్వల యయ్యెను, తనమాత తత్కులాచారపద్ధతిగా నెవ్వరేని యొక్క ధనశాలిచేఁ గన్నెరికంబు గావించుట కూహించిన నాకన్య తల్లిం గని అమ్మా! నే నయ్యపరాజు వరించితి, ఆతనికంటె నితరు నొల్ల నాతనిఁ బ్రార్థించి దోడితెమ్మన నవ్వేశ్యమాత య

ట్టు గావించెనట! కతిపయవత్సరంబు లరిగిన కాలంబున తిమ్మరుసమాత్యునకు యుక్త వయస్సు ప్రాప్తించిన నిషేకంబు సేయం దలంచి యారాత్రి కేళీగృహంబున దంపతుల శయనింపఁ జేయ నయ్యప్పరాజు తనభార్య కొప్పు చేతంబట్టి యొకదెబ్బ గొట్టిన నప్పుమారి యతిసుకుమారి గావున నబ్బాధ కోర్వలేక విలపించిన నేతెంచి తిమ్మరుసు తనపుత్రియయ్యువని పిలువఁ దీయకున్న నారాత్రి రాయలసన్నిధి కేగి యాగ్రంథం జెటిం ంచిన నతం డాయయ్యప్పరాజు శిరచ్ఛేదంబు గావింపుఁ డని యాజ్ఞాపింపఁ గింకరులు ప్రాణ్స్వంబూని యుదయకాలంబున నతని నూరేగింపఁజేయుచు రాజవీధిఁ జనుచుండ నవ్వార్త యాలించి వేశ్యకన్యకయుఁగల సువర్ణ భూషణంబులతో పసుపుఁ గుంకుమము సువాసినుల కొసంగుచు సహగమనంబొనర్ప పరేతనిలయంబున నొకగుండంబు గంఘటింపఁజేసి యందు తదుపకరణంబులుంచి యయ్యప్పరాజుతోఁగూడ నావెంటం జనుచు వధ్యస్థానంబు దరికిఁ జేరె. అచట నాతలారులు అతని వేగ శకటారోహణంబు గావించి నిలువంబెట్టిన నయ్యయ్యప్పరాజు వేశ్యం గని నీ విచ్చటికేల వచ్చితి వన నది దేవా! దేవరతోడ సహగమనం బొనర్ప వచ్చితి ననిన నీకేమి వేశ్యపుత్రిక కనేకులుందురు, నీ యభిప్రాయం బెఱుఁగుమనిన స్వామీ! నామనసెఱిఁగి యిట్లాడుట మీకుచితమే? నా కిఁక నన్నిట కురుపవసనంబు నలయింపకుఁడని మ్రొక్కిన నతిముదమొంది యాఘాతులం గని యోతలవరులారా! మీరాజుతో నొకమాట చెప్పవలయు నేమనన నే ననవేమారెడ్డి మంత్రి నగు నాదెళ్ళయయ్యన్న యనువాఁడ మీరాజు మారెడ్డి కపిసు వాల్మీకపుత్రు లంపుమని వ్రాసె నవి యచ్చట లేవిచట నే కనఁబడచి యే సేగెద నని మీరాజుతో విన్నవింపుఁడు మీరా తలగొట్టువారు? క్షేత్రాంశజుండ నగుట యెఱుంగరే యని యట్టహాసంబు సేసిన వారదరి బెదరి రాజనికటంబున కేగి గడగడ వడంకుచు నవ్వార్తఁ దెలిపిన నాతని నిటకుం దోడితెం డని తగువారి నంప వారట్లొనర్ప నయ్యన్నమంత్రిం గాంచి వాల్మీకపుత్రు లిట్టు గావించెదనంటివట లంజ పతివ్రతయగు నాయన్న నయ్యన్న తన్ను వరించినవేశ్యను జూపి దానివ్యాపారంబుఁ దెలిపి రాజు పవిత్రయం గావించె నట! రాజు సంసారి వాగ్వ్యభిచారిం జూపుమన తిమ్మరుసు కూఁతున దవారించి నాప్రాణమోక్షంబు గావించునట్టి సంసారికంటె వాగ్వ్యభిచారి యెందుండు నన రాజు వదువుకొన్న యెద్దెచ్చట నుండు నన్న తిమ్మరుసుం జూసి డిల్లీబాబుఁ జూచి చిత్రీకంబడంబు కిరింద నిడి మాఱుచె నతనికంటె చదువుకొన్న యెద్దెందుఁగలదనిన రాజు మానిసిమన్నం జూపు మనిన నాభార్యాగణికలంబుఁ బరికింప చేత నొకదెబ్బ గొట్టె నది మొంటెలేడ దానితండ్రి నీకుఁ బెల్ల విమర్శింపక నాతలగొట్టు మని యాజ్ఞాపించిన నీకంటె మనుష్యుఁడు వేఱు గలఁ డనిన విని రాజు నిశ్చేష్టితుఁడయ్యె. ఆయప్ప

యట్లన్న రాజుం గాంచి నన్నుఁ ద్రుంప నీవెంతవాఁడవు? నీయభిప్రాయంబులన్ నాల్గవస్తువు లు నీకుఁ బ్రకటపఱచితిఁగదా! మదీయప్రభువు నివాసం బగు కొండవీటికిం జనియెన ని జయాలు వెడలి తనమామయింటికిం బోయి యచ్చట వలన ననుజ్ఞాతుండై తద్భార్యం దోడ్కొ ని యా వేశ్యతోఁ గూడ రాజవీథిం జనునెడ నొక వజీరు తిరుమలాద్రి సమంచు కృష్ణరా యలవారి సేనానాయకుఁ డనేకయుద్ధములు గెలుపు గాంచిన శూరాగ్రగణ్యుఁ డగు టచేత నతని రాజత్యంత గౌరవంబున మన్నించుచుండె. ఆమ్లేచ్ఛుం డనుదినంబు నొకవేశ్య తోఁ బుష్పశయ్యాగతుండై శయనించి యుదయంబున నాశయ్యాంతర్గత కుసుమంబుల మాలికం గూర్చి రాజవీథి కడ్డంబుగా తోరణంబు గట్టించి దానిక్రిందుగా సమస్తజనం బు లేగునట్టుల రాజుచే నాజ్ఞ వడసె. అది యత్యుపరాజియుండు గాన నచ్చటి కేతెంచి యచ్చటివారల నాదండ తీసికేయుఁడు లేకున్న నే తెగద్రుంచి యేగెద నని న వారల లేగి తద్వృత్తాంతంబు పాదశీయున కెరింగింప నతఁ డాగ్రహవ్యగ్రహృదయుం డై యచటి కేగి బాపడి కింత శౌర్యము గలదా? ఇద్దండక్రిందుగా మారిపొమ్ము లేదే ని నాతోఁ బోరి గెలుపుగొని దండ తెగవేసి పొమ్మనిన నీరాజు కేతెంగించి కోపోని యొనర్చెద గాన నాతనికి దెల్పి యిటకు రప్పింపు మతని యొదుట దుర్గంబు సేయుదు మనిన నట్టుల విన్నవింప నారాజు వీనిపై మాత్సర్యంబు గలవాఁడు గాన నచ్ఛద్రక గ్గుఁడై గణపుని ఖండించు నని నిశ్చయించి పెనుతుంగావింపు. డంతెంబోసంగి యచ్చ టి కరుదెంచి చూచుచుండ నయ్యిరువురు తీరగాథియూథులై పరిపరివిధంబుల పరస్ప రజయకాంక్షం దురం బొనరించునెడ నయ్యవసరం జూచి యా రాయ నీ శెట్టితనంబు గత పఱమును ఎంతవాడవు పోరెద వీవ నతఁ డట్లానర్చె నందుల కాబిను దు శెట్టిమగం డగు మంత్రిపుంగవుం డతని నిస్సారునిగా నాశ్రమూహించి వికవిక నగి కీవు నను జ యింప నేరవు నిన్ను నే గెల్చితి నీక నీపండ తుండెంబులుగా ఖండించి నని యొనర్చనివ రాజు లత్యంతకోపాటోపంబున నీ వాని నెట్లు గెలిచితి విరని ఖండించి దండప్రమాణ మనిన మంత్రి, రాజదేవేంద్రా! నీ యాస్థానంబున నతం డత్యంతశూరుండు. ఇట్టిరా ధు ద్రుంచిన నీస్థానంబున కత్యంతలోపంబు గలుగుచున్నయది యన రాజు హుమ్మని యప్పుడు అది యేదీ వీని జయింపు చూచి మను నెడ గాంపాలకు బొట్టును బొట్టునా లేదు. ఇతనికి బొట్టు నుంచెదఁ జూడుమని తన వాలంబున నుదుట తిలకంబు దిద్దిన దోట దోట రక్తంబు దొరిగినఁ గని రాజు ఖిన్నుండయ్యె నయ్యయ్యన్న యిఁక నీ శెట్టిని గెల్చితి నిఁక చనియెద నన రాజాగ్రహించి వీని దునియలుగా ఖండించి చను మన నెన్ని తునియలుగఁ గొట్టవలయు నన రాజు ఖండములుగఁ గొట్టి చనుము ! రెం డతనితల రెండుతునియలుగా గజము శిరముచ ముండటిపదంబులను నాలు

తునియలుగా వేటాడుతునియలను మాటపాటిగా ఖండించి యాదండచండాడి రాజుచే బహుబహూకృతు లంది విజయలక్ష్మీసహితుండై నిజనివాసం బగు కుండిన పురంబునకుఁ జని యావృత్తాంతంబు సాంతంబుగా తనయేలికయగు వనవేమారెడ్డి కెఱింగించిన రాజు సత్కరించి యానందించె. అప్పు డాతని యాస్థానకవియగు భట్టు కప్పానూరపరాజు నుతించిన పద్యము.

క॥ నాదెళ్ళ నున్నరిపులకు, నేదండను సైనతిరుగ • రెల్ల ధరిత్రిన్
ఏదండ నయిన విజయము, నాదెళ్ళయ్యన్న దండ • నాధాగ్రణికిన్॥

అని నుతింప విశేషబహుమానంబు లొసంగి సమస్తపరివారంబులతో నిరస్తారివారుండై సుఖంబున నుండె. ఇది యెనిమిదవమంత్రి యగు నాదెళ్ళ యయ్యపరాజు చరిత్రము ముగిసెను.

తొమ్మిదవమంత్రి యగు రణతిక్కన్న చరిత్రము.

సీ॥ పోరిలో నసహాయకుమారుఁడై తెగి వెన్క బ్రతికె సిద్ధయతిక్కఁ డతులితముగ।

ఈమంత్రి వార్తాంశమందు సిద్ధయతిక్కఁ డనియు, పోలసుతిక్కఁ డనియు, మయిలమతిక్కఁ డనియు, ఖడ్గతిక్కఁ డనియు, రణతిక్కఁ డనియు నైదునామంబులు గలవాఁడయి యఖండభూమండలాధ్యక్షుం డగు రాజనరేంద్రుని ప్రభుత్వ కాలంబున గణ్యప్రసిద్ధు కొమ్మనామాత్యుని మువ్వురి పుత్రులయందుఁ జిన్నవాఁడయి, యెన్నిక గాంచె. ఇతనియగ్రజుఁడు కవితిక్కఁడు భారతము నుత్తర రామాయణము రచియించిన తిక్కనసోమయాజి. మరియొకఁడు నెల్లూరిపురం బేలు సిద్ధమనుమ నృపాలునికడ మంత్రియగు మంత్రితిక్కఁడు వీరియువురికి నడుమ తమ్ముఁడయి నెల్లూరిసంస్థానంబున దండనాథుండయి యుండ, నొకనాడు నెల్లూరిమీఁదికి గొల్లరాజులగు సిద్ధిరాజు పెద్దిరాజు మొదలగు వారు సహాయులై యుండ, విజయాదిత్యుఁడను నొకఁడు మహాశత్రు రంగ బలసమేతంబుగా సిద్ధమనుమనృపాలుని జయింప యుద్ధసన్నద్ధుఁడై యేతెంచినఁ, నవీయసేనానాయకుండగు నీరణ తిక్కమంత్రి యుద్ధార్థియై యెదుర్కొని కొంతసేన బరిమార్చి యలసి యింటికి వచ్చి పవళించి యున్నం జూచి కోపంబున తండ్రియగు కొమ్మనామాత్యుఁడు చెప్పిన పద్యము.

సీ॥ విజయాదిత్యుని వాడి • వెనువెంటఁ దగిలిన, ప్రాణముల్ దాచిన • పందిగజము

పెనుజల్లిపల్లెలో ♦ బిరుదులన్నియు నైచి, పరుగెత్తివచ్చిన ♦ పాటుఁబోత

గురువులోఁ జావక ♦ దొరలెల్ల హసియింప, మంచానఁ గూరిగిన ♦ కొంచెకాఁడ

చతురంగబలముతో ♦ సమరంబు సేయక, మానంబు విడిచిన ♦ మందబుద్ధి

గీ॥ యనుచు నార్వేలవారు ని ♦ న్నపహసింప

ధరణి నెల్లూరిలో నెట్లు ♦ తిరుగఁగలవు ?

వైరులను గెల్చి సత్కీర్తి ♦ బడయరావయ్య

మంత్రికులహేళి ! తిక్కనామాత్యమౌళి !॥

అని తండ్రి నిందించిన నేచి స్నాన మొనరించి రణంబున కేగువాఁడయి జలంబులం దోఁగపు మనిన తల్లియును మయిలమ్మ యొక్క విజనస్థలంబునం గూడక ముంచి యచ్చట పసుపుముద్దయు గుంకుమ బరిణయు నుంచి యొక మంచం బడ్డిడి కుమారుండగు గణతిక్కనం బిలిచి స్నానమాడు మనవుఁ దిక్కఁడది చూచి స్త్రీలు స్నానమాడు విధముగాఁ బసుపుంగుంకుమయు నుంచి మరుఁగున జలంబు లిడితివి కారణం బేమి యని యడిగిన నంత నన్న భార్య, రణంబునం బాఱివచ్చిన నీవాఁడు దానవుగాన నిటులొనర్చితి నింతియనుక నేనును నీతల్లియును గుర్చుండి మాఁడుగార మింటనుంటిమి. ఇప్పుడు ముచ్చెక మైతి మని చెప్పిన పద్యము.

క॥ పగఱకు వెన్నిచ్చినచో, నగరే మగవారు వేల ♦ నాయకులందుం ?

ముగురాఁడువార మయితిమి, పగ పేటికి జలకమాడ ♦ వచ్చినవేళన్ ?॥

అని భార్య చెప్పిన విని లజ్జితుండయి యతిత్వరితగతిం జని పెన్నలో స్నాతుండయి వచ్చి భోజనంబు సేయునెడ తల్లి విరిగినపాలు వడ్డించిన నమ్మా ! పాలు విఱిగిన వేమని నీవు రణంబునకుం జనిన పసులును బోలంబానకుఁ జనియె నీవు విఱిగివచ్చినవనియును విఱిగివచ్చె, పాలును విఱిగె నని తల్లి చెప్పిన పద్యము.

క॥ అసదృశముగ శరివీరులఁ, బస మీఱఁగ గెలువలేక ♦ పందవయి నీ

వసి వైచి విఱిగి వచ్చిన, బసులు న్విఱిసినవి తిక్క ! ♦ పాలు న్విఱిగెన్॥

అనిన విని యుద్ధసన్నద్ధుండయి యశ్వారోహణం బొనర్చి యొక్క ఘట్టికవిల్లఁ గూడ నరిగి యరివరులఁ జెండాడి చతురంగంబుల యంగంబుల భంగించి పద్మవ్యూహం బభిమన్యుండు భేదించునట్లు సందులం గొందులం గలవారిం బోఁడల రక్షించుచు పీనుంగు పెంటలం జేసి రణరంగంబునకు వన్నె పెట్టినవిధంబున వివిధారిశిరోమాంసాద్యవయవంబులచే నిండించి రక్తార్ణవంబు గావించి విజయాధిపుండను విరోధి పరూథినీనాధుని సేనలో నుండు పడవాండ్రు మన్నీలుఁ బజీలు నెదుర్కొనువారి వెను వెంటఁ దగిలి తిక్కఁ

ర్చిన నపరి వెపరి నెఱి యొదుర్కొంజాలక పాఱు నెడ తన వెనువెంట వచ్చిన చు
క్కఁడు పద్మరాజను భట్టుకవి చెప్పిన పద్యము

చ॥ పగలయ నేసి రావుతుల ♦ పైకురికించుచు తిక్కఁడార్చినం
బెదరి భ్రమించి క్షితిపతి ♦ పెన్నగ చూడ్కులు చంచలింపగా
నదె యదె వాజి వాల్ మెఱుఁగు ♦ ఇల్లదె యాతఁడె తిక్కఁడంచుఁ బె
ద్దదరి చరించి కౌర రిపు ♦ లందఱు శౌర్యము దక్కి పోవఁగన్॥

అట్టియెడ నావిజయాధిపుండ దమరాజు సేనల నాఁపి పురికేగ్లొల్పుకొని మరల యుద్ధంబునకు జని మట్టుముట్టిన రామచంద్ర శేఖరుం డిగణ్యప్రతాపనైపుణ్యంబున సాహసంబు నెరప్రుచు వైరులం దునుముటఁ జూచి యావిజయాధిపుండు సహింపఁజాలక శతఘ్ని ప్రహారకప్రయోగంబు గావింప ఖడ్గ తిక్కఁడొరిగి ధరంబడినఁ దదీయాశ్వంబతిం ప్రభాసించగా చెలంగి తచ్ఛిరంబు గొనికొని వోటం గలచి నెల్లూరి కేగి తిక్కమహాదేవ్యాదులకు శిరంబు డించి కంఠాణంబు కరాళించిన విని తజ్జనకుం డగు కొమ్మరాజామాత్యుఁ డేతెంచి శిరం బీక్షించి యతిదుఃఖితుండయి మఱల ధైర్యం బవలంబించి ...చెప్పిన పద్యము.

ఉ॥ తక్కక తల్లిదండ్రులము ♦ ధన్యతఁ గన్న ఋణంబు దీర్చె మా
తిక్కనమంత్రి సోమశిల ♦ దేవుఁడు సాక్షిగ పెన్న సాక్షిగా
నుక్కక మారుకొన్న రణ ♦ శూరులు సాక్షిగఁ గోడె సాక్షిగా
నెక్కినవాజి సాక్షిగ ర ♦ వీందుముఖగ్రహరాజి సాక్షిగన్॥

అని యాశిరంబుం బట్టి ముద్దిడుకొని దుఃఖించుచుఁ జెప్పిన పద్యము.

సీ. ధైర్యంబు నీమేనఁ ♦ దవిలియుండుటఁజూచి, చలియించియుండరా ♦ చలమురిరిగ
గాంభీర్య మెల్ల నీ ♦ కడనుండఁగాఁజూచి, కామధేనువుచే వార్ధి ♦ గట్టువడియె
నల లక్ష్మి శ్రీ యుర ♦ స్థలివసింపఁగఁ జూచి, హరివోయి బలిదాన ♦ మడుగుకొనియె
నాకారమెల్ల నీ ♦ యందు దాఁగుటఁజూచి, మరుఁడు రుద్రునికంటి ♦ మంటఁగలసె
గీ॥ తిక్కదండనాథ ♦ దేవేంద్రపురికి నీ
వరుగ వెఱఁగి నగము ♦ దిరుగ బుడిగె
నబ్ధి కట్టువిడిచె ♦ హరి యెక్కుడయ్యెఁదీజె
మరుఁడు మెఱుఁగ నేర్చె ♦ మంగళరాయ॥

అని తండ్రి దుఃఖించుచున్న నతని భార్య యగు చానమ్మయుఁ జక్కనిం బెం చిన పోలమ్మయును సుతుని శిరం బీక్షించి యనేకవిధంబుల విలపించుచు పోలమ్మ

తిక్కఁడు లేని యీవిక్రమ సింహపురంబను నామాంతరము గల యీనెల్లూ రత్యంత
ఖిన్నంబై దీపంబులేని గృహంబువలె నున్నదని యాక్రోశించిన భట్టుచెప్పిన పద్యము,

ఉ॥ వెన్నెలలేనిరాత్రియు ర ◆ విప్రభలేనిదినంబు నీరులే
కున్న సరోవరంబు కదు ◆ నొప్పుగ దీపము లేనియిల్లునై
చిన్నదనంబు నొందె మన ◆ విక్రమ సింహపురంబుచూడఁగాఁ
బున్నమచంద్రుఁబోలు మన ◆ పోలమ తిక్కఁడు లేమిఁజక్కటా

అని భట్టు చదివిన విని యాహాకారంబుఁ జేయుచుండఁ గట్టియెదుట నున్న తిక్కని
భార్య యరుదెంచి పతియుత్తమాంగంబుఁ జూచి యత్యంత దుఃఖాక్రాంత స్వాంతయై
ఘూర్ణిల్లుచు నిట్లనియె. తల్లి యేమితపంబుచేసి కనియెనో యీతఁడు మద్భాగ్య [illegible]
భాగ్యమునకు నే నేమి నోములు నోచితినో యని చింతించు నవసరంబున భట్టు చెప్పిన
పద్యము.

ఉ॥ ఏమి తపంబుచేసి పర ◆ మేశ్వరు నేమిటఁ బూజఁజేసెనో
రామునిఁగన్నతల్లి [illegible] ◆ రాముని తల్లియు [illegible] తల్లియున్
గాముని గన్నతల్లియును ◆ గంజదళాక్షుఁ గన్నతల్లియున్
శ్రీమహిళాభిరాముఁడగు ◆ సిద్ధయతిక్కనిఁ గన్నతల్లియున్

అని భట్టు చదివిన విని కొమ్మనామాత్యుఁడు మొదలగు తద్బంధుజనంబులు ఖడ్గ
తిక్కఁడు వీరస్వర్గవాసి యయ్యెఁగాన వీనికైవడిఁ బనిలేదని [illegible] పలవరించిన
తిక్కనిభార్య యగు వీరలక్ష్మి తనమామం జూచి [illegible] సహ
మనంబొనర్చెద నాజ్ఞ యొసంగుమని దండప్రణామం బొనర్చిన నంగీకరించిన
నుచితస్థలంబున నొకకుండంబు నిర్మించి యందుపకరణంబులు నాయితంబు చేయించి
తల్లీ! నీయిష్టప్రకారం బొనర్చు మనిన దిక్కమంత్రి శిరంబు నొకశకటంబున నిడు
కొని పంచమహావాద్యంబులతో నుత్సవం బొనర్చుచు నప్పీరపత్ని తనకుఁ గల భూష
ణాంబరాదులు పసపుంగుంకములతో ననేక సువాసినీ జనంబులకు సమర్పించుచు [illegible]
లంగణవ వందనంబు లొనర్చుచువచ్చునెడ దైవికంబుగా నామెప్రణ్యావరోధన [illegible]
కెదురుగా వచ్చుచున్న మహాకవిసార్వభౌముం డగు వేములవాడ భీమకవి [illegible] గని
మ్రొక్కిన నతండు "దీర్ఘసుమంగళీభవ" యని యాశీర్వదింప నామె వెంటనుండు జనపరి
వారబంధువర్గంబులాకవి సార్వభౌము భీముఁగా నెఱింగి యయ్యా! యీయాపతి యుదం
బున పరివీరులచేఁ జిగి విం స్వర్గనివాసుండయ్యె నతని శిరంబుతో సహగమనం బొనర్పఁ
బూని పతివ్రతాశిరోమణి యుగ నీచిన్నది. వనమున్నా. ఇప్పుడు మీరు మ్రొక్కిన

మీ కీర్తి నాశీర్వదించితిరి. మీదీవనం బమోఘంబుగదా యనుచేడ నాయమ భీమకవి పన్య పాదపద్మంబుల వ్రాలి తండ్రీ! నీకేను బుత్రికను నీవు మదీయ జనకుండవు నీకారుణ్యంబున నీ దీవెన సఫలంబుగా నాప్రాణనాథు బ్రతికింపుమని పునఃపునః ప్రణామంబు లాచరించిన నాకవి సార్వభౌముం డాసాధ్విం జూచి నేనొక్కటిఁ జెప్పెద నది నిరుక్తంబుగా నెంచక చేసెదే యనిన దండ్రీ నీవాక్యంబు విరుద్ధం బగునే యెట్టిదైనా యానతిమ్మన నాభీమకవి నీకోర్కె యొనఁగూర్చెద నీపతిశిరం బిచ్చట నున్నది; కళేబరంబు గానరాదు. ఎచ్చట నున్నదో తెచ్చినం బ్రతికించెద నన నప్పురంధ్రీ రత్నం బాసభీవలం జూచి నాప్రాణనాథుని కళేబరం బారణాంగణంబున నున్నది. దానిం జూపెద రండనిన వారందఱ నచ్చటికిం జని నీపతిక బంధుల బని మాకెల్ల గలుగు గలుగు నన నప్పిరపత్ని వారిం జూచి యయ్యా! నాపతి కళేబరంబునందు నేఁ బ్రతిబిన నిలిచి నృత్యం బొనర్చు లేమన్న నూరకుండు నని చెప్పి గలు తెలిసిగించి రణక్షితిం గల కబంధంబు నుపలక్షించి శత్రుసేనా సంహారం బొనర్చి బంధుప్రియంబు నొనరించు దేవతా వినోదంబుగా రణక్రీడఁ గావించితి నలసి నిద్రించు విధంబున నం బండియుండుట యసంగతంబు గాదు. భీమకవీంద్రుండు మొదలగు కవిపుంగవులును భవజ్జనకాది బంధువర్గంబులును నాశీలంబుఁ జూచి దలంచి నీకళేబరంబు దెచ్చిన సజీవునిం గావించెదమని యీభీమకవీంద్రునిచే వరమొసంగించిరి. కావున నీదివ్య కళేబరంబు వీక్షించెదవేని నర్తనంబు సేయుము సూర్యమండలంబుఁ జూచి నమస్కరించుచున్నప్పుడా గాత్రఖండంబులు నృత్యంబు సేయుచు నప్పతివ్రతా తిలకంబు సమీపంబున కేతెంచుచున్నప్పుడు భట్టు చెప్పిన పద్యము.

ఉ॥ శ్రీయులరార శతుప్రవులఁ • జెండితి వాయ్యలు మూర్తి ప్రియుల లా
ర్వేఁషువు లున్నతించి రల • వేల్పు దొరల్ మదిమందు మెచ్చిరో
లాలిత శౌర్యధైర్యజయ • లక్ష్మి ప్రియంబున నిన్వరించె నీ
లీల హెచ్చఁదిక్కనిక • ళేబరమా యిట నిల్చి యాడవే॥

అని పదువునప్పు డాసాధ్వీరత్నం బాకళేబరం బుపలక్షించి మీ తండ్రియగు కొమ్మనామాత్యుండును మాతండ్రియగు భీమకవిముఖ్యుండును విశ్చియున్న సెలవునకుం జనినయప్పుడు నిన్ను విశ్వసించెదన నిను కళేబరంబు వారిసమీపంబునకుం జని జర నరిగినట్టెయొడ నచ్చటి జనంబు లీమెపతివ్రతా మహాత్మ్యం బింత యొప్పునే యని యత్యాశ్చర్య మగ్నమానసులైరి. భీమకవి యయ్యింతి నాడెను జూచి తల్లీ! యిట్టి పరీక్షం గావించితివని కోపగింపకు శిరః కళేబరంబులు రెండును గలసినం గాని సజీవునిం గావింప వలను గాదుఁ గాని మరియొండు గాదని పలికి యిప్పుడ బ్రతికించెదఁ జూడుమని చెప్పిన పద్యము.

క॥ గణనులవిధానమగుమన, రణతిక్కఁడు తాఁగశైబ • రంజునుశిరమున్
గణుతింపఁ గలయఁ బ్రతుకును, బ్రణుతాఖిలవైరిమకుట • భాసితపదుఁడై॥

అని దీవించి చెప్పిన ఖడ్గతిక్కఁడు తొల్లిటికంటె సత్త్వబలతేజఃపౌరుషాది సంపన్నుండై లేచి తనతండ్రియగు కొమ్మనామాత్యుని పదంబులకును భీమకవీంద్రుపదంబులకును నమస్కరింప నందఱు నానందభరితాంతఃకరణులైరి. అప్పుడు భీమకవీంద్రుఁడు రణతిక్కని ఖడ్గంబుపైఁ జెప్పిన పద్యము.

చ॥ గరళపుముద్ద లోహ, మవ • గాఢమహాశనికోట్లు సమ్మెటల్
హరునయనాగ్ని కొల్మి, యుర • గాధిపుకోఱలు పట్టుకార్లు ది
క్కరులశిరంబు దాయి, లయ • కారుఁడు కమ్మరి, వైరివీరసం
హరణగుణాభిరాముఁ డగు • మైలమతిక్కని ఖడ్గసృష్టికిన్॥

అనివర్ణించి యథేచ్ఛంజనియె. వీరును నందఱుం గలసి సుఖోపభోగంబు లనుభవించుచుండిరి. ఇది తొమ్మిదవమంత్రియగు రణతిక్కనిచారిత్రము ముగిసెను.

పదియవ మంత్రియగు కోటసింగరాజు చరిత్రము.

సీ॥ పట్టిసపురవీర • భద్రుని ప్రేమచేఁ జెన్నొందె శ్రీకోట • సింగరాజు॥

ఈకోటసింగరాజనుమంత్రిచూడామణి నిరతాన్నదానదీక్షాధురంధరుండై యతిథిసంతర్పణంబు లాచరించుచుండు నట్టియెడ బలువురు భట్టుకవులు మూడుదినంబులుపవాసంబుగా నన్నంబులేక క్షుధాతురులై యతిఘోరంబగు వర్షంబునం దడిసి యార్ద్రవస్త్రంబులతో గడగడవడంకుచు గాఢాంధకారంబగు నమావాస్యనాఁటిరేయి నొకమార్గంబున నడచుచు నిట్టియెడ మనకన్నవస్త్రంబు లొసఁగి యాదరించువా రెవ్వరేని గలుగుదురే యని చింతించునెడ నందొకభట్టు మనల నాదరించుటకు సమర్థుండగు దాత యేతత్ప్రాంతంబున నొక గ్రామంబునఁ గలఁ డచ్చటికేగుద మనిన నందొకభట్టు మనమిట్టియర్ధరాత్రంబున నట్టిసత్పురుషుల కాయాసం బొనర్చిన మహాపాతకం బగు నని చదివిన పద్యము.

మ॥ నిరతాన్నప్రదు లైన సజ్జనులకున్ • నిష్కారణాయాసమె
వ్వరు గావింపఁ దలంతు రట్టికుమతి • వ్రాతంబుల న్నిల్ప నీ
నరకశ్రేణులు చాల వంచును బురా • ణవ్రాతము ల్పల్కుచో

ధరఁ గావించిన యట్టి దుర్గములవా ♦ ర్తల్ దెల్పఁగా నేటికిన్॥

అనిన నందు నొరొకభట్టు నిరతాన్న దాతలకు కీడుగావించుటవలన పాతకంబు గాని తదీయవ్రత నియమితాయాసంబు గలుగఁజేయుట దోసంబుగా దని యందఱి నొడంబఱచి యప్పుడయ్యార్యులు చేరి తద్గృహసమీపంబున కేఁగి తద్ద్వారంబున నిలిచి "నిరతాన్న దానవ్రత ధురంధరా! సింగరాజమంత్రిపురందరా!" యని యొక్కట్టెట్టు వ నందఱుం బిలిచిపిలిచిన విని మీరలెవ్వారని యడిగి తద్వృత్తాంతంబు దెలిసి యారాత్రి యమావాస్య యగుటచే భోజనావకాశంబు గాకున్న నిద్రించుసమయం బగుటయుఁ బరిచారకులందఱు స్వమందిరంబుల కరుగుటయు సర్వలోకంబు జిక్కుటయు, నింట సిద్ధాన్నంబు లేకుండుటయు నిశ్చయించి జింతించు దైవంబీరాత్రి యతిథులన్న మడిగిన లేదనఁ జేయం గాఁబోలు నని చింతించునెడఁ బరమేశ్వరుతోఁ బార్వతియుం బోలె నతనిభార్యయగు గంగమాంబ స్వామీ! యేల చింతించెదరు శిష్యురాల నయిన నేను వండి వడ్డించి వారిని దృప్తులం గావించెద వారి నార్ద్రవస్త్రంబుల విడిపించి యనుకూలాంబరధారులం జేసి చలిదీర నలుల కుప్పతృణసంచయంబుల జ్వాల గావించి కాలక్షేపంబు చేయుచుండుండనిన నట్లు చేయుచుండ నంతలో నామె యనేకవ్యంజనంబులతో నమృతోపమానం బగునన్నంబు వెట్టిన భుజియించి తృప్తులై వారలామెను స్తుతించిన పద్యము.

గీ॥ కోటసింగరాజు ♦ మాటవాసియె కాని
గంగమాంబవలన ♦ ఘనత గల్గె
గంగమాంబ శోభి ♦ గయ్యాళియైనను
సింగమంత్రి యేమి ♦ సేయఁగలఁడు॥

అని స్తుతియించె నందు వంగిమహాశివభట్టు వల్లభరాజు చెప్పిన పద్యము.

క॥ వరజన్మంబునఁ బుట్టిన, కరణీకమె యుత్తమంబు ♦ కరణంబైనన్
పురుషార్థపరుఁడు గావలె, శిరసెత్తినఫలము కోట ♦ సింగమవర్యా॥

సీ॥ రావూరుపురిఢిల్లి ♦ రాజ్యంబులం దుండి, సింధుబర్బరమధ్య ♦ సీమనుండి
పాంచాలమాళవ ♦ పాండ్యభూములనుండి, కటకకల్యాచల ♦ గయలనుండి
ఘోట్టాణకొంకణ ♦ ఘూర్జరోర్వులనుండి, మళయాళ కేరళ ♦ మహలనుండి
భోటకర్ణాటకాం ♦ భోజభూములనుండి, సాల్వాంధ్రముఖ్య ♦ దేశములనుండి

గీ॥ చాల నేతెంచుసద్ద్విజ ♦ సంఘములకు
నన్నదానంబు గావించు ♦ చున్నదొరవు

భవ్యచారిత్ర కొండయ ✦ ప్రభుసుపుత్ర
కుటిలమర్త్యమంత్రి మదభంగ ✦ కోటసింగ॥

చ॥ కడుసరిలోభియర్థమది ✦ కన్న పుదొంగల బందిపోటుకుం
బుడమిని వారకాంతలకు ✦ భూపతికిం జనుకోటసింగనీ
పడసినయర్థపూర్తులకు ✦ బాంధవకోటికి యాచకాళికిన్
గుడికిని సత్రశాలలకుఁ ✦ గూపతటాకవనప్రతిష్ఠకున్॥

అని స్తుతించిన ననేక బహుమానంబులిచ్చి యఖండభూమండలంబునఁ దనకీర్తి నిండెనుండె. ఇది పదియవమంత్రియగు కోటసింగరాజు చరిత్రము ముగిసెను.

పదునొకండవమంత్రియగు నిట్టల హారియని చరిత్రము.

సీ॥ ఇలు చూర యాచకా ✦ ళికి దాతలదాత యైయిచ్చె నిట్టల ✦ హారివరప్ప॥

ఈతఁడున శ్రోత్రియజనవరిష్ఠుండును వితతవితరణగుణ గరిష్ఠుండును, విశేషధన పటిష్ఠుండును నగుటచే భాస్కరాది మంత్రివరుల గురులసద్వంశం బాలించి మనమున వావలె వీర లెంగలరా యని యహంకారంబుతో మంచి నీతిని నపకీర్తిభాజనంబుగాఁ జేయందలచి యితరులగు సచివసత్తములు తమతమ కవులగు భట్టులంబిలిచి మీరు యేకీభవించి యాతని పాలికిం జని యాగ్రహంబు వచ్చునటుల పద్యంబులం జెప్పిరావలయు ననెడు వార లందఱేకీభవించి యొక్కపెట్టున నం జని రందుముందుగ నొకకవి యీయన ధనికుం డనియును ధనమస్థిరం బనినచో నులికిపడునని యుం దలంచి చెప్పిన పద్యము.

క॥ నిజమా రాజ్యసుఖంబులు, నిజమా తరుణీవిలాస ✦ నిరుపమలీలల్
నిజమా సంపచ్చయములు, నిజమా యీజీవనంబు ✦ నిట్టలహారియా॥

అనిన విని యానందించి మదీయాంతరంగం బెట్టులెఱింగితి వనియును నేనిటు లనే తలంచెద ననియు నా సుజ్ఞానికి నీవు మోయఁ గలయంతసువర్ణంబు నీకిచ్చెద- గయికొను మనుడు నాకుఁ గావలయునెడ నడిగెద నని నుడివియుండ నొండొకకవి వరుం డిట్లని హృద్యం బగుపద్య మొకండు సెప్పె.

క॥ ధీరోదార గుణంబులు, గారణ జన్మునకు వేరె ✦ గలవఁగవలెనా
ధారుణిలో కొంకాయకు నీరెవ్వరు పోసిరయ్య ✦ నిట్టలహారియా॥

అని చెప్పిన నవ్వుచు నాకవి నవలోకించుచు నీవు నాయభినివేశంబు దెలిపితి గావున నీయొత్తుసువర్ణం బిచ్చెదఁ గొను మనిన నాతఁడును మునుపటి కవివలెఁబలిక్క, నప్పుడితరకవు లందఱు నీయున దాతృత్వమునకు మన మందఱము నొక్కమాఱుపాత్రంబుల మైతిమేని యావజ్జీవము సకుటుంబముగా బ్రతుకవచ్చు నని పలంచి యేకముఖంబుగా స్తుతించిన పద్యము.

క॥ నిట్టలహరియుండయి యిలఁ, బుట్టెను సురధేనుకల్ప • భూరుహములు నా
మట్టుల గాకుండినచో, నెట్టులనిడు నర్థికోటి • కీప్సితఫలముల్ ॥

అనిన మీకంపటికి నేమీవలయునని యాఘనుం డడిగిన మాకందఱకు నీయిల్లు చూరవిడువవలయు నని కోరిన పల్లె యని యొకజాము చూరవిడిచిన నందఱును మోయఁగలిగినంత ధనము గొని యంతసేపు నిట్టలహరియని దేవిడియొద్దనె పడవేసి గొన్నిజాములైన వెనుకఁ గొనక ధనముండునా యని యోచించి తొల్లింటివారిరువురును మా వరంబు లిపుడు దయసేయుం డనినఁ గళత్రపుత్రాదుల యలంకారంబుల సహితము తులనిడి తూచినను కవికి గొంచెము సువర్ణము గొఱఁత యగుటయు నప్పుడా మతిమంతుని సతి పతియభిప్రాయం బెఱింగి యొకపసపుకొమ్ము సూత్రమ్మున ధరించి శతమానంబుల నిడుటయు వారలా సాహసంబునకు సంతసిల్లి చెప్పిన పద్యము.

క॥ దాతల దాతవుగద రా, భూతలమున నెట్టిసుకృత • ముం జేసితొకో
ఖ్యాతిగలనిన్నుఁ గనుటకు, నీతలిదండ్రులు గడంగి • నిట్టలహరి హా ॥

అని తమవచ్చిన వృత్తాంతము చెప్పుటయు నంత నాపండితాఖండలుని భాండాగారంబు లెప్పటివలె నిండి యుండె నఁట. ఇది పదునొకండవమంత్రి యగు నిట్టలహరియని చరిత్రము.

పండ్రెండవమంత్రి యగు కొట్ట వెఱ్ఱన చరిత్రము.

సీ॥ తనదు మీసము తీసి • తాకట్టుగా నుంచి కొట్టవెఱ్ఱండర్థి • కోర్కె దీర్చె॥

ఈమంత్రిశేఖరుండు కృష్ణదేవరాయలవారి యాస్థానంబున నుండు దండనాథుం డత్యంతదానధౌరేయుం డగుటచే నాధునికరాధేయుం డనుప్రసిద్ధి నొంది వందిమాగధులచే నఖండంబుగాఁ గీర్తింపం బడుచుండి తానెచ్చోటి కేగినం దోడ ననేకవందిమాగధకవీంద్రులు స్తోత్రంబులు గావించుచు వెనువెంట నేతెంచునట్లు బ్రవర్తించు

చుండె నట్టి యౌదార్యధుర్యత్వాది గుణంబులం దిమ్మరసు అరసి యరసికుండునంబోలె మాత్సర్యంబుచే నొకనాఁడు కృష్ణదేవరాయలవారితో మీకంటె నధికముగా కవీంద్రులచేఁ బరిశీలింపఁబడి యెల్లవేళల మీకంటె విశేషంబుగ కీర్తివహించుట కేమిహేతు వనిన రాజు మందస్మితాననుండై యోమంత్రీ! యేల యిట్లు ఆడితివి మనసభలో నిట్టికీర్తిశాలి యుండుటవలన మనకేగదా యట్టివిశేషవిఖ్యాతి యని మిగులఁ గొనియాడి యాతనినిర్వచనుం జేసె నటుల కతిపయదివసంబులు జరిగినపిదప నొకనాఁ డా కృష్ణదేవరాయలవా రుద్యానవనంబున విహరించుచున్న సమయంబున నయ్యారామ సమీపంబుగ నీవెళ్లిన యనుమంత్రి వరుండు వాహ్యాళి కేగ వలయు నని చను నెడ ననేకవంది మాగధ కవిబృందంబులు గొనియాడుచు నేతెంచునట్టి కోలాహలంబు విని యప్పుడు రాజేంద్రునకుం జూపి వీని నేవిధముగానైన మనకడనుండు భట్టుకవి నంపి యవమానింపఁ జేసి యపకీర్తిపద్యంబుఁ జెప్పింపవలయు నదైనం గాని యీతనియాటోపంబు లోపంబు నొందదని రాజీయ్యకొని యటుల నొకభట్టుకవి నంపి నీ వీసమయంబున నడిగి లేదనిపించి దూషణపద్యంబు చెప్పి యవమానించి రమ్మన నతఁడేగి యమ్మంత్రిం గని యో వెల్లనామాత్య! నిను కమ్మవారం బొనర్చు సమయంబిది గా దేమన నీచెంత విత్తంబు రిత్తగాకుండెఁ గాన నిచ్చట నిలువుము నీవడుగు మును గడినం దిట్టెద నని బిరగీసి నిలు నిలు మనిన యావెల్లన్న యిది యేమి కవిశేఖర! యిట్టి గట్టి యాజ్ఞగావించితి వని నిలిచిన నక్కవి దానరాధేయుండగు నామంత్రిం జూచి నీవిచట నిలిచిన పట్లనే నెయ్యాలు లీయలేనియెడఁ దిట్టెద నిచ్చితివేని దీవించెద నందు నీకెద్దియిష్టంబనవుడు మంత్రి యో కవీంద్రా! నాతోడ గ్రామంబునకు రమ్మచట నీయభీష్టంబు దీర్చెద యశం బందెద కోరుసమయంబునకు నీకీయందుకు రెట్టింపుగా నొసంగెద ననిన నిప్పుడ తప్పక యియ్యకున్న దూషించెద ననిన వెల్లన్న మీ సము వడివేని నే నపకీర్తి పాలగుఁ గాఁడనా యిట్టికఠినయాచనగావించి దూషించుట సుకవులకు చితమే నాయొం మదీయపురాతనసుకృతం బెట్లుండె నట్లగు నని కోపాటోపంబుతో మీసంబు నులి వెట్టి దత్సమీపంబున నొకవెంట్రుక యూడి రా నది యాభట్టునకుం జూపి నీ వడిగిన ధనంబునకు కుదువఁబెట్టి దూషించు టుడిగి భూషించి చను మన నబ్భట్టు చుట్టక రోమంబు తాకట్టు పట్టునట్టి వారెవ్వరైన నెచ్చటనైనను గలరా యనిన మంత్రి వెల్లన్న మీసంబు కొనవెండ్రుక యని దెలుపుము విపణిమార్గంబున నరుగు మంటివేని వినినవారలు వేయి వేలు యిచ్చెద మని పయింబడి పుచ్చుకొని యిచ్చెదరు గాని నాఁడు నీవు దూషించు మనిన నీవింతఁ జాతమని గయికొని యట్లు గావింప నొక మూర్ఖుడుగాఁడను వణిగ్వరుండు నే నిచ్చెద నని దానిం గయికొని యాసనం బొసంగ బుచ్చుకొని

యాకవి రాయలవారి సమీపంబునకుం జనియె నావెట్టన్నయుఁ గొంతదడవున కిలుసేరి యాధనంబు వృద్ధితోఁ గూడఁ బట్టుకొని వచ్చునెడ భట్టుకవి యెదురై యమ్మంత్రిం గని కరుకురు మీసమునకు గుంపుదిరిగిన మీసమునకు మెలగల మీసమునకు, మెలచిన మీసమునకు మిండా! కొత్తవెట్టా! సిద్ధలరాయపుత్రా! మహాప్రధానశేఖరా! దానరాధేయా! సర్వప్రతాపధురంధరా! జయ! విజయీభవా! యని కైవారం బొనర్చి చెప్పిన పద్యము.

ఉ॥ వీనులు సంతసిల్లె నిను • విన్నఁ; గనుంగవ వాఁడిదేరు నీ
మానితమూర్తిఁ గన్న; నను • మంత్రిశిఖామణి యన్న నాలుకం దేని
యలూరు నీవొసఁగు • దివ్యవిభూషణ చందనాదులన్ మే
నను నాసికేంద్రియము • మెచ్చెర కొత్తడ వెట్టధీనిధీ!

అని స్తుతించి యావృత్తాంతంబు కృష్ణదేవరాయలవారి కెఱింగించిన నాశ్చర్య మొంది యామంత్రిని బిలిపించి గాఢాలింగనం బొనర్చి నీయట్టిదానశూరుని యెందుం గానఁగలం డని గౌరవించి యనేక బహుమానంబు లొనర్ప నవి యక్కవి కొసంగి కీర్తికాముఁడై సుఖంబుండె నిది పండ్రెండవమంత్రియగు కొట్టవెట్టనమంత్రి చరిత్రము.

పదమూడవమంత్రి గుండయ్య చరిత్రము.

సీ॥ గణపతిదేవుని • కరుణబట్టుకుమణి యనపం బొసంగె గుం • డాఖ్యవరుడు॥

ఈమంత్రి రాయలయొద్ద సేనకుల మీఁదనధికారి. ఇతఁ డొకనాఁడు రాయలసభ కేతేర రాయ లతనిం జూచి చిఱునగవు నగి గుండన్నా నీవొకభట్టు నైన సంభావించి పొగడించుకొన వైతివి గదా యనిన నాగుండమంత్రి రాజేంద్రా! నన్ను బొగడెడు వారెవ్వరు? నేనెంతవాఁడ నని రాజుతోఁ బలుకనట్టి సమయంబున రాయలవారిచే పోషింపఁబడు నట్టిభట్టు గుండమంత్రిం గని వినఁగొనియాడిన నేమి చ్చెదవని యడిగిన కవి వేఁడిన వస్తు వెద్దియైన నొసంగెద నని పలికిన గుండన్నం జూచి నీవాడి తప్పని సత్యవ్రతుఁడవు గాన గణపతి నుపాసించి యాదేవుని వరంబునం బడసిన మణిఖచితం బగునడపం బొసంగెదవే యని యడిగిన నిచ్చెద నన నయ్యెడ నాసత్కవి రచించిన పద్యము.

క॥ నెట్టన గణపతిదేవుని, పట్టణమున గల్గువీర • భటసామంతల్
చుట్టములు దాతలే భళి, గట్టిగ గుండన్న కరుణ • గల్గినకతనన్॥

అని స్తుతించిన నాయాడపం బోసంగి యాదానకర్ణుం డనేకకవులు గోరిన ద్రవ్యంబు లొసంగుచు నఖండకీర్తిమంతుండై యుండె నిది పదమూడవ మంత్రియగు గుండన్నమంత్రి చరిత్రము ముగిసెను.

పదునాల్గవమంత్రి సింగన్న కుమారుఁడు మాచన్న చరిత్రము.

సీ॥ అష్టసహస్రంబు ♦ లర్థికిచ్చి సుకీర్తి మహిని సింగనమంత్రి ♦ మాచఁడందె॥

ఈమంత్రిశిరోమణి కృష్ణరాయలవారి భాండాగారమునందలి యధికారి. ఇతఁ డొకనాఁ డానెగొంది యను పట్టణము బయలు వెడలి తుంగభద్రానదీతీరంబున శృంగారముగా విహరించుచున్నఁ దత్తటంబున నొక వందిసుతుఁడు భండభట్టు వృసింహరా జనుకవి చనుచున్నఁ బిల్చి నీ వెవ్వ రెచ్చటికేగెద వని యడిగిన నే భట్టుకవిని రాజుపై పద్యంబులు రచించి తెచ్చితి నాసార్వభౌము నర్చనం బొనర్చిన నభీష్టదానంబునఁ దృప్తి యొనర్చు నని దలంచి యిటకేతెంచితి ననిన మాచనమంత్రి సాయంతన సమయం బగుటయు దత్తీరంబున సంధ్యాకృత్యంబుల నిర్వర్తించి యాభట్టుం దోడ్కొని నిజ నివాసంబునకుం జని భోజనాద్యుపచారంబులఁ దనియఁజేసి యేకాంతంబున నక్కవి యతనితో నిట్లనియె. నీవు కృతియొనరించి తెచ్చితి వని యారాజున కెఱింగించి నీకు దర్శనంబు సేయించువారెవ్వరు? ఆప్రభుశిఖామణి యాస్థానంబు భోజునిసభ తెలుంగున ప్రచండ పండితమండలీ మండితంబై యుండు వారు అష్టదిగ్గజంబులనెడు మహాకవు లెనమండ్రు గలరు వారియెదుట మాటలాడ నైన నితరుల కశక్యంబు అయిన నీవా రాజుపై రచించిన పద్యంబు లెవ్వి చదువుము మాకర్ణించెద నని చదివించి విని మాచనమంత్రి యంతరంగంబున సంతసం బంది తండ్రియగు సింగనమంత్రికడ కేగి యావృత్తాంతం బయ్యెడ నతనికిం దెలిపిన నతికుతుకంబున నుప్పొంగి యయ్యా! నీవాకవి నేమి గోరిన నిచ్చి తత్కవిశ్రేష్ఠునందు సత్కీర్తి వడయు మనిన నట్లే యని మాచనమంత్రి మఱునాఁ డాయుదయంబున భట్టుకవిం గని నీ విచ్చటనే యుండు మని యొక గృహంబున విడియించి సముచితోపచారంబు లతనికిం గావింపు మని పరిచారకులకు నియోగించి యతనితో సరసప్రసంగంబు లాచరించుచు నట్లుండి యొకనాఁ డక్కవితో నీపద్యంబు లారాజున కెవ్వరు వినిపింపఁ జేసెదరు? వాని విని ఆరాజేమి యొసంగు నీ కీపద్యంబులవలన నారాజేమి యొసంగు నని నీకభిప్రాయంబు గలదు దెల్పు మన నివి యెనిమిదిపద్యంబులు ఈపద్యంబుల కెనిమిది వేలవరహాలొసంగిన సంతోషించెద ననవుడు

నీకెవ్వరేని యష్టభాషాసహితంబు లొసంగిఁ గృతి యిచ్చెదవా? యనిన నాకవి యిచ్చినఁ బుచ్చుకొనువా రెవ్వరనిన నే నీకృతి గైకొనియెద నని యతని కభిముఖుండై బొసఁగి కృతి నొందిన పద్యము.

సీ॥ తల్లిదండ్రులఁ బ్రోచు ♦ తనయుండు తనయుండు, ధరరాజు చేపట్టు ♦ ధరణి ధరణి
యభిమానవతియైన ♦ యంగన యంగన, యక్కఱ కొదవిన ♦ యర్థమర్థ
ము పరకాంతఁ గోరని ♦ పురుషుండు పురుషుండు, వేడని యాంతని ♦ విద్యవిద్య
సంగ్రామరంగమునఁ ♦ జచ్చుట చచ్చుట, యతినిష్ఠతోఁ జేయు ♦ వ్రతము వ్రతము
గీ॥ పరులు మెచ్చఁగ పాడిన ♦ పాటపాట
పగ యెఱుంగక బ్రతికిన ♦ బ్రతుకు బ్రతుకు
భానునిభ తేజ ! లక్ష్మమాం ♦ బాతనూజ !
మనుజ మందార ! సింగన ♦ మంత్రిమాన॥

సీ॥ న్యాయంబు దప్పని ♦ నరపతి నరపతి, నరపతి పాలించు ♦ నాడు నాడు
నాడెఱింగిన దొర ♦ పోఁడిమి పోఁడిమి, పోఁడిమి సొబగైన ♦ బుధులు బుధులు
బుధులు సంభావించు ♦ పురుషుండు పురుషుండు, పురుషోత్తముని బాఁది ♦ బుద్ధి బుద్ధి
బుద్ధిమంతునికగు ♦ పుణ్యంబు పుణ్యంబు, పుణ్యలక్షణమైన ♦ పొలఁతి పొలఁతి
గీ॥ పొలఁతి యది పత్ని గాఁగల ♦ కలిమి కలిమి
కలిమి స్థిరమని నమ్మని ♦ తెలివి తెలివి
తెలివిగలిగిన చదువుల ♦ తేట తేట
భానునిభ తేజ లక్ష్మమాం ♦ బాతనూజ !
మనుజ మందార ! సింగన ♦ మంత్రిమాన॥

సీ॥ కులమున నధికుఁడై ♦ గుణవంతుఁడయ్యెనా యాకారహీనుఁడై ♦ యలరుమంతు
నాకారలక్షణం ♦ బంతయుఁ గల్గెనా సౌభాగ్యత లన్నియు ♦ నొప్పకుండు
సౌభాగ్యత లన్నియు ♦ నొప్పుగ నుండెనా గర్వాంధకారంబు ♦ గప్పియుండు
గర్వాంధకారంబు ♦ గప్పకయుండెనా యనుకూలసతి లేక ♦ యవయుమాడు
గీ॥ సొమ్ము గలిగిన సంతతి ♦ కొఱకు వగచు
పుత్రసంతతి మొదలుగాఁ ♦ బొందె నిన్ను
భానునిభ తేజ ! లక్ష్మమాం ♦ బాతనూజ !
మనుజ మందార ! సింగన ♦ మంత్రిమాన॥

ఇవి మొదలగు నెనిమిదిపద్యములు కృతినొంది యాపురంబున నెచట వినిన నీ

పద్యంబులై వ్యాపించి యుండుటవలన ననేకుల కసంఖ్యాకధనంబు లొసంగి చదివింపం జేయ నను క్రమంబున రాజేంద్రుం డాలకించి యామాచనమంత్రిం బిలిచి నీకీపద్యంబు లెటుల లభించె ననిన నతం డావృత్తాంతంబు దెలుప నారాజీపద్యంబులు నాకొసంగుము నీవిచ్చిన ధనంబుకంటె నిబ్బడిగా నీకిచ్చెద ననన మంత్రి ప్రాణంబులైన నొసంగుదుగాని పద్యంబు లీయజాలన న రాజు భట్టుం గని నీయభిమతార్థంబు లొసంగ నేనుండ నీగణికున కెట్లిచ్చితివన నక్కవి యమ్మంత్రి గావించిన మోసమంతయు నెరుంగింప నారాజు మాచనమంత్రిం గని యీకృతికి తగిన బహుమానం బివ్వవైతివి కోట్లింపు ధనం బేనిచ్చెద నాకొసంగెదవా నీవిచ్చి నిల్పుకొనియెదవా యన నట్లొసంగి యఖండకీర్తిం గాంచె. ఇది పదునాల్గవమంత్రి యగు మాచనమంత్రి చరిత్రము.

పదియేనవమంత్రి సాహిణిమారుని చరిత్రము.

సీ॥ కొనియె భాస్కరునిచేఁ • దెనుఁగు రామాయణం బారూఢి సాహిణి • మారమంత్రి॥

ఈయన ప్రౌఢదేవరాయ లను మహాప్రభుకడ గుఱ్ఱములమీఁద నధికారిగా నుండె. ఈయన యొకానొకనాఁడు వాహ్యాళి వెడలినట్టి సమయంబు భాస్కరుండను మహాకవి యామంత్రివరున కెదురుగా వచ్చుచున్నం గని వారెవ్వరో తద్వృత్తాంతంబు నామూలాగ్రంబుగాఁ దెలిసి రమ్మని చారులం బనుప వార లాకవి నడిగిన వారలతో నేను గవి నయ్యెడ రాజదర్శనార్థంబున వచ్చితి ననుడు వార లావార్త మంత్రివరున కెఱింగింప నాతఁ డాకవి నెదుర్కొని సవినయంబుగ గౌరవంబొనర్చి తనభవనంబునకుం దోడ్కొనిచని సముచితోపచారంబు లొనర్చుచు నతని కొకవిడిది నొసంగి యయ్యా! మీ రేమి చదివితి రని యడిగిన నాభాస్కరుండు వేదశాస్త్రపురాణేతిహాసాదులు నే నెఱుంగని విద్యలు లేవని పలికిన సవినయంబుగా మ్రొక్కి యా సాహిణిమారుఁ డాకవీంద్రునితో లోకంబున ననేకులు పండితవర్యు లుండినను సమస్తవిద్యాపారంగతులు మీరు దేవరవా రధికవిద్యాధికులు గాన నవియెల్లను బోధించి నన్నుం గృతార్థుని గావించుట మీయధీనంబు. విద్యలెల్లను విని కృతార్థుండనై మూడుదళములు గలయొక తులసిదళము సమర్పించి నమస్కరించుట నాయధీనం బని పలికిన కవీంద్రుండు సంతసించి వేదాది విద్యలెల్ల సాంగంబుగా నేర్పించిన విని సంతసించి సకలోపచారంబులు సేయుచుండ రెండుసంవత్సరము లరిగినప్పు డక్కవి యిక సెలవొసంగిన నింటికిం జనియెద ననిన విని యీదినంబు శుక్రవారంబు గావున

విచ్చేయఁ గూడ దనిసుకవి మనంబున నీతఁడు బహుమానంబు నీఁ దలంచెఁగాబోలుఁ గాన శుక్రవారం బని సందేహించె నని యాప్రొద్దారకుండి మరునాఁడు సెలవడిగిన నీవాసరంబు మంచివారం బిట్టి దుష్టవారంబునఁ గూడదనియు నాదివారంబు శూలయు నిఁక మరునాఁడు దుష్టనక్షత్రమనియు నామరునాఁడు మంచితిథి గాదనియు దర్శ నావాసవిరోధముగా సహిష్ణుత్వంబునఁ గొంతకాలంబుగడపి యంతట నొకనాఁడు ఇఁక నిలువక కవి యరుగు నేమో యని భయపడి గొప్ప బంగారపుఁ బళ్లెరంబునిండఁ గ్రముకకర్పూరాదిపరికరంబులతోఁ దాంబూలదళంబులు గప్పి యాపైఁ దులసిదళం బిడి యక్కవి పాదంబులసన్నిధి నిడ నాకవి యాతబుకుం జూచి యీయాకుల క్రింద నేమో నిష్టదీనారటంకంబులు వోసె నని యూహించునెడ మంత్రి రాజకవీంద్రా! పూర్వము మీరిచ్చట ప్రవేశించునెడ మీకుఁ దెలిసినవిద్యల నుపదేశింపవలయునని నే నొక తులసిదళం బిచ్చెదనని మనవిఁ జేసితి నట్లుసమర్పించితి నిఁక నమస్కారం బె కొంటి. ఇదిగో! పదివేలదండంబు లిఁక విచ్చేయుం డనిపలికిన నిశ్చేష్టితుండై కవి చిత్రాకృతిఁ జెందిన సభవారువీక్షించి యారక్తుఁడై రట్టిరయ్యెఁ గవీంద్రునిం జూచి యయ్యా! యిఁక విచ్చేయుండని లేచి నిలిచిన సాహిణిమారునిం జూచి తలయూఁచి వెళ్లివచ్చెద నని నగరు వెలువడిన నచ్చట నుండుం డని నిలిపి సాహిణిమారుఁడంతః పురంబున కేగిన భాస్కరుం డితఁ డేమో గృహంబుననుండి మణిగణంబులు దెచ్చి నా కివ్వవలయునని యూహించె నంత నచ్చోట నిలచియుండిన నాధీశుండు రెండు చేతులు గుప్పిళ్ళు పట్టుకొని భాస్కరుని కడ కేతెంచి సఖ్యం సాప్తపదీన మని మీరలు సెలవొసంగిరి గదా! మిమ్ములను సప్తపదంబుల పర్యంత మంపవలయు నని యాయన పిరుందం జని యచట నిలిచి యయ్యా! మీ రిచట ప్రవేశించిన మాసంబెయ్యది సెలవిండనిన భాస్కరుం డతనిం జూచి చైత్రశుద్ధవిదియ యనిన నగు నగు నని చైత్రాదిమాసంబు లెంచునెడఁ బట్టుకొనిన గుప్పెళ్ళవ్రేళ్లు క్రమంబున విడిచినం గనుంగొని నిరాశుండై జనుమన్న చో మరలం బిలిపించిన భాస్కరుం డితఁడు నాహృదయంబు పరీక్షించుటకై యిటు లానర్చెం గాని వేరొకటి గాదని నిశ్చయించి తదాస్థానంబునకుం జని యాసీనుండైన నామంత్రిపరుం డాకవీశ్వరునితో నిట్లనెరా. ఓకవీంద్రా! మిమ్ముల నొక ప్రశ్న యడుగం దలంచితి, సమస్త విద్య లెఱింగినయెడ బ్రహ్మకుఁ బూజ లేని హేతువు చెప్పరయితిరిగదా! యాసంశయంబు తెలియుటకు మరలం బిలుపించితి ననిన భాస్కరకవి యిట్లని చెప్పిన శ్లోకము.

శ్లో॥ అజాగళస్తన ముష్టిపుష్టం నాసాంతరే కేశ మఖాండయుగ్మం
వృథా సృజంత్సాహిణిమారలుబ్ధం పూజాంనలేభే॥

అని పఠించిన దీనియర్థం బేమి యనఁ జెప్ప విని నీవిట్లొకనాఁడైన నిట్లు చె
ప్పిన నీయభీష్టం బొసంగక నిన్నిట్లు రిక్తహస్తంబులతో నంపుదునే యని ప్రణామం
బాచరించి యమితానంతద్రవ్యంబును వినూత్నరత్న ఖచితభూషణంబులును సువర్ణ
సువర్ణాంబరంబులును సమస్తముక్తాహారాగ్రహారంబు లాదిగాఁ గలబహుమానంబు లొ
సఁగి భాస్కరకవీంద్రునిచే రామాయణంబు గృతి నొందిన నతనిమీఁద నొకకవీం
ద్రుఁడు రచించిన పద్యము.

క॥ ఇంతులమనముల నరిసా, మంతులమనముల కబుద్ధి • మాతుల మదిలో
చింతింతని బ్రతుకేటికి, సంతతిసత్కీర్తిహార • సాహిణిమారా॥

తెనాలి రామలింగకవి సార్వభౌముండు చెప్పినపద్యము.

క॥ అప్పులిడునతఁడు ఘనుఁడా, యప్పుడొసఁగి మరల నడుగు • నతఁడుఁగా రాజా
చెప్పఁగవలె సాహిణిమా, రప్పను దానమున ఘనుఁడు • రాజు నటంచున్॥

భాస్కరుండు రచించిన పద్యములు.

క॥ శ్రీరమణీరమణసుధా, ధారాశరదమలకటాక్ష ధామస్ఫురితదృ
క్కైరవవితరణకరణవి, శారదబుద్ధ్యయకుమార • సాహిణిమారా॥

క॥ శ్రీహిత నయవిలసితవా, ణీహితమృదువచన ధార • ణీహితగుణసం
దోహ త్రివిక్రమవిక్రమ, సాహసనగధైర్యసార • సాహిణిమారా॥

క॥ శ్రీరామాకుచయుగళీ, హారిద్రోల్లసితవక్ష • హరిచరణసరో
జారాధ్యుఁడు మారయధర, ణీరమణోత్తముఁడుసాహి • ణీతిలక మిలన్॥

ఇవి మొదలుగ ననేకకృతు లంది సాహిణిమారమంత్రి నిరంతరయశో విశదీకృ
తదిగంతరుండై చెలంగుచుండె నిది పద్మనైదవమంత్రి యగు సాహిణిమారుని చరిత్రము.

పదియాఱవమంత్రియగు మామిడిసింగమంత్రికథ.

సీ. అర్థిశ్రీనైషధకావ్య • మందెశ్రీనాథుచే మామిడిసింగనా • మాత్యమౌళి॥

ఈయన కొండవీటి సంస్థానాధిపతియగువన వేమారెడ్డి యనుమహారాజశేఖరుని
రాజ్యంబులో బలిజేపల్లి యను నొకయూరి కరణంబుగా నుండునెడ కవిలోక సార్వ
భౌముండగు శ్రీనాథునితో ఆయన వేమారెడ్డి శ్రీహర్షప్రణీతం బగునైషధకావ్యంబు
మదంకితంబుగాఁ దెనిఁగింపవలయు ననియును నటులనొనర్చునాఁడు నీకర్థరాజ్యంబు

సన్మానంబుగా నిచ్చిన ననియునం బలికి తాంబూలాంబరాదు లొసంగినం గైకొని
చని యాకవీంద్రుఁడు బహుసదుక్తి ధోరణీరమణీయంబుగ నాభవ్యకావ్యంబు తనభవ
నంబునం బెనఁగొని యాభూపతికి కృతియొసంగఁ జనుచుండునపు డీసింగన యుండు
నూ రామార్గమధ్యమునవిది యగుట నాయూరికడకు నా ప్రాశీనాధుని యానంబునూరొ్వ
దియాదినేక సామాద్ధికం బగు ప్రొద్దుగడచుటయును నప్పుడు వర్షర్తు వగుట ప్రొద్దుటి నుం
డియు క్రిమశిః వర్షం బధికంబగుచుండుటయును నితరులగు పరిచారులతోఁడ లేనిలనుగా
కయు నొంటిగా వచ్చిన నీయనకీర్తి ప్రసిద్ధులీవణ కీకరణంబు వినియున్నవాఁడు గావున
సభక్తికంబుగా నెదుర్కొని యావంబును నిలువం జేసి మహానుభావా యీదినంబున నా
జన్మంబు సఫలంబయ్యె నేను కృతార్థుఁడ నైతి నాపూర్వు లందఱుం దరించి రనుచు
వినయపూర్వకంబుగా మీర లీదినం బిట మాయింట వసియింపవలె నని ప్రార్థించిన
సుగుణ పక్షపాతియును సుకుమారుండును నగుటం బట్టియు ముందు మజిలీ దూరం బ
గుటయు శిష్యాదిపరివారంబు వెనుకం బడుటయుం దలంచి యీవేళ నాకు వేశ్యా నొ
సంగ కేని యుండు నని పలికిన మంచిదని యంగీకరించి యింటికిం గొని చని యాది
నం బాసింగనయింట పితృకార్యం బగుట ప్రయత్న సమాసాదిత సరసపదార్థంబు లీ
యనకు భుజింపఁ బెట్టి తనశయనసదనంబున శయ్యాదులు పొందుపఱచి పరుండం జే
సి వేశ్యకయి యత్నింప నాదినంబు దుర్దినంబు గావునను నాయూర వేశ్యలు లేకుండు
టయును తత్ప్రాంతస్థ మహానదీ ప్రవాహాంతరణ యోగ్యంబగు గణపవరం బను నొక
యూర వేశ్యలుండుటవలనను వెలయాలు దొరకమింజేసి సముపార్జితుండైన నీకవిశిఖా
మణి శయించుననుభయంబున చింతాక్రాంతస్వాంతుండై యుండి పరమపతివ్రతాతిలకం
బును స్వాజ్ఞాప్రవర్తినియును సురూపవతియును నగుసతింగని నీవీ యుపద్రవంబుగ
డపక తీఱదు, నీయాజ్ఞకు వేర నిర్వాహణీయంబులు నాపదణీయంబులును నాకుంగల నే
యనినఁడివి యలంకృతయై తద్గృహంబునకుం జని వీపనంగొన వీచుచుండు నెడనా కవి
నాధుండును నాయువతి భక్తివిశేషంబున నిట్టిరోజున నెట్టులీ పదార్థంబులు సముపా
ర్జ్చి నిది యగుఁగాక మామకస్వసనసరిసనంబు గకుండ వెలవెలఁద నెటుల సమకూ
ర్చఁగలండు చూతమటంచు నెంచుచుండ నీమెపసరుసురభిళ్వాసన స్పర్శముచలన కనుఁగొ
చ్చిచూచిన నీమెభర్తృగణపినకరణి గణికవలె నమస్కరించిన నైకొని నీవెచ్చటి దాన
వని యడిగిన తద్గ్రామసమీపస్థగ్రామవాసిని యగునొకగణికకూఁతు నని చెప్పినా నాయ
న మహానుభావుండగుటచేతను నివివతీకాంతన్మప్రభృతి ననేక వేశ్యానుభోక్త గావునను
నీమె యింగితాదులు వేశ్యేతరంబులుగాఁ గానంబడుటయు నరసి యిదియేమో వింత
గానున్నదని యోచించుకొని నీవెవ్వతెవో నిజంబు దెల్పుమండిన నీభర్త గాన యని

యొప్పిడిన మహాపతివ్రతగాన నిజంబంతయుఁ దెలుప నాశ్చర్య మహానుగ్రహమగ్నమానసుండై నీకరణము తనపితృదేవతలకన్న నన్నధికునిగా భావించి నాకాకిష్టాన్నంబు భుజియింపంజేసె మఱియును నావిషయముగా నిజపత్నిం బంపుటయు నిట్టియుపకారికేనేమి సేయంగల నని తలంచి యామెపాదంబుల కెరఁగి యమ్మా నీపుణ్యఫలంబులోఁ గొంచెము నని యపుడా గ్రంథంబు నీయక కృతజ్ఞత సెలవేఁడదని తలంచి తొల్లిటి కృత్యాద్యాశ్వాసాంత పద్యములఁ వెడలించి యీయననామాంకితముగా పద్యములు వ్రాయించి యీసింగనమంత్రికిం గృతియొసంగి రాజధానికిం జని యీవృత్తాంతంబు రాజునకు విన్నవించిన రాజు తనకు లేకునికిఁ జింతాక్రాంతుండై యీతనపుణ్యంబునకు సంతసించి నీకిచ్చెదనన్న రాజ్యార్ధంబు గొనుమన్న నాకవివరుండు నారాజ్యార్ధం బామంత్రికిమ్మన నతఁడు కృతికర్తయగుకవికిమ్మనియె నిట్లిర్వురువురుం గొంతకడ వంగీకరింపమిచే నా రాజర్ధరాజ్యంబు కవివరునకును సర్వరాజ్యమంత్రిత్వంబు సింగనమంత్రికిని గొసంగినపుడు శ్రీనాథుండు మరల తనయర్ధరాజ్యంబు రాజునకొసంగి మంత్రిని స్తుతించిన పద్యములు.

క॥ శ్రీరాజరాజహేమ క్ష్మారమణకృపాకటాక్ష ♦ సంపాదితల
క్ష్మీరక్షితబుధలోకోద్ధార గుణాధార సింగ ♦ నామాత్యమణీ॥

క॥ శ్రీనాథ సుకవికవితా వ్యాహారకథాసుధార ♦ సాస్వాదసుధీ
శ్రీహార్దోదయ విశద సమాహితమహితాంతరంగ ♦ మామిడిసింగా॥

క॥ శ్రీపుష్కరణాంభోరుహ చామీకర కటకఘటిత ♦ పద్మరాగాది
స్తోమ యమోఘుర్వ్యామర మామందిరలసదపాంగ ♦ మామిడిసింగా॥

క॥ శ్రీపాదాంభోరుహనం స్థాపితమణిఘటితకటక ♦ దక్షిణదక్షిణనిదా
ఘోపార్జితవిమత క్ష్మాపాలకులాంతరంగ ♦ మామిడిసింగా॥

ఇది మొదలుగాఁగల యనేకపద్యంబులచే నాశీర్వదించెఁ నిట్లు శ్రీనాథునివలన నా మంత్రివరుం డఖండైశ్వర్యంబు లనుభవించుచుండెను. ఇది పదహారవమంత్రియగు మామిడి సింగనామాత్యుని చరిత్రము.

పదియేడవమంత్రియగు కొరవియన్నామాత్యుని కథ.

సీ॥ ఘనదానకర్ణుండై ♦ గండపెండెము దాల్చె కొరవియన్నామాత్య ♦ ...
ఈమంత్రిచంద్రుండు కవిబుధద్విజవంది మాగధ బృందంబుల కమందానందంబుగా

నిచ్చవచ్చినరీతి ద్రవ్యంబిచ్చుచు తనంతరాయంబు లేకుండునటుల పరితంబుపూని గండపెండెరముదాల్చి నాస్త్రీయను నక్షరద్వయమువచింపకున్న నది చూచి సహింపక కృష్ణరాయలును తన్మంత్రియును తమకడనున్న యొకభట్టుకవిం గని నీవతనిచెంత కేగియతనివ్రతంబు భంగంబు నొందించి యపకీర్తి పద్యంబుఁ జెప్పి రమ్మనిన నాభట్టుకవియు తని గృహంబునకుం జనె నట్టి యవసరంబున నన్నామాత్యునింట నతిథిసంతర్పణార్థంబుగా కొయ్యతోటకూర నొక యున్నతంబగు వేదికపై నుంచుకొని యన్నప్పతల్లి వంగి యాకూర పరిశోధించుటం గని యాభట్టుకవి యీయువ్వ యెవ్వరని యడిగిన నన్నామాత్యునితల్లి యని యచ్చటివారలు నుడువ సమీపంబునకుం జని యామె వీపుపై నశ్వారోహణం బొనర్చునటుల నారోహించి యతఁ డష్టాంగ యోగపరిపీడనం బగుటఁ జేసి యూర్ధ్వశ్వాసంబున తనతనువు బెడుపఁబడి యామెపై నిర మందకుండునటుల నానీమంచమందుంచెనది గని యచ్చటివార లాశ్చర్యంబుతో నేగి యీమంత్రివరున కెఱింగించిన నతఁడు మందస్మితాననుండై యచ్చోటికరుదెంచినం జూచి యాభట్టు పైవారం బొనర్పక యూరకుండె నప్పుడు పుత్రునిం గని యతనితల్లి పుత్రా! నన్నీభట్టువాఁ డిట్టి దురవస్థ నొందించుటఁ జూచి యూరకుండుట నీకుచితంబే యని దుఃఖించిన నగి తల్లీ నన్ను నవమాసంబులు గర్భంబున మోసి మలమూత్రముల కసహ్యపడక దినదినాభివృద్ధి నొందించి నన్నింతవానిగా నొనర్చితి నేను పుత్రుండ నీయట్టి నీకీర్తిపుత్రుండితఁ డొకక్షణమాత్రంబు నీవీపున నెక్కెనట యది తగదంబుగాదు యనుచితంబుగా దిట్టిపనికి చింతింపం బనిలేదని తల్లి నూరార్చి భట్టుకవిం గని యన్నా భోజనమైనద్బతివా లేదా యనికుశలం బడిగి గౌరవించిన నాకవి లజ్జాభరితుండై కొండొకసేపూరకుండి యతని సాహసౌదార్యము గ్రహాశ్రమదమాదిగుణగణంబులకు సంతసించి కైవారంబొనర్చి చెప్పినపద్యము.

క॥ హరి సిరిఁ వలచు సిరియును వరుదుగ హరిఁ గోరు కోరవి ◆ యన్నయ యెప్పుడున్
పరకీర్తిసతిని వలచును పరుపన్నా కీర్తి యతని ◆ వలచు సతతమున్.

అని నుతించి యతనిచేత ననేకసత్కారంబు లంది రాయలకేత నీవృత్తాంతంబంతయుఁ జెప్పిన పరిషద్వర్య మంత్రిప్రముఖులింతటివాని వినియుంగని యుండలేదని ను నుతించి రతఁడును సత్కీర్త్యైశ్వర్యంబు లెసఁగ సుఖంబున నుండె నిదెపదు నేఁడవ మంత్రియగు కొరవి యన్నామాత్యు చరిత్రము.

పదునెనిమిదవ మంత్రియగు బమ్మయసింగరాజుకథ.

సీ॥ పగతుఁ జుట్టమటంచుఁ • బల్కఁగా ధనమిచ్చి చేపట్టె బెమ్మయ • సింగరాజు॥

ఈ మంత్రివరుండు దానధురంధరుండగుటఁ జేసి యొకబ్రాహ్మణుం డితని పైన త్యంతవైరంబుచే నొక దొంగ భటుని నతని చంపుమని యంపిన వాఁడచటి కేతెంచి సింగరాజుశయనించు గృహంబునకు కన్నము ద్రవ్వి లోనికి వచ్చి నిద్రించు సింగరాజుం గాంచి యయ్యో యీమహాత్మునిఁ జంపుటకు నాబ్రాహ్మణునకు నోరెట్లాడె నామర్మార్గంబు చెప్పియంపినను నేనెట్లు నిటకేతెంచితి నీ ధర్మాధికుండగు నితనిపై ద్రోహము దలంచినవానికి కీడొదవుంగాని మేలుసమకూడ దని నిశ్చయించుకొని యయ్యా నేను దొంగవాఁడ నిచటి కేతెంచితి నీశుభ చంద్రదర్శనంబుచే నాయజ్ఞానాంధకారంబు వదలె నాసుకృతంబు సఫలంబయ్యె నని పలికిన లేచి వానిం గని నీ వెవ్వఁడ వనిన వాఁడు తనవృత్తాంతం బంతయుం బలుక వాని యంతఃకరణంబున కత్యంతసంతోషం బంది యోరి నీవీకన్నము ద్రవ్వుటకు నీ చేతు లెంత నొచ్చెనో నన్ను జంపు మని యొక రంపిన నీ గాఢాంధకారంబగు నర్ధరాత్రంబున నీవిచటి కేతెంచు నెడ నెంత ప్రయాసంబు నొందితివో నీబుణం బేను దీర్పఁజాల నైనను నీకిష్టంబగు భూమి శాంబరాది ద్రవ్యంబులు పుచ్చుకొని చనుమని యొసంగిన నాహింసకుం బంపేగె నామరునాఁడరుణోదయంబున నిత్యకృత్యంబులు దీర్చి తన్నుహింసింప జోరుని బంపిన విప్రునింటికి సపరివారంబుగాఁ జని ప్రణామంబాచరించి యయ్యా ధనంబు గదా యెట్టి సాధుజనుని కైనను కామక్రోధాదిదుర్గుణంబులఁ బుట్టించునది యట్టి ద్రవ్యంబు కొఱకు నను నిర్జించి నీకీయిహంబున నపకీర్తియుఁ హానియుఁ బరంబున నరకావాసంబును దుఃఖంబును దలఁచితివి శరీర మేమి శాశ్వతము దాన ధర్మపరోపకార ప్రముఖకీర్తులు బలి చక్రవర్తి మొదలగు దాతలుత్తములు బోషించి కీర్తిఁ జెందరే యుని యతనికి సవినయంబుగా బోధించిన నామహాపురుషునుపదేశంబుచే తన్మాత్రకృత్యంబు వదలి నాయజ్ఞానంబున నొనర్చినపరాధంబు క్షమింపుమని పాదంబులం బడి సేవకుండైన సింగరాజత్యంతకారుణ్యంబున ననంతద్రవ్యంబు నొసంగి యతని రక్షించె నట్టియెడ మాగధకులస్థుఁడగు గోత్రచెఱుకు నృసింహరాజు చెప్పిన పద్యము.

ఉ॥ మాడలమీఁద నాసగల • మానిసి కెక్కడికీర్తి కీర్తిపై
వేడుకగల్గునాతఁడికి • విత్తము మీద మరెక్కడాసయా
రేఁడు జగంబులందు వెల • హెచ్చిన కీర్తిధనంబు గాంచి స
త్ప్రాభవమౌళంబుఁ జేకొనియె • బమ్మయసింగఁడు దానకర్ణుఁడై॥

ఉ॥ పెట్టక కీర్తి రాదు వల • పింపక యింతికి నింపులేదు తా
తిట్టకవాదురాదు కడు • ధీరత వైరుల సంగరంబులో
గొట్టకవాడలేదు కొడు • కొక్కఁడు పుట్టకముక్తి రాద యీ,
పట్టపు రాజులైన నిది • పద్ధతి బమ్మయసింగధీమణీ॥

అని నుతించిన బహుమానించి సుఖంబున నుండె నిది పదునేనిమిదవమంత్రియగు బమ్మయసింగరాజుచరిత్రము.

పందొమ్మిదవమంత్రి నందూరిభీమన్న కుమారుఁడగు గుండమంత్రికథ.

సీ॥ గలుజగత్త్రయదాన • గుణమూర్తియై మించె నందూరిభీమన్న • గుండమంత్రి॥

ఈయన జగద్విఖ్యాతదాత ఈయన వితరణ గుణాతిశయంబు గాంచి రాయల వార లక్ష్మీరాధేయుం డని బిరుదొసంగి రట్టియెడ భట్టిమాగధుండు సరికొండపాపిరాజతనిపై చెప్పినపద్యము.

మ॥ ధరణిం దానగుణుండ పీవనికపిం • ద్రశ్రేణి వర్ణింపఁగా
బిరుదుల్ నిండిన గుండయేంద్రుఁనకు గం • భీరప్రభావోన్నతిం
దొరకుం గా కతిలుబ్ధులైనగణక • స్తోమంబుకుఁ గల్గినం
గిరికిం బెట్టినచందమా నితరులకా • గీర్తింపఁగా నెట్లుకా?

అని స్తుతించిన ననేక బహుమానంబున నుండె నిది పందొమ్మిదవ మంత్రియగు నందూరిభీమన గుండనామాత్యునిచరిత్రము.

ఇరువదియవమంత్రి విస్సన్నయను మంత్రికథ.

సీ॥ ప్రాణికోటికి నెల్ల • బహుభక్ష్యభోజ్యాన్న, సత్రము ల్పెట్టెవి • ప్రప్రధాని॥

ఈమంత్రివరుఁడు నిరతాన్న దానదీక్షాధురంధరుం డీతనిపై నొకసుకవితిలకం బు రచించినపద్యము.

క॥ అనుదినము నన్నదానము, ఘనభూదేవతలు మెచ్చఁ • గాఁ జేసితి వౌ
నినుఁ గాంచి నేర్చుకొనిరొ వినయజ్ఞులుదానమెల్ల • విస్సయమంత్రీ॥

అని స్తుతించిన బహుమానించి సత్కీర్తిం గాంచుచుండె. ఇది యిరువదియవ మంత్రియగు విస్సనామాత్యుని చరిత్రము.

ఇరువదియొకటవ మంత్రియగు తిమ్మరసుకథ.

సీ॥ భట్టుమూర్తికి కిన్క ♦ రెట్టింప పచ్చల, హారమర్పించె తి ♦ మ్మరసమౌళి॥

ఈయన రాయలవారి యొద్ద ముఖ్యప్రధానుడు. తిమ్మరసను పేరుగలవాడు బహుబుద్ధిశాలి ఈయనను రాయలు పితృసమానుడని యప్పాజీయని పిలుచుం గావున నప్పాజీ యనియుం గూడ నామంబు గలదు. ఈయన సర్వాధ్యక్షుండుగా రాయలవారియొద్ద నుండు నపుడు భట్టుమూర్తి యెన్నండును కైవారంబుసేయ కుండుటచే మనంబున సించుకమత్సరంబు గలవాడై యుండి యాకవికె న్నెప్పుడు వందనము గావించెదనని యూహించుచుండ పెద్దన్న, రామలింగము మొదలగు వారును తాము రాజస్థానమున దిగువం గూర్చుండి యుండ మూర్తికవి రాజుతో నర్ధసింహాసనారూఢుండై యుండుననుచింత నెంతయు నతనితో నాసమయమున వెలుపరింప నతడును మీర లూరకుండుడు ఏనేమిసేతు మీర లాతని క్రిందికి దించు ప్రయత్నంబుం జేసిన నేను సహాయభూతుండ నయ్యెద నని వక్కాణించె నిటులుండ నొకనాడు రాయలసభాంగణంబున రామలింగము రాయలవారింగూర్చి యొక పద్యమిటుల చెప్పె.

క॥ నరసింహ కృష్ణరాయని కరమరుదగు కీర్తి వెలసె ♦ కరిభిద్గిరిభి
త్కరి కరిభిద్గిరిగిరిభి త్కరిభిద్గిరిభిత్తురంగ ♦ కమనీయంబై॥

అని చెప్పినందఱు నానందింప భట్టుమూర్తి యూరకుండిన నేమి యూరకుంటిరి ఏపద్యం బెటులుండె ననవుడు నందఱకుం బాగుగా నుండ నాకుం బాగుగాదే యన నప్పుర సిరి యేమోశ్లేషగాం బలుక నోపునన రామలింగ మిది బాగుండకుండిన నింతకు బాగుగా నీవుచెప్పిన నాసింహాసనంబునం గూర్చుండుము లేనియెడ దిగుమన తిమ్మరసు ఔను రామలింగని మాట బాగుగా నుండె నన నప్పుడు భట్టుమూర్తి యాగ్రహించి నన్ను సింహాసనంబు దిగుమని తిమ్మరసు పలికెం గాన యిదిగో తిమ్మరసుని నిన్నుంగూడం దిట్టెద నని వక్కాణించుచుం జెప్పినపద్యము.

ఉ॥ లొట్ట యిదేటిమాట పెను ♦ లోభులతో మొగమాట మేల దాం
కుట్టకయున్న వృశ్చికము ♦ గుమ్మరపుర్వని యందు రేగదా

పట్టపురాజా పట్టి సరిపల్కా • సరాసరెయిట్యూకు వన్న నేఁ
[illegible]ట్టకమార నామతము • తీవ్రము హాళ్గభయంకరంబుగా
[illegible]ట్టితినామహా ప్రహము • తిఱ్ఱ మకరగ్రహ జఝ్ఝరీభటా
పట్టపుకట్టపు పాలఘణి • భట్టుపహూళాకృత పఙ్ఘటసుఘటా
ఘట్టనకట్టకాలకవి • ఘట్టకనిగ్గళరాజ భృత్యకీ
[illegible]ట్టపటాటోపటీనమున • జఝ్ఝరకీలలు రాలఁగావలెఁ
[illegible]ట్టి[illegible] • [illegible]వితనారజితాద్రివిధిత్యకా
పట్టాభిమహ్వ్యరంగగత • భవ్యవపూవదనానుషంగసం
[illegible]ట్టికకప్పురాంగచుంగ • హట్లకజాలసుధాతరంగముల్
[illegible]ట్టి[illegible] • చోద్యము గాభయదంబుగా మరిం
[illegible]ట్టితినా [illegible] భవన • [illegible] భీమ నృసింహారాధ్యజా
[illegible] • [illegible]పు టీతటీనటీ
[illegible] • [illegible] గభీరనాసపం
[illegible] మాణ గతి • గావలె దీవన పద్యమిచ్చి చే
[illegible]తినా [illegible] • [illegible]భూషణభాసురాంబరా
[illegible] • రాజద మాల్యసునాతపత్రభూ
[illegible] • పంక్తి చిరాయురసామయంబునై
[illegible] • గావలెనెక్కు[illegible]జాడుఁడీ
[illegible] • [illegible]
[illegible] • [illegible]
[illegible] • [illegible]ముఖోద్భటాకృతిం
[illegible] • బృంహము కేనతి భక్తిపారెకఁ
[illegible] • గాఁగలనూట పదాలు చెయ్యడిన్
[illegible] • రాయచిమార్గ మెఱుంగఁ జెప్పితిన్॥

అని పూగ్రహించిన రాయకీ బ్రాహ్మణు లొనరించు నీదురాలోచన నేనెఱుంగ నీయాని వన్నెల దిట్టైద ఐని యనర్ఘ్యబహుమానం బొనర్చి గాఢాలింగనంబు గావించి సంతసించి భట్టుమూర్తి రాయలమీఁదఁ జెప్పినపద్యములు.

అబ్జముఖీ మనోజవర • సాధిపనందవ కృష్ణ నీయశం
బబ్జ కరాబ్జజాబ్జవయ • నాబ్జవిలాసము నీపరాక్రమం

బబ్బకరాబ్జజాబ్జనయ • నాబ్జ విలాసము నీవితీర్ణిమం
బబ్బకరాబ్జజాబ్జనయ • నాబ్జవిలాసము చిత్రిమిద్ధరన్॥

అని స్తుతించిన రామలింగని పద్యముకంటె బాగున్న దని పెద్దన మొదలగుకవులు సంతసించిన రాజు గారవించె నపుడు భట్టుమూర్తి తిమ్మరసుం జూచి రాజీదురాలోచనంబుగానఁడు. నీప్రోత్సాహంబున కవులీవిషమాలోచనంబు గావించిరినేనీకు కైవారఁబొసంగ కుండుట కారణంబుగా వీరిం బురస్కరించుకొని నన్ను పొంచింపం జూచితి వైనను నీవృత్తాంతంబుఁ జెప్పెద వినుమని చెప్పినపద్యము.

శా॥ గుత్తిం బుల్లెలు గుట్టి చంద్రగిరిలో • గూడెత్తి పెన్గొండనో
నాత్తిం సత్రిమునందు వెండి బలుసు • గ్రాధీశతాంబూలపుం
దిత్తుల్ మ్రొసి పదస్థులైన ఘనులం • దీవింప

అని మూడుచరణంబులు చెప్పఁజాలను తిమ్మరసు దుష్కీర్తిభీతుండై రాయలవారు పట్టాభిషేకంబు తానొనర్చునపు డిచ్చినయమూల్యంబగు గారుత్మతరత్నహారంబు కవికంఠంబున నలంకరించిన పూర్తి చేసిన నాలవచరణము.

దీవించెదన్, మత్తారాతియయాతి నాగమనుతున్ • మంత్రీశ్వరున్ దిమ్మనున్॥
అని దీవించి మరియును రచించినపద్యము.

క॥ అయ్యావనిపించుకొంటివి, నెయ్యంబున కృష్ణరాయ • నృపపుంగవుచే
నయ్యానీసరియేరీ, తియ్యని విలుకాడనయ్య • తిమ్మరసయ్యా॥

అని కైవారం బొనర్చిన నప్పండిత కవులం బంపి ఇదినేఁడులు సఖ్యంబుగా నుండి చిరకాలైశ్వర్యంబు లనుభవించుచుండె. ఇది ఇరువదియొకటవ మంత్రియగు తిమ్మరసుచరిత్రము.

ఇరువదిరెండవ మంత్రియగు బెండపూడి అన్నామాత్యునికథ.

సీ॥ ఘనవైభవంబుదాత్రి • శ్రీరామభీమేశుఁడఖిలకోర్కె బెండపూ • డన్నమంత్రి॥

ఈమంత్రి యీశ్వరారాధనం బొనర్చి యఖండైశ్వర్యవంతుండై యాయురైశ్వర్యంబు లస్థిరంబులు ధర్మకీర్తులు సుస్థిరంబులని దేవబ్రాహ్మణగురుభక్తియును దధీచిరాచితధర్మార్థ వివేకంబును వంది మాగధజనావనంబును దీనజన రక్షణంబును నొందర్చుచుండు నెడ నితనివితరణంబుఁ బరీక్షింపఁదలంచి యనవేమారెడ్డి దాక్షారామంబున

కధికారియగుటచే నచ్చట నీబెండపూడన్నమంత్రిపాలికింబోయి గిరిగీసి యందుండ లక్షవరాల నిమ్మని యడిగి యియ్యకుండినం జెట్టుమని యొకభట్టుం బంప నాతం డట్లు చేయ తత్క్షణంబునం బరిచారకులవలన తద్ధనంబు శకటంబులంబూన్పించి యొసంగసంతుష్టుండై యాభట్టు చెప్పినపద్యము.

సీ॥ అలుగుగ్గంతిపం • తాగ్గళంబుగవ్రాయుజవనాథ దిగ్దేశ • శాసనములు
కువలయాతులమింద • గుబ్బచన్నులవ్రాయు కుంకుమపత్రపం • క్తాంకురములు
గర్వితారాతిప • తుష్టలంబులవ్రాయు నసిధారరక్తారు • ణాంకురములు
వర్ధిసందోహంబునకు • శాసనము వ్రాయు లక్ష్మీముకుందోహరి • లక్షణములు
పసిండిగంటంబుచే జయ • ప్రకటకీర్తిం
జెంది కవిపరిరక్షణ • శ్రీలంజెలంగ
రామమంత్రికుమారుండు • రాజవినుతుం
డతులగుణహారి బెండపూ • డన్నశౌరి॥

అని నుతించిన ననేక భూషణాంబరధరాదికంబులు పారితోషికం బొనరించి సత్కృతివడసి సుఖంబున నుండె. ఇది యిరువదిరెండవమంత్రియగు బెండపూడన్నామాత్యచరిత్రము.

ఇరువదిమూండవ మంత్రియగు చామకూర అప్పరాజుచరిత్ర.

సీ॥ నీడం ద్రొక్కడు వేశ ।•। నెరినర్థికభిమతం బిప్పించెచేమకూ • రప్పరాజు॥

శ్రీకృష్ణ రాయలవారిదేశమందుండు నొకతాణాదారుం డీయననేయువ్యవహారంబునం గలసర్వాదాయంబును యాచకాధీనంబు సేయుచు ననేకపద్యంబుల కృతులం జెప్పించుకొనియు నధిపుపాలికిం బంపక స్వతంత్రంబుగా నుండ నాసంగతిఁ జెప్పుడుగొన్న రాయలవారును పరస్సరంబు నాలించి యీర్ష్యానిమగ్నమానసులైయాతని బిలువ బంపి యాతనియొద్దిధనంబు లెక్కచూపుమన నొకలక్ష మాత్రంబు తక్కువయగుడు! పిమ్మట నీవీధనం బియ్యవేని నిర్బంధించెదమని రాజమంత్రి లిరువురుప్రాఘాగ్రంబున విహరించుచు నెదుట జెట్టంబగు శిలాకుట్టిమంబున నీడను ద్రొక్కకొనునట్టిసమయంబున నిలువరించి ఖడ్గహస్తులగు భటులచేం బరివారితుం జేసి యిప్పుడు దీని నడిగిన నేమిచ్చునోయని యనుకొని వంచితులుండగు లోంభిట్టు హనుమంతరాజును వా

కభట్టుం బనిచి యేరీతినైన తిట్టి పద్యంబు నుడివి రమ్మని నియమించిన నాభట్టు వచ్చి కైవారం బొనర్చిన నయ్యప్పలరాజు నీవిట వచ్చినపని యేమని యడుగ నాయింట వివాహంబు గాన దానికిం బదివేలవరాలు గావలయు నన నే నిట్టిప్పు డొసంగఁజాలుదు నన నియ్యకుండినం దిట్టెద ననియె నందు కతఁడు నాయలవారు తన కథకారం బిచ్చునప్పుడు స్వకంఠంబున నుండి పైకిఁ దివిచి యతని కొసంగిన యిరువదివేల వరహాల మూల్యంబుగలయొకరత్నహారంబు కంఠంబున నుండ పయికిఁ దీసి యిది రాజపత్రంబు దీని నితరులకిచ్చిన నాగ్రహంబు రెట్టించును కాలిన నొరు లెఱుఁగకుండ నీపదివేలవరాలను గొనుము నేను వెనుక వదలించుకొనియెద నన వాఁ డదిగొని రాజుకడకుం జని యంతయుఁ జెప్ప నాశ్చర్యంబు నొంది యాయప్పలరాజు రప్పించి యనేకబహుమానంబులు గావించినయపు డాభట్టు చెప్పినపద్యములు.

క॥ అనుదినము నీడఁ గ్రొక్కఁగ, ననరఁగ సురభూజ మాయ • దొరకానైనన్
దినదినము సుకవి జనులకు, ననయము శ్రీచేమకూర • యప్పనయిచ్చున్॥

సీ॥ దాతలౌ నర్థుల • తారతమ్యము దెల్పి యిప్పింపనేర్చుఁ దా • నీయనేర్చు
నవరసాలంకార • నయకవిత్వప్రౌఢిఁ దెలియనేర్చుఁ బరులకుఁ • దెలుపనేర్చు
భట్టువాగ్ద్వైతసం • ఘట్ట కవిత్వంబు చదువఁగా వినఁనేర్చు • చదువనేర్చు
మానుషాధిపులైన • మహితలాధీశుల మెప్పింపనేర్చుఁ దా • మెచ్చనేర్చు
దాత కవిభట్టు రాజను • తాన యగుచు
మహిమ నతికెక్కె ధారుణీ • మండలమున
వీరరిపుదంతిమథనకం • ఠీరవుండు
రమ్య శ్రీచేమకూరప్ప • రాజుమంత్రి॥

అని నుతించిన మరియు విశేషబహుమానంబు లాచరించె నపుడు రాజతనిం గారవించి పురరధికారం బొసంగి సంతోషపఱిచె నిది యిరువదిమూఁడవమంత్రి యగు చేమకూరప్ప రాజుచరిత్రము.

ఇరువది నాలుగవమంత్రియగు విఠ్ఠల వెజ్జుమంత్రి చరిత్రము.

సీ॥ ఘనసప్తసంతతు • లొనరించి సత్కీర్తి వెలయించె విఠ్ఠల • వెజ్జుమంత్రి॥

ఈయన తంగెళ్ళమాచిరెడ్డియను కొండపల్లిదుర్గాధీశ్వరుని మంత్రి. విశేషధనాపే

క్షచే నాఁజనేయోపాసనం బొనర్చి ప్రత్యక్షముం బడసి యేమి గావలయు నని యడిగిన నాకుసప్తసంతానంబు లొనరింపవలె ననువాంఛ గలదు గాన నట్లువరంబు దయ సేయుం మన నట్లగాక యని యవ్వేల్పు కన్మొరంగిన వెనుక వతనిభట్టు గుండభట్టునారాయణ రాజునుతించినపద్యములు.

క॥ తన పేరు తల్లి పేరును, తనుఁగాంచినతండ్రిపేరు • దైవము పేరున్
తవయున్నయూరు పేరును, వినుకరిగాబ్రతుకవలయు • విఠ్ఠలపెద్దా॥

ఉ॥ శ్రీగలవేళనాశ్రితుల • శిష్టజనంబులభూసురాళిన
భ్యాగతులన్ కవీశ్వరుల • బాంధవులన్ దగ నాదరించి మే
ల్యాగము సేయు సర్వధన • ధర్మవిధిజ్ఞులఁ జెందుకీర్తిబ
లాగ్రకుయుక్తిమంత్రులకు • రాదుగదా యిల వెట్టధీమణీ॥

అని స్తుతించిన నాకవి కనేక ధనకనకాంబరాదు లొసంగి కీర్తిమహించి సుఖంబున నుండె. ఇది ఇరువదినాలుగవమంత్రియగు విఠ్ఠలపెద్దనమంత్రిచరిత్రము.

ఇరువదియైదవమంత్రియగు గుంటుపల్లి ముత్తరాజుచరిత్రము.

సీ॥ అమితశత్రుల గెల్చి • యవనిపాలనఁజేసె రహిఁగుంటుపలిముత్త • రాజమంత్రి॥

ఈయన శ్రీశైల మేలెడు ననుముల బొమ్మరెడ్డికడ మంత్రిత్వము సేయుచు నొకనాడుగోలకొండనబాబుషుచేరికిజయూబందీ క్రయేగియాన వాబుంగాంచికతిపయరాజకార్యంబు లొనర్చునెడ నందుండెడునవాబు మేనల్లుండొకఁడీ ముత్తరాజతిబలపరాక్రమ శాలియనియు సాహసవితరణాలంకారుఁడనియు బేతాళునకుద్దియై మల్ల యుద్ధంబుల ననేకులగు జగజెట్టుల గెల్చి వారిబిరుదు లన్నియుం బుచ్చుకొని జగదేక శౌర్యప్రతాప సంపన్నాగ్రేసరుండై లోకైక వీరుండను ప్రసిద్ధినొందినవృత్తాంతం బంతయు పరిజనులచే వినినవాఁడు గావున నీతనితోఁ బట్టుపట్టవలె నని తలంచి నీతో నాకు మల్లయుద్ధంబు నొసంగు మనిన నతఁడొల్లకుండ ననేకవిధంబుల వాదించునెడ నానవాబును నంగీకరించి పట్టుం దన పట్టి జయించె నవ్వాడైదువేల సైన్యంబులకు నధికారం బిచ్చి వైమలకిరంబుల ఖండించుమన నాసేవచే ననేకరాజుల జయించుచు వశ్యులగాఁ జేసికొనుచు శౌర్యదాన ధురంధరుండై ప్రతాపకీర్తుల్ప్రకాశింపఁ జేయుచు ననేకకవియాచకానీకంబులఁ బోషింపుచు కారెంపూడియను ప్రసిద్ధవీర క్షేత్రంబున శిల

ము బిహ్మనాయఁడు బాలఁడు నలగామరాజు నరసింగరాజు నాయకు రాయలు మొదలగు వారితో యుద్ధముఁ జేసి యారాజధానుల దరినదీ తీరంబుల నతని జయాంకంబులనిల్పి యధికారముఁ జేయుచుండు నట్టి యెడ ప్రబంధాంక వంశోద్భవుండును రామరాజభూషణంబు భట్టుమూర్తి యనను నామద్వయంబుగల కవిగంగాయాత్ర కేచనుచుండి యామార్గంబున వచ్చుచుండ నావార్త చారులచే విని యామంత్రి పరమేశ్వరం డెదురుగాఁ జని తోడ్తెచ్చి యనేకసత్కారంబులు ప్రభువనకుం బోటె నొనర్చిన సాతనిల్లుచుంసుకవింగని మూర్తివార్త లని యడిగిన రాయలవారి గాథలుం దెలిపి చెప్పిన పద్యము.

ఉ॥ వార్తలు శత్రురాజుల న • వశ్యముగెల్చె నటన్న మేటిప
ద్వార్తలు బ్రహ్మచారుల వి • వాహము సేయుదు రన్న వార్తలుం
స్వార్తిగ మద్రసాన్నములు • భూసురకోటి కొసంగువార్తలుం
గీర్తివిభూష గుంటుపలి • కేలనవీరయ మంత్రిముత్తనీ
వార్తలెకాని యెన్నడింక • వార్తలు లేవు ధరాతలంబునన్.

అనివవిని మంత్రివరుఁడు మరియు వార్తలనిన వెండియుఁ జెప్పినపద్యము.

ఉ॥ సంతతమారగించునెడ • సజ్జనకోటులఁ బూజసేయుశీ
మంతుడు గుంటుపల్లికుల • మంత్రిశిఖామణి నుత్తమంత్రి మే
బ్బంతియెబంతి గాకకడు • పందగులాముల బంతులెల్లనూ
ల్బంతులుదుక్కి బెడ్లమెడ • బంతులువిప్రవినోదిగారడీ
బంతులు దొంగవాండ్రములు • బంతులు సుమ్ము ధరాతలంబునన్॥

అని భట్టుమూర్తి చెప్పిన గుంటుపల్లిముత్తరాజు తనవిదీరక మరల వార్తలని యడిగిన జెప్పిన పద్యము॥

సీ॥ దుమ్ము ధూళిగఁజేసి • తూర్పారఁబట్టఁడే, కోపాగ్ని చేబొమ్మ • లాపురంబు
నుగ్రనూపంబుగా • నార్పుడి సేయఁడే, ఘాటిమీఱఁగనెత్తి • పాటికోట
ఖండతుండెములుగా • చెండిచెక్కాడఁడే, దండిబోయల పేట • జండికోట
కటిలవైరులద్రుంచి • కొల్లఁబట్టింపఁడే, శ్రీలుమీఱఁగ బోర • లోలకోట
పాదుపాదత్రఘనరాజ్య • పదనియాధిఁ,
జెవ్వెశ్రీగుంటుపలికుల • శేఖరుండ
టందు నీవైరిమంత్రులి • ట్లందుఁ గవివి
మంత్రికుల హేళిముత్తయా • మాత్యమాళి.

అనిన నతికుతూహలంబున లేచి కవుంగలించుకొని యనర్ఘ్య మణిభూషణాదులొసంగి భోజనంబునకు వేళయించెనని లేచి భోజనాదు లుచితరీతి నిర్వర్తించి రాత్రిమరియును వార్తలనం జెప్పినపద్యము.

ఉ॥ అద్దిరవీరముత్తఁడభి • రాతిహరుండుకఠోరశాత్రవో
ద్వృద్ధళశతప్రచండ కరుఁ • డాజి భయంకరుఁడబ్బ! వానితో
నద్దువిరోధమెంత బల • వంతులకైనను నిన్నఁ బంపడే
గద్దరివైరిరాచ తల • కాయలునాలుగు గోలకొండకున్॥

అనిన విని వినూత్నరత్నమయంగు తురాసరీఫేషు ఫాదుషా వారొసంగె నది నీ శ్రీకిరీటధారివగుట నీకిరీటంబున నుంచుమని యలంకరించి యనేక బహుమానంబులొసంగి తిరిగియుముదంబున వార్త మూర్తియననుడివినపద్యము.

మ॥ అహ నీవైరులమంత్రులిట్లనినని • న్నార్యుల్కృపాజెల్వుండితుల్
ఘనదానంబున మేఘునింశిభిఘనుం • గంధీశ్వరుంగర్ణునిం
జనులెల్లన్ వినుతింపగెల్చెనని వి • శ్వాసంబుగాఁ బల్కరా
మునునీచేయుతపంబు గుంటుపలి శ్రీ • ముత్తప్రధానాగ్రణీ॥

అనిచెప్పిన మంత్రిబహుమానంబు లిచ్చి విచ్చేయుమనిన భట్టుమూర్తి లేచి సాగనంపలేదని భావగర్భముగజెప్పిన పద్యము.

క॥ పదివేల మాడలిచ్చిన, నిడిగొమ్మని యగ్రహార • మిచ్చినగానీ
కుదపిరియముచెప్పకుండిన,ముసుగు, సుమీగుంటుపల్లి • ముత్తయమంత్రీ॥

అనిన ముత్తరాజు లేచివచ్చి కేలుకేలం గీలించి తోడకొంతదవ్వరిగి యుంచుకకాలంబుండి కాశీయాత్ర పరికరంబు తానసన్నాహపరచి బహుమానించి తా నేగెన నన్నతిరుగభట్టుమూర్తి చెప్పినపద్యము.

మ. అనఘప్రాభవ గుంటుపల్లి సచివేం • ద్రా ముత్తయామాత్య నీ
ఘనహస్తాబ్జనవీనవాసన మదం • గవ్యాప్తమైనప్పుడే
కనుగొంటిన్ జతురంతయానపదము • న్నైకొంటిమేల్వస్తువుల్
గనక స్నానములబ్బెమాకు సెలవా • కర్ణాటకక్షోణికిన్॥

అనిచెప్పి సంతోషించి వెళ్లినపిదప నీమంత్రి తనయశంబు దిశలమిగుల నెసంగఁ జేయుచు సంతసంబున నుండె నిది యిరువదియొదవమంత్రి యగు గుంటుపల్లి ముత్తామాత్యునిచరిత్రము.

ఇరువదియాఱవమంత్రియగు గుంటుపల్లి నరసింగమంత్రికథ.

సీ॥ తన్నేలు నృపతిచే • తనమేటి కృతి గాంచె, శ్రీగుంటుపల్లి నర • సింగమంత్రి॥

ఈయన సాళువనృసింహరాజను నొకమహీకాంతునిచేత మంత్రియై నిఖిలజన గేయదానవిధానంబయి యుండునెడ రామరాజను నొకపండితుఁడుం దెచ్చి యాతనిం గాంచిన రాజదర్శనార్థంబు తోడ్కొని చన నాకవి రాజసమక్షంబున మంత్రికి కృతివాక్యంబొనర్ప మంత్రి సైగఁజేసిననునీకేలాని నేసితరులకుఁ గైవారంబు సేయుననరాజాగ్రహించి యారకుఁడ మంత్రిమాఱాఁడుండెట్టి నావలన నీకేమికార్యలబన వివాహమునకై నాలుగువేలవరాలు కావలయు నన నప్పుడాతని తోడఁ దెప్పించిన రాజనిశ్చయంబు కిట్టిగట్టుటమాని నాలుగువేలవరాలొసంగి కవి మిగుల సంతసించి యాసుకవి రచించిన పద్యము॥

మ॥ వరగంభీరత సింధురాజు, కళల • న్వారాశిపుత్రుండు, సుం
దరభావంబున మన్మథుండు, కరుణ • న్దాక్షిణ్యధ్వజుం, డార్యస
ద్గురువి ప్రావనదానకర్ణుఁ, డఖిల • క్షోణీస్థలిన్మంత్రిశే
ఖరుఁ డీశ్రీకరగుంటుపల్లినరసిం • గామాత్యుఁ డెన్నందగున్॥

అనిన రాజు కోపంబువచ్చి నీవీ నాలుగు వేలవరాల నిప్పుడియ్యకపలనుగాదన నింటికి వార్తపంప నాయనభార్య తననగలు తాకట్టుపెట్టించి తక్షణంబ యాఘనంబగు ధనంబు పంప భూవల్లభుండు విస్మితుండై యతనింగని వినుతించి యింటికేతెంచి యామెకు మ్రొక్కి యానగలు మిగుల మోదమ్మగ నిమ్మడిగా నిచ్చి నరసింగామాత్యునిం గాంచి చెప్పినపద్యము.

క॥ యాచకసంరక్షణకై, భూచక్రంబునకు వేగ • పొమ్మని నినా
వాచస్పతిఁ బంపెఁగదా, నాచక్కనిగుంటుపల్లి • నరసింగన్నా॥

అనికొనియాడి ఘనంబులగు బహుమానంబు లొసంగి నరసయండగ నాగటికాగ్రిగణ్యుం డనూనముదంబున నుండె. ఇది యిరువదియాఱవమంత్రియగు గుంటుపల్లినరసింగామాత్యుని చరిత్రము.

ఇరువదియేడవమంత్రియగు నందితిమ్మకవికథ.

సీ॥ ఘనబట్టుసుకవికి • మణిగుండల మొసంగి, నందితిమ్మకవీంద్రుఁ • డందమ్ము గలు॥

ఈకవిశిఖామణి కృష్ణదేవరాయలవారి యాస్థానంబునంగల యష్టదిగ్గజంబులలో

శ్లోకమహాకవి. ఇతఁడు కృష్ణరాయలకు పారిజాతాపహరణంబను నొకసరస ప్రబంధం
బు కృతినర్పించి యారాయలచే నగణితమణిగణసువర్ణాంబరంబులును గజతురంగాందో
ళికాదియానంబులు ననూనాగ్రహారంబులును మణిఖచితంబగు బంగరుతూగుటుయ్యాల
యును గరుడపచ్చలచే నిర్మితంబులగు కుండలంబులును బహుమానంబునంది నిజనివా
సంబునకరిగి సుఖాసీనుండై యున్న యెడ నొకపండితుండగు ముగలాటి సీతారామ
రాజను కవియాసంతతి తిమ్మకవిదర్శనంబొనర్చి కైవారంబొనర్చ గారవించిన నయ్యా దే
వర వారికై యొకకృతి నొనర్చితివని విన్నవించి వినయంబున పఠించినపద్యము.

క॥ మాకొలది జానపదులకు, నీకవనపు రీతి యబ్బు ♦ నేకూపనటత్
భేకములకు గగనధునీ శీకరములచెమ్మనంది ♦ సింగయతిమ్మా॥

అనిపఠియించిన విని రాజొసంగిన యనర్ఘమణికుండలంబులలో నొకటియొసంగి
యుచితసత్కారంబాచరించి వీడ్కొలిపి తాను మరునాఁ డుదయసమయంబున రా
జాస్థానంబునకు నొకకుండలంబె ధరించనిన రాజదివీక్షించి తిమ్మకవి నీరెండవ కుండ
లంబేది యనియడిగిన గగనధునీయనుకవి కొసంగితినని విన్నవించిన నాభట్టు కవిం బిలి
చి యాపద్యం బేదీపఠింపుమనన నతఁడు చదువ విని రాజతిముదంబంది గగనధునీయనుస్థ
లంబున నేనొకశబ్దంబు ప్రయోగించెదనని వారియనుమతిపడసి నాకధునీయని రచించిన
నాకశబ్దయమకంబునకు భట్టు సంతసిల్లి రాయలవారింగాంచి యయ్యా నాకవిత్వంబు
నకు మీరురచించినశబ్దంబత్యంతాలంకారంబయ్యె మీరలభినవభోజులని నుతించి తిమ్మ
కవియొసంగిన మణికుండలంబు రాయలకర్పించిన నదిగాంచి తిమ్మకవీంద్రుండును మీ
రలురచించిన శబ్దంబుచే నీకృతి మిగుల శోభించెనని తనచెవినున్న రెండవకుండలంబుం
గూడ రాజున కర్పింప నారాజేంద్రుండు వారిసరసత్వంబునకు మిగుల నానందించియా
కుండలంబులిరువదివేల వరాలు మూల్యంబుగలవగుటచేఁ దద్ద్రవ్యంబాకవుల కిరువుర
కొసంగి మరలమిగులనానందించె. తిమ్మకవీంద్రుండును మరల భట్టుకవికి సత్కారం
బొనర్చి యఖండసత్కీర్తి వహించె. రాయలవారిచే వచింపబడిన శబ్దంబుతోఁ గూడ
పద్యము.

క॥ మాకొలది జానపదులకు, మీకవనపు రీతియబ్బు ♦ నేకూపసటత్
భేకములకు నాకధునీ శీకరములచెమ్మనంది ♦ సింగయతిమ్మా॥

ఇదియిరువదియేడవమంత్రియగు నందితిమ్మకవి చరిత్రము.

ఇరువదియెనిమిదవమంత్రియగు కూరగాయల రామన్న కథ.

సీ॥ కవులకర్థము సంగి • ఘనకీర్తి నివహించె, రహికూరగాయల • రామమంత్రి॥

ఈమంత్రీశ్వరుఁడు రాయలదివాణంబులో సువారము మీఁది యధికారియగుటచే నొకనాఁడు రాయలవారాతనిం బిలిపించి విప్రవరులకు ననేకశాక సూపాపూపాదికంబులచే సంతర్పణము గావింపు మనిన నామంత్రి జగంబునఁగల శాకంబుల నన్నిటిని సమకూర్చి షడ్రసోపేతంబు లగుభక్ష్యభోజ్యలేహ్యచోష్యపానీయాదికంబులచే బ్రాహ్మణాగ్రగణ్యులం దనుప నాబ్రాహ్మణగణంబు లతిసంతసంబుతో కోలాహలముగా వింపుచు రాజసౌధనికటంబున కరిగి యిట్టిసమారాధనంబు దివాణంబులోనం గూడ నెప్పుడుం జరుగలేదని నుతింప రాయలామంత్రిపర్యాయం బిలిపించి నీవిట్టిసత్కీర్తి ఘటింపఁజేసితివి నీవంటిమంత్రిసత్తముం డెందునుం గలఁడే. సన్మంత్రి గలుగుటచే రాజునకు నసూనసౌఖ్యైశ్వర్యసత్కీర్తులు ఘటిల్లుం గదా యని గారవించి యీసమారాధనంబున కెంతధనంబయ్యె నని యడుగ నొకలక్ష రౌప్యఖండంబు లయ్యె నన తత్క్షణంబ యాద్రవ్యం బొసంగి మరల నొకరౌప్యఖండంబుతో ననేక బహుమానంబు లొసంగినఁ గైకొని చను నెడ వందిమాగధబృందంబులు కైవారంబు లొనర్చి తద్ద్రవ్యంబులు వారల కొసంగుచుఁ జనుతఱి నం దొక వందికులుఁడగు నృసింహారావు మంత్రీంద్రుం గని కైవారం బొనర్చినపద్యములు.

క॥ చొరఁబడి నడికెడువానికి, నరివరుఁ డొకతృణము దాత • యగు నాతనికిన్
వరహాలు చింతగింజలు, కరుణారససాధామ ! కూర • గాయలరామా॥

అని మరియుం బహువిధంబుల నుతించిన రామమంత్రీంద్రుం డాకవికి నేఁబదివేల రౌప్యఖండంబు లాదిగాఁగల బహుమానంబు లాచరించి సత్కీర్తికిం బాత్రపయి సుఖంబున నుండె. ఇది యిరువదియెనిమిదవ మంత్రి యగుకూరగాయల రామన్న కథ.

ఇరువదితొమ్మిదవ మంత్రియగు వాఁకిటితిమ్మన్నకథ.

సీ॥ వాఁకిటికావలి • జోకతో నొనరించి దివ్యకీర్తి వహించె • తిమ్మమంత్రి॥

ఈమంత్రికంఠీరవుండు రాయల సేనానాయకుం డితఁ డొకనాఁడు సేనాపరివృతుండై విరోధిరాజులనం గెలిచి యారాజదేవేంద్రున కత్యంతవిజయం బొసఁగిన మెచ్చి యారాజచంద్రుండు అనర్ఘ్యంబును రత్నఖచితభూషణంబులనేకంబులు ... బహుమానంబు లొసంగి గారవింప నామంత్రి ... దుదయకాలంబున ... నుప్పటి ... సింహద్వారంబున నతఁడు కొలువుదీర్చి యుండె నవ్వేళ మహారాజదర్శనా

బుగా నల్లసాని పెద్దన్న యనుమహాకవీంద్రుండును, భట్టుమూర్తి యనుకవిరాయండును
ను గూడి వీరు నలువురు సింహద్వారంబునకుం జని యచట మెచ్చందగు నమూల్యంబు
యిన పచ్చడంబు గప్పుకొని కూర్చున్న తిమ్మయామాత్యునిం గని తిమ్మమంత్రి యీ
యమూల్యమణిమయాంబరం బెవ్వరిచ్చి రెచ్చటనుండి దెప్పించితి వని యడుగ నా
మంత్రివరుండు లేచి వారల నుచితప్రకారంబుగా నాదరించి యయ్యా నిన్న కలబరిగ
సంస్థానంబు జయించి నే నేతెంచిన మెచ్చి రాజదేవేంద్రుం డొసంగె నని విన్నవిం
ప కవివరు లతివిస్మితులై చనునెడ పెద్దన యనుకవి తిమ్మమంత్రిని వీక్షించి నీ వత్యం
త లక్ష్మీకటాక్షపాత్రుండ వయితి వని పద్యపూర్వకంబుగా నొకచరణం బిట్లు పలికె.

క॥ వాఁకిటి కావలితిమ్మా, అనిపలికి పెద్దన్న దివాణంబులోనికిం జనిరి. పిద
ప నంది తిమ్మకవియు నిట్లు పలికె.

ప్రాకటముగ సుకవివరుల ♦ పాలిటిసొమ్మా॥ అని పలికి తిమ్మకవియుంజనియె.
పిదప భట్టుమూర్తియు నిట్లు వచించె.

నీకిదెపద్యము గొమ్మా, అని యతండునుం జనియె. పిదప రామలింగకవి ఇట్లువచించె

నా కీపచ్చడమూ చాల ♦ నయముగ నిమ్మా॥ అనిన విని యామంత్రివరుం డటు
ల నిచ్చినం బుచ్చుకొని యేగునెడ రామలింగనిం గని కడమయా ముగ్గురు కవీంద్రు లీప
చ్చడంబున మాకునుం భాగంబు గల దనిన వారిం గాంచి మీయభిప్రాయంబు లాప
ద్యంబున మీరలె వివరించితి రడిగిన నంతట డిచ్చె నింతియకాని మీకెట్లు భాగం బిం
దుం గలదు నిరాకరించిన రాజుకడ కేగి వారలా వృత్తాంతం బెఱింగించిన నతనిం బిలి
పించి ... వస్త్రంబు ఇన్నదని వినియును కనియును నెఱుంగ వేనఖండ భూమండలాధ్య
క్షుండ నగుటం జేసి నీకొసంగితి నిది నీ వెట్లు లిచ్చితి వెన్నిజన్మంబుల కైన నిట్టివస్త్రం
బు నీకు ... భ్యం బగునే యనిన నామంత్రివరుండు రాయలం గని మహారాజేంద్రా ఈ
నలువురు కవీంద్రులు నెట్టిమహారాజు నైనను లక్ష్యంబుగా వీక్షింపరు కృతులొసంగ
రని వేఱె చెప్పనేల దేవరవారిపై పద్యంబులు రచించుమీరు నాయందలి నిర్హేతుకకా
యమానుషకటాక్షంబుచే ప్రార్థింపకుండ నొకపద్యంబు హృద్యంబుగా నీనలువురు
గలిపి ... పద్య మెన్నిజన్మము లెత్తినను సంపాదింప నోప నిట్టివస్త్రంబు లెన్ని
యైనను దేవదీయకటాక్షంబున లభ్యంబు లగునని దానిస్మెరాననుండై కృష్ణరాయ లతని
సాహసవాక్యంబుల కతిముదంబొంది అతని కనేకసత్కారంబు లొసంగి రత్నమ
యంబగు వస్త్రంబు బిరువదివేలవరాలకుఁ దెప్పించితి మని దానివెల నాలుగువ్వరి కొసంగి
యాపద్యం బేదీ నుడువు మనిన రామలింగకవి యిట్లు వచించె.

క॥ వాఁకిటికావలితిమ్మా; ప్రాకటముగ సుకవివరుల ♦ పాలిటిసొమ్మా

నీకిడ పద్యము గొమ్మా; నాకీపచ్చడము చాల • నయము నిమ్మా॥

అ: పఠించిన రాజును తత్సభికులు విని సంతసిల్లిరి. రాజు తిమ్మనామాత్యుని మిగుల గారవింప వలెఁ డధిక దానం బొనర్చుచు సుఖంబున నుండె. ఇది యిరువదితొమ్మిదవ మంత్రియగు వాకిటికావలి తిమ్మమంత్రి చరిత్రము.

ముప్పదవమంత్రియగు కటికి కామన్న మంత్రి కథ.

సీ॥ రిపు గెల్వ నృపుఁడిచ్చు • విపులార్థముల నర్థికర్పించె కటికి కా • మన్నమంత్రి॥

ఈయన రాయలవారి యాస్థానంబున నొకదండనాథుం డీమంత్రి బహుశౌర్య దానసంపత్సంపన్నుం డితని నాఁడు భట్టు సింగరాజను నొకకవి యేతెంచి రాజదర్శనంబు కలుగఁగానియ్యరు. రిపుల నాశ్రయింప నని రాజబంధు వగుసాళువతిమ్మరాజు నాశ్రయించి రాజదర్శనం బారా జొనర్పకుండుటచే గ్రాసవాసస్సులకు జరగకుండె. దానం జేసి యతిపరితాపంబు నొందుచు విసివి వేసారి తుదకు నిరపేక్షుఁడై యొక నాఁడు సింహద్వారంబునకుం జని యచ్చట నుండెడుసభికుల నీక్షించి తనవృత్తాంతం బంతయుం దెలిఁగించి తానాశ్రయించిన సాళువతిమ్మరాజును రాజునుంగూడ నపయశోదూషితులం జేసెద నన వారలెల్లరు రాజు నిమ్ముంగవఁడయ్యె. నీవృత్తాంతం బించుకేనియు నెఱుంగఁడామహారాజు నేలకిట్టైతివి. ఇట్టివ నేమిలాభంబు గల దని ఏమహాత్ముల వలననైన దర్శనం బొనర్చి సత్కారం బందెద వందు కొకయుపాయంబు చెప్పెద మాకర్ణింపు మెట్లనిన కటిక కామన్నయను నొకమంత్రివరుండు గలఁ డాతనిపై రాయల కత్యంతానుగ్రహంబు గలుగుటచే నాతనిమాట జవదాటక నడుపుచుండు నామంత్రీంద్రుండును పరోపకారదక్షుండు విశేషదానాత్యంతకీర్తుండు గాన నీవతని నాశ్రయించుమాత్రంబున నీకార్యం బనుకూలంబు గావించు ననిన విని యామంత్రి యెచ్చట నుండునని యడిగిన వారచటి కిప్పుడే తెంతు రని చెప్పుచున్న సమయంబున నాసచివావతంసం బశ్వారూఢుండై రాజద్వారంబున కేతేర నీతఁడే యమ్మహానుభావుం డని వారలెఱిఁగించిన కవికైవారం బొనర్ప నీ వెవ్వర వని యాతఁ డడుగ నతని వృత్తాంతంబు సాంతంబుగాఁ దెలిపిన విని నీవు శాంతంబు వహింపు మేను నీకార్యంబు సఫలంబు గావించెద నని నూరువరాలొసంగి యొకవిడిదె యేర్పఱచి యచట నుండుమని నియోగించె. అటులుండ నొకనాఁ డొకదుష్కరుండును, ముష్కరుండును, నిష్కరుణుండును నగు తురుష్కునిం జయించి రమ్మని రాయ లంపిన సేనాసమేతుండై వాని నవలీలం దునిమి జయరమాసమాకలితుండై చనుదెంచిన రాజపుంగవుం డతికృపాతరంగితాపాంగుఁడై గారవించి నీకేమి గావలయు నన నీకటాక్షంబున నాక

శిల్పవైభవంబులుం గలవు. నాకేమియుం గొఱంతలేదు. నేనొక విన్నపం బొనర్చెద నడిమొద్ది యంటివేని యాభట్టుకవి వృత్తాంతం బిట్టిదని తనతోఁ గనుఁగొన్నకవిం గాన్పించి వాఁ డొసఁగఁదలఁచిన బహుమానం బీతని కొసంగిన మిగుల సంతసించెద ననియె. అందుల కారాయలవారు వానిపరోపకార కారుణికత్వ దాతృత్వాదికంబుల కత్యద్భుతంబు నొంది యతని యిచ్ఛాప్రకారంబుగా కవి నాదరించి సత్కరింప నతఁడు సంతుష్టాంతరంగుఁడై రాజునకు కైవారంబొనర్చి కామన్నను భూషించి పూర్వము తొనాశ్రయించిన సాళువతిమ్మరాజుం గని చెప్పిన పద్యము.

క॥ తనయుఁడి వడిగలదినములఁ, గని మనవలె నరుడు కటికి • కామనపాలి నే
తమవేలుం ధనములు రాజుల, చమువేలు వెన్నాళ్ళు నమ్మ • సాళువతిమ్మా॥

అని నిన్నాశ్రయించిన నిక్కార్యం బొనర్పవైతివి. కటికికామమంత్రి మహారాజు సత్కీర్తియు నీమానప్రాణంబులును గాపాడెఁ గాని, గానినాఁడు దిట్టకుండునే యనిన సాళువతిమ్మరాజును బహుమానంబు లొసంగి గౌరవింప యద్దేశ్యం జనియె. ఈమంత్రిశేఖరుం డఖండైశ్వర్య సత్కీర్తిధురీణుండై కొంతకాలం బునర్థుల నేలుచుండె. ఇది ముప్పదవమంత్రియగు కటికకామరాజుమంత్రి చరిత్రము.

ముప్పదియొకటవమంత్రి మోటుపల్లి శరభరాజుమంత్రి చరిత్రము.

సీ॥ కవి బుధావళి కేలి • ఘనకీర్తి వహియించె, నర మోటుపల్లిశ్రీ • శరభమంత్రి॥

ఈమంత్రి యలవేమారెడ్డివద్ద కోశాగారంబుపై నధికారి. ఇతఁడు తనయధికారంబులో నుండ నొకకవీంద్రుండు రాజదర్శనార్థంబై చనుదెంచి యనేకకాలం బచట నుండి రాజు వాహ్యాళి కేగుచో కైవారం బొనర్చిన నారాజు సభకుం జనుదెంచి పిలిపించెద నని సెలవిచ్చి మరల గృహంబున కేతెంచి యంతఃపురగతుండై కనినమాట మఱచిన నాకవి యాగ్రహించి దూషింపంబూనిన నీశరభమంత్రి మారాజు నీవు గోరిన ధనం బిమ్మని నాకాజ్ఞాపించి యంతఃపురంబునకుం జనియె. నీకుఁ గోరినధనం బిచ్చెద ననఁగా నాతఁడు సంతసిల్లి రాజుం గొనియాడె. రాజావృత్తాంతం బచటివారలవలన విని వారిరువురఁ బిలిపించి మంత్రిం గొనియాడి కవిని మఱియును బహుమానించె నందున కాభట్టు మంత్రీంద్రుపైఁ జెప్పిన పద్యములు.

గీ॥ నీతిదానహీను • ని నియోగి సెవ్వరు, కరణ మనరు వాని • కరుణ మనరు
నాణ మోటుపల్లి • శరభన్న నందఱు, కరణ మనిరి వాని • కరుణ మనిరి॥

ఇటుల నుతియించి కవి చనియె. మంత్రియు స్థిరకీర్తిశాలియై సకలసుఖంబుల ననుభవించె. ఇదిముప్పదియొకటవమంత్రియగు మోటుపల్లి శరభరాజుమంత్రి చరిత్రము.

ముప్పదిరెండవమంత్రి బందాపర దేశమంత్రి కథ.

సీ॥ నిరతాన్న దాతయై • నిత్యకీర్తి వహించె, కాశి బందాపర • దేశమంత్రి॥

ఈమంత్రి నిరతాన్నదానదీక్షాధురంధరుండై యమరావతి సంస్థానంబులోఁ జేరిన యొక యారికరణంబై కృష్ణాతీరంబున నుండెను. ఇట్లుండ నయ్యమరావతి పురాధీశ్వరుండును భూలోకదేవేంద్రవిఖ్యాతి సంపన్నుండును నగు వాసిరెడ్డి వెంకటాద్రినాయుం డనురాజు సకలధర్మాచరణతత్పరుండై తనరాజ్యంబునఁ గలవజ్రంబుల నిధివలన గలుగులాభంబుచే నఖిలైశ్వర్యంబుల ననుభవింపఁదగిన ఫలంబు లిచ్చు పుణ్యవ్రతంబు లాచరించుచు నన్నివ్రతంబులును గంగాస్నానతుల్యంబులు గావని తలంచి సకలపరివారసన్నాహసమేతుండై మహోన్నతవైభవంబుతో కాశికాపురంబునకుం జని యొకదివ్యసౌధాంతరంబున కృతావాసుండై నిత్యంబు గజాధిరూఢుండై స్నానంబున కేగుచు మగల వచ్చుచునుండి సకలమండల భూమండలాధీశ్వరుండును బ్రహ్మకులమండనంబును రాజాధిరాజేంద్రుడును నపరపరశురామావతారుండును నగుశ్రీమంతుని సందర్శింపవలయునని తత్రత్యులగు ననేకపండితవరుల కనేకవజ్రఖచితాలంకారాదులతో బ్రోచుచుండగా నొసంగుచు ప్రియకృత్యంబు గావింపుచుండ నొకనాఁ డరుణోదయంబున శ్రీమంతుడు సుదూరవిసర్జితపరిజనుండై యొక్కరుండ యొకగంగాఘట్టంబున స్నానసంధ్యాదికృత్యంబు లాచరించుకొనుచుండ నీవెంకటాద్రినాయుఁడు గజారూఢుఁడై స్నానంబున కరుగుచో ముందుగ వేత్రహస్తులు మొదలగు ననేకపరిజనంబులు గంగాతీరంబునం డిగి శ్రీమంతుని, ధీమంతులు గారు గావున సామంతునిగా నెఱుఁగక రాజదేవేంద్రు డరుదెంచుచున్నాడె లెమ్ము లెమ్మని రోసరిల్లఁ జేసిన నాశ్రీమంతుండు గంగాతీరంబు వదలి నిజపరివార సమీపంబునకుం జని యాగజారూఢుఁ డగువాని సపరివారంబుగా కారాగారంబునం బడవేయుండని నియమించి స్వగృహంబునకుం జనిరెను. ఇట నితనిపరివారంబున కితనికి, నొక్కొకనికి పరువురుపొప్పున తదీయభటులరిగెంచి శృంఖలాబద్ధులంజేసి కారాగారంబునఁ బడవైవ నేమియుం జేయఁజాలక తత్రత్యులగుభటుల నమూల్యవజ్రదానంబుల లోఁబఱచుకొని పూర్వంబు తనచే వజ్రసత్కృతులగు పండితులపాలికి వార్తల నంపించుకొని వారివలన శ్రీమంతుని కరుణగలుగునటుల గావించుకొని విముక్తశృంఖలుండై తద్దర్శనంబునకు పరిమితపరివారంబుతో నేగి నవరత్నఖచితసింహాసనాసీనుండై యనేకసహస్రపండితమండలి పరివృతుండై దేవతాసేవ్యమానుఁడగు విశ్వేశ్వరునిచందంబున నున్న శ్రీమంతుని గాంచి సుదూరకృతసాష్టాంగదండప్రణాముండై లేచి తత్పాదపీఠసమీపంబున కరిగి వజ్రమయంబగు వారి

వాణంబును పంచపాత్రయు కానుకగా సమర్పించిన నాటిమంతుండు బందాపుర రాజమంత్రి నివసించు గ్రామసమీపంబున నుండు పల్లెలేలుకొను పాళెగాండ్రవారు యు ప్రకంపించి కొంతతడవునకు సెలవొసంగిన మఱలజన కేతెంచి కొంతకాలంబునకు నిజ రాజధానిం జేరి నారాజ్యంబున నొకగ్రామంబును కరిణీకంబుగ జేసికొనువాడై యొక కీర్తి శాలియగునేమని నిరపేక్షంబుగ కరిణీకంబు తొలంగింపజేసిన న[illegible]ండు గృహస్థితంబులకు ధనభూషాంబరధాన్యాదికంబులచే నన్నదానంబు గావించుచుండ క్రమంబున నన్నియు నామావశేషంబులై నంతకేమియు గృహంబున లేకుండు టంజేసి పుత్త్రులమ్మిన యాఱవ నేక కట్టెలమ్ముట దుస్తరంబని తలంచి యావ్యసనార్తుఁ డౌర యగు భార్యయు విశ్వేశ్వరారాధనుండగు తానును నొకనాఁటిసాయంకాలంబున కానికిం బోవమని తలంచుకొని యప్పుడ బయలువెడలి క్రోశమాత్రదూరంబున నొకపల్లె గాంచి నడువఁజాలక యొకరచ్చసావడిం గాంచి యందు శయనించి యుండ మూఁడుదినంబు లనుండి యన్నంబు లేక యాఁకటుండన్ని పదుమంది పరదేసులు అచ్చటికి చేతెంచి వారిలో వారు బందాపురదేశమంత్రివసించు గ్రామమచ్చటికి క్రోశమాత్రమున నుండు. రాత్రియామద్వయంబున కేనియు నచటికేగిన మేము నన్నసంతుష్టు లమయ్యెద మని యనుకొనుమాట లాసంపతులాలించి యహో యిట్టి విశిష్టులు గా నయ్యె నని చింతించుచుండ నాతనియిల్లాలు భర్తం గని వీరు మనయింటికిఁ జేరునంతకు నుపు మనమే చేరఁగల శక్తిగలవారమై యున్నారము. మనగృహంబున నెట్టివా రైనట్లు రుబ్బుకొను గొప్పచాపరాతి రుబ్బురోలొకటి గలదు. దాని నెవ్వరికైన విక్రయించి వీరిం దృప్తులం జేసి రేపకడ లేచి పోవ మనిన భర్తయు నియ్యకొనియెను. ఇట్లిరువురు గృహంబునకు వేగంబునం జని యారోలు యిరువురిచేతులం బట్టి పెల్లగిం చునంతను దానిక్రింద కోటిసువర్ణంబులచే నిండింపఁబడిన యొకగోలెంబు గాన్పించిన నత్యంతసంతుష్టాంతరంగులై మనవారలిట్టి పరమేశ్వరుం డిట్లొసంగె నని యనుకొనుచు నుండునంత వారలేతెంచిన వారిసరసాన్నపానంబులఁ దనిపించి వారి కందఱకు స్థానం బులు మోయఁగలన్ని యొసంగిన నందొక కవి రచించిన పద్యము.

క॥ బృందారకలోకంబున, మందారంబుండ వెలది ♦ మహీలోకంబుం జే
బందాపురదేశయుతా, నందముగా నర్థికోటి ♦ కాధారంబై॥

ఇట్లు నుతించి వార లరిగిన పిమ్మట ననేక దేవాలయారామ కూప వాపీ తటాకాది ప్రతిష్ఠలం జేసి స్థిరకీర్తిప్రవర్తకుండై ప్రసిద్ధి నొందె. ఇది ముప్పది రెండవమంత్రియగు బందాపురదేశరాజ మంత్రి చరిత్రము.

సంపూర్ణము.